

هیئت معارف جنگ
شهید سپهبد علی صیاد شیرازی

خاطرات و خطرات

خاطرات کارکنان پدافند هوایی و رزمندگان ۸ سال دفاع مقدس

گردآوری و تدوین:
رضا جهان‌فر، فهیمه کرمی

سرشناسه	: جهانفر، رضا، ۱۳۵۷ -، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور	: خاطرات و خطرات: خاطرات کارکنان پدافند هوایی و رزمندگان ۸ سال دفاع مقدس / گردآوری و تدوین رضا جهان فر، فهیمه کرمی.
مشخصات نشر	: تهران: ایران سبز، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۸ ص.: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۹۴-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۳۳.
یادداشت	: نمایه.
عنوان دیگر	: خاطرات کارکنان پدافند هوایی و رزمندگان ۸ سال دفاع مقدس.
موضوع	: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ -- خاطرات
شناسه افزوده	: کرمی، فهیمه، ۱۳۵۹ -، گردآورنده
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ خ۲/ج۸۷/DSR ۱۶۲۵
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۳۰۹۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۹۹۸۴۳۴

مؤلفان: رضا جهان فر، فهیمه کرمی

نوبت /سال چاپ: اول/۱۳۹۱

شماره شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۹۴-۰

شمارگان: ۲۰۰۰

ناشر: انتشارات ایران سبز-تهران

مرکز پخش: تلفن: ۵۶ ۸۷ ۴۸ ۲۲ نامبر: ۵۰ ۸۶ ۴۸ ۲۲ - صندوق پستی: ۱۷۱-۱۹۵۶۵

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد صیاد شیرازی» محفوظ است

از همه نگارندگان حوادث جنگ و همه کسانی که توان
انجام وظیفه در این مهم را دارند، درخواست می‌کنم از ثبت و
ضبط جزئیات این دوران غفلت نکنند و این گنجینه تمام
نشدنی را برای آیندگان به ودیعه بگذارند.

امام خمینی (ره)

می‌خواهم بگویم که این جنگ، یک گنج است. آیا
خواهیم توانست از این گنج استفاده کنیم؟ آن هشت سال
جنگ بایستی تاریخ ما را تغذیه بکند.
مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای

همکاران:

سرتیپ ۲ ستاد نجاتعلی صادقی گویا   ویرایش نهایی، امور فنی، آماده سازی، نشر

فرهاد فیاض	ویراستار
محمد رضا خزاعی	طرح جلد
حامد خدمتی	صفحه آرایی
علیرضا فرهادیفر، ناصر بیاتی، مسعود نظری	عکس

معارف جنگ

«معارف جنگ» مجموعه‌ای از یافته‌ها، ذخایر و دست‌آورد‌های جبهه‌های نبرد حق علیه باطل است که خداوند متعال به پاس فداکاریها، ایثارگریها و برکت خون شهدای والامقام، نصیب رزمندگان اسلام نموده است و از سینه‌های جوشان آنها به سینه‌های پاک و تشنه نسل جوان انقلاب اسلامی منتقل می‌شود.

سازمان افتخاری «هیئت معارف جنگ» از پاییز سال ۱۳۷۳، با تصویب حضرت امام خامنه‌ای و بنیانگذاری امیر سرافراز ارتش اسلام «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» و حمایت‌های مادی و معنوی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا، این رسالت مهم را با روحیه متعالی بسیجی برعهده گرفته و مفتخر است که با الهام از کلام نورانی خداوند متعال مبنی بر «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»، با صداقت و تلاش دسته جمعی در این وادی مقدس گام نهاده و این رسالت افتخار آمیز را که با گرایش «پژوهشی - فرهنگی - عملیاتی و آموزشی» شکل گرفته است ادامه دهد و در این راه امید به لطف و یاری خداوند متعال دارد.

شیوه کار هیئت معارف جنگ در گردآوری تجارب جبهه‌های نبرد بدین ترتیب است که براساس زمان و مکان هر عملیات، جمعی از رزمندگان اسلام که در آن عملیات نقش مهمی را برعهده داشته‌اند، به منطقه عملیات عزیمت و با یادآوری خاطرات خود در صحنه نبرد و برداشتهای تحریری، صوتی و تصویری، مجموعه‌ای از حقایق و واقعیت‌های تلخ و شیرین را گردآوری نماید و در نهایت بعد از تطبیق آنها با مدارک و اسناد جبهه‌های نبرد در مسیر تدوین قرار داده‌اند.

آموزش معارف جنگ نیز از سال ۱۳۷۴ به صورت نظری و میدانی برای هر دوره از دانشجویان سال ۳ دانشگاه افسری امام علی (ع) نیروی زمینی و از سال ۱۳۸۲ برای کلیه دانشگاه‌های افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران به اجرا در

آمده و تا زمان نگارش این کتاب بیش از ۲۰ هزار نفر از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های مزبور را در دو مرحله نظری و میدانی مورد آموزش قرار داده است. هیئت معارف جنگ از سال ۱۳۸۸ آموزش کارکنان وظیفه ارتش در مقاطع تحصیلی فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکترا در مراکز آموزش وظیفه را پی - ریزی نمود و این عزیزان در زمان آموزش مقدماتی و قبل از عزیمت به یگانهای سازمانی خود به مدت ۱۶ ساعت آموزش معارف جنگ را در ساعات فوق برنامه طی کرده‌اند که تا زمان چاپ این کتاب بیش از ۱۰۰ هزار نفر از کارکنان وظیفه که فارغ‌التحصیل دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور می باشند، آموزش نظری معارف جنگ را فرا گرفته‌اند.

فهرست

- ۱۰ آشنایی با مؤلفان
- ۱۳ مقدمه
- ۱۷ امداد غیبی در سرنگونی هواپیمای دشمن / سرهنگ بازنشسته ناصر اسکندر افشار
- ۱۸ عملکرد پر افتخار پدافند هوایی در جنگ تحمیلی / سرتیپ بازنشسته احمد صادق‌نژاد
- ۲۱ ساقط کردن میگ ۲۵ عراقی / سرتیپ دوم پاسدار محمد حسن منصوریان
- ۲۳ دفاع از خارک با روشهای ابتکاری پدافند هوایی / سرتیپ دوم شاهرخ شهرام
- ۲۵ سوباشی / سرتیپ دوم احمد شاهرخی
- ۲۶ خاطرات ماندگار / سرتیپ دوم قادر رحیم زاده
- ۲۸ مجتهدین پدافند هوایی و دیدار با حضرت امام (ره) / سرتیپ بازنشسته احمد صادق‌نژاد
- ۲۹ انهدام اولین موشک هوا به زمین عراقی در خارک / سرتیپ دوم محمود حجامی
- ۳۲ حمایت کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس از صلح‌طلبی دوم کنترل شکاری بهروز جاهدی
- ۳۴ دفاع هوایی با همکاری پدافند هوایی و نیروی هوایی / سرتیپ دوم بهروز جاهدی
- ۳۶ اهمیت وجود پدافند هوایی / ابوطالب شیروود قربانیان
- ۳۸ باران زحمت: باران رحمت / سرگرد سید رضا رضوی
- ۴۱ یک تیر و دو نشان / سرگرد سید رضا رضوی
- ۴۲ خاک و خون / سرگرد سید رضا رضوی
- ۴۴ از توفیق الهی در والفجر ۸ تا ... / سرهنگ بازنشسته حسین صفری ابهری
- ۶۳ تیر خدایی / سرهنگ بازنشسته ستاد اصغر یزدانی
- ۶۷ عیدی مخصوص / سرهنگ بازنشسته ستاد اصغر یزدانی
- ۷۰ بمباران الوار و چوب / حجت الاسلام والمسلمین اسماعیل محبی

- ۷۳ پایداری تا شهادت / خاطره‌ای از جانباز آزاده شیرزاد شوریج
- ۷۶ دفاع از پل قطور / ستوانیکم غلامرضا میرزایی
- ۷۸ روایتی دیگر از دفاع از پل قطور / سرهنگ بازنشسته محمد تقی ناطقی
- ۸۳ شلیک قهرمان / سروان بازنشسته داود مطلبی
- ۸۹ لطف خدا / سروان بازنشسته داود مطلبی
- ۹۳ جابه‌جایی‌های موثر / سرهنگ بازنشسته فرامرز روح افزا
- ۹۷ تلاش بی‌فایده دشمن ... / سرتیپ دوم بازنشسته محمد رفیع رضوی
- ۱۰۰ عوامل موفقیت پدافند هوایی در عملیات والفجر ۸ / سرهنگ بازنشسته سید علی حسینی
- ۱۰۱ عوامل نفوذی و حملات توپخانه‌ای ... / سرهنگ بازنشسته اسماعیل اعتمادی نیا
- ۱۰۴ پل شناور و پدافند هوایی / مهندس داود قربانیان
- ۱۰۶ شهامت شهید ستاری / سروان بازنشسته محمد مصطفوی فر
- ۱۰۸ آمار هواپیماهای ساقط شده در عملیات والفجر ۸ / سروان بازنشسته محمد مصطفوی فر
- ۱۰۹ اقتدا به شهیدان بابایی و اردستانی / سروان بازنشسته محمد مصطفوی فر
- ۱۱۰ خاطرات خارک / سرباز منقزی خدمت سال ۱۳۶۳ توکل باقری
- ۱۱۳ فرمانده فداکار / سرباز منقزی خدمت سال ۱۳۶۳ توکل باقری
- ۱۱۵ سرافراز از آزمون سخت / سروان عبدالحسین سلگی
- ۱۱۷ روزهای اول حضور در عملیات والفجر ۸ / سرهنگ بازنشسته ستاد غلامرضا بهمنش
- ۱۲۱ خلبان توپچی / سروان رمضانعلی خطیب زاده
- ۱۲۳ دفاع از پالایشگاه / سروان رسول جاودان
- ۱۲۵ هدیه میلاد حضرت رسول اکرم (ص) / سروان یحیی ریحانی
- ۱۲۶ نحوه تشکیل و انتخاب نام قرارگاه رعد / سرهنگ دوم بازنشسته رشید قشقایی

- ۱۲۹ لبخند شهید ستاری / سرهنگ دوم بازنشسته رشید قشقایی
- ۱۳۱ شهادت سربازان پدافندی / سرهنگ دوم بازنشسته رشید قشقایی
- ۱۳۲ شجاعت و پایداری مواضع ضد هوایی / سرهنگ بازنشسته فرامرز روح افزا
- ۱۳۴ خاطره‌ای از شهید علی اکبر مردانه خامنه ... / سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی
- ۱۳۶ شکست عملیات روانی دشمن با بیانات حضرت امام(ره) / سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی
- ۱۳۸ دیدار با مقام معظم رهبری در خرمشهر / سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی
- ۱۴۰ فرمانده روحیه بخش / سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی
- ۱۴۲ نبرد با میراژهای عراقی / سرتیپ خلبان فضل الله جاویدنیا
- ۱۴۹ پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند هوایی و پدافند هوایی به کار گرفته شده در جنگ عراق علیه ایران
- ۱۶۹ پیوست ۲: حمایت کشورهای گوناگون از عراق و مجهز کردن نیروی هوایی عراق
- ۱۸۷ پیوست ۳: فرهنگ واژه های نظامی مورد استفاده در پدافند هوایی
- ۲۱۱ پیوست ۴: اسناد و مدارک
- ۲۲۳ پیوست ۵: تصاویر
- ۲۳۳ منابع
- ۲۳۷ نمایه

آشنایی با مؤلفان

رضا جهانفر در سال ۱۳۵۷ در شهرستان تنکابن متولد شد. تحصیلات خود را در مقاطع ابتدایی تا دانشگاه، در شهرستانهای تنکابن و رامسر پشت سر گذاشت و با مدرک کارشناسی ریاضی گرایش محض، در سال ۱۳۸۱ به استخدام پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آمد و پس از طی دوره‌های تخصصی به‌عنوان کارشناس فرماندهی و کنترل مشغول به فعالیت در پدافند هوایی شد.

تألیف و انتشار دهها مقاله در خبرگزاریها و نشریات معتبر کشور با موضوعات فرهنگی، اجتماعی، نظامی، ترجمه و انتشار مقالات نظامی، عضویت در هیئت تحریریه نشریات خردنامه پایداری همشهری، صف و... در مقاطع مختلف، نویسندگی متن چند فیلم مستند نظامی پخش شده از شبکه‌های گوناگون سیمای جمهوری اسلامی ایران، از جمله فعالیتهای رسانهای و انتشاراتی وی میباشد. کتب «اولویت اول» با محتوای بررسی جنگهای هوایی و عملکرد پدافند هوایی و «قدر تشنگی» با محتوای بررسی موردی عملکرد کارکنان پدافند هوایی در سالهای دفاع مقدس از وی در فرایند انتشار قرار دارد. وی مجری انتشار و مولف کتاب «عملکرد پدافند هوایی در عملیات والفجر ۸»، مجری طرح تحقیقاتی بررسی عملکرد پدافند هوایی در سالهای دفاع مقدس، عضو کارگروه بررسی نقش پدافند هوایی در سالهای دفاع مقدس به منظور درج در دایره المعارف دفاع مقدس میباشد. تلاشهای انجام شده از

سوی رضا جهانفر در تألیف مقالات مختلف در حوزه دفاع مقدس در سالهای اخیر منجر به کسب جوایز متعددی همچون رتبه نخست اولین همایش عملیات روانی قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) (با ارائه مقاله پدافند هوایی و عملیات روانی دشمن در سالهای دفاع مقدس)، رتبه دوم بخش مقالات دوازدهمین جشنواره مطبوعات دفاع مقدس کشور و... شده است. وی ضمن ادامه خدمت، در حال حاضر دانشجوی رشته پژوهش مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات می‌باشد.

خانم فهیمه کرمی همسر رضا جهانفر و فارغ‌التحصیل کارشناسی دبیری ریاضی می‌باشد و در سالهای اخیر با نشریات گوناگونی نظیر خانواده ارتش، صف، سرباز و... به عنوان نویسنده همکاری داشته است و مقالاتی نیز از وی در خصوص دفاع مقدس در برخی از سایتهای اینترنتی (نظیر پرتال اطلاع رسانی ارتش جمهوری اسلامی ایران) منتشر شده است. همکاری مشترک خانم کرمی و همسرش در حوزه تحقیق و پژوهش منجر به تألیف مقالات متعدد در حوزه دفاع مقدس شده است که در آینده نزدیک، به عنوان کتابی با محتوای دفاع مقدس ارائه خواهد شد.

مقدمه

در سال‌های اخیر صاحب نظران علوم گوناگون، با اشاره به ارزش بالای منابع سرمایه‌ای در پیشبرد روند امور، نیروی انسانی را بزرگ‌تری و با ارزش‌ترین سرمایه در اختیار هر مجموعه مدیریتی دانسته‌اند. در این میان ارزش تجربیات کسب شده توسط هر انسانی در طول سال‌ها خدمت در هر مجموعه کاری، وی را مبدل به یک انسان متخصص، خیره و صاحب تجربه می‌کند. ارزش این تجربه آن قدر بالا می‌باشد که سازمان‌ها با روشهای گوناگون در پی بهره‌مندی از تجربیات کسب شده از سوی کارکنان خود هستند.

«مدیریت دانش[□]» یکی از روش‌های مذکور است. علاوه بر مدیریت دانش که به استخراج دانش ضمنی و تجربیات کسب شده از سوی پیشکسوتان و انتقال آن به نسل جوان می‌پردازد، «احصاء» تاریخ شفاهی نیز از مهم‌ترین دغدغه‌های محققان و پژوهشگران می‌باشد. در واقع هر پیشکسوت همچون استادی می‌باشد که اندوخته ارزشمندش در حوزه کاری (که با روش‌های مدیریت دانش احصاء می‌گردد) علاوه بر تضمین بهبود کیفیت عملکرد نسل

بعدی همکاران خود می‌تواند با افزایش آگاهی و دانش همکاران و ارائه خاطرات پنهان در زوایای ذهن و کمک در تدوین تاریخ شفاهی تقویت کننده هویت و اعتبار سازمان مرجع خود باشد. با علم به این مسائل، پیشکسوتان هر سازمانی را می‌توان گنجینه‌های آن سازمان نامید.

از سوی دیگر با توجه به شرح وظایف سازمان‌های نظامی در تأمین امنیت کشور، این سازمان‌ها حساس‌ترین و حیاتی‌ترین سازمان‌های هر کشوری محسوب می‌شوند. لذا انتقال دانش آشکار و پنهان نسل‌های مختلف سازمان‌های نظامی (به ویژه نسل‌های جنگ دیده) ضرورتی انکار ناپذیر محسوب می‌شود. طبعاً حفظ اراده رزم به ویژه در سرپنجه‌ها یکی دیگر از ضروریات هر سازمان نظامی می‌باشد.

یادآوری هویت و اعتبار یک سازمان نظامی برای عامه مردم خصوصاً کارکنان زیر مجموعه آن سازمان می‌تواند منجر به ارتقاء منزلت اجتماعی، رشد خودباوری و عزت نفس و در نهایت ارتقاء توان دفاعی کشور گردد. در این میان خاطرات به عنوان زیرمجموعه‌ای از تاریخ شفاهی و نمایانگر بخشی از هویت و اعتبار سازمانی، نقش مهمی در ارتقاء خودباوری و عزت نفس شنوندگان و خوانندگان دارد.

این کتاب با رویکرد بهره مندی از تجربیات کسب شده در دفاع مقدس، به خاطرات تعدادی از پیشکسوتان گران‌قدر در حوزه پدافند هوایی می‌پردازد. پیشکسوتانی که به دلیل همراهی تعهد و پیشینه همراه با افتخار دفاع از ارزش‌ها و اعتقادات، ارزشی فراتر از گنجینه را دارا می‌باشند. مقام معظم رهبری در خصوص پیشکسوتان نیروی هوایی و پدافند هوایی می‌فرماید:

«دفاع جانانه‌ای که کردند، آمادہسازی فداکارانهای که نسبت به ابزار و تجهیزات نظامی از آفندی و پدافندی، انجام دادند و آمادہ به کاری عناصر برای حضور در جبهه‌های خطرناک هر کدام افتخاراتی است. هر کدام از آن افراد یک اسطوره‌اند. شما اگر دنبال اسطوره می‌گردید، اسطوره آن‌ها نیست. آن‌ها کسانی هستند که در سخت‌ترین معیان‌ها حضور پیدا کردند همه آنچه در توان خود داشتند، برای جلوگیری از دست اندازی دشمن خرج کردند.»^۱

از سوی دیگر، میدانیم که فرایند دفاع هوایی مشتمل بر «پدافند هوایی هواپایه»، «پدافند هوایی دریاپایه» و «پدافند هوایی زمینپایه» می‌باشد. در واقع در فرایند دفاع از قلمرو هوایی کشور در سالهای دفاع مقدس، هواپیماهای نیروی هوایی به عنوان ابزار و تجهیزات دفاع هوایی هواپایه با هدایت افسران کنترل شکاری مستقر در سایتهای راداری و متخصصان پدافند هوایی نیروی دریایی مستقر در رزم ناوها و کشتیهای جنگی همراه و همگام با پدافند هوایی زمینبه هوا نقشی مهم در پاسداری از آسمان مقدس کشور عزیزمان ایفا کردند. لذا نقش خلبانان تیزپرواز و پدافندیان نیروی دریایی نیز غیرقابل انکار محسوب می‌شود. این مسئله در تالیف کتاب و محتوای آن نیز مد نظر قرار گرفت.

اما دلیل انتخاب نام کتاب

با توجه به اینکه خاطرات منتشر شده در این کتاب بیان‌کننده جانفشانی‌ها و پایداری‌های پیشکسوتان پدافند هوایی در برابر خطرات و

---

۱. مجله صف، شهریور ۱۳۹۰، شماره ۳۶۹، صفحه ۹، بخشی از بیانات مقام معظم رهبری در

مشکلات فراوان سال‌های دفاع مقدس می‌باشد، لذا عنوان «خاطرات و خطرات» بر این کتاب نهاده شد.

در واقع ساعت‌ها مصاحبه و مستندسازی تجربیات و خاطرات مؤلفین با برخی از این گنج‌ینه‌ها منجر به تدوین کتاب پیش روی شما شد که البته تلاش مؤلفین جهت تدوین کتب بعدی در این حوزه ادامه دارد. امید آن است که تدوین این کتاب گامی کوچک در راستای انتقال مفاهیم عمیق ایثار و از خودگذشتگی، نماندگار عزت نفس و اراده رزم در نسل پیشکسوت پدافند هوایی باشد. در اینجا جای دارد از صبر و حوصله پیشکسوتان عزیز که در تدوین این کتاب یاریگر ما بودند، تشکر و قدردانی کنیم.

رضا جهان فر - فهیمه کرمی

امداد غیبی در سرنگونی هواپیمای دشمن^۱

سرهنگ بازنشسته ناصر اسکندر افشار^۲

- یکبار در زمانی که من در پدافند صاحب مسئولیت بودم، دو فروند بمب - افکن عراقی که ساخت شوروی سابق بود، برای حمله وارد خاک کشورمان شدند. یک هدف در اصفهان و یک هدف هم در علیآباد قم که مرکز نگهداری مهمات بود، مورد حمله این دو بمبافکن قرار گرفت.
- داستان جالبی پیش آمد، هواپیمایی که برای حمله به اصفهان گسیل شده بود، به دلیل ارتفاع پایینی که داشت، بر اثر برخورد با کابل برق فشار قوی سرنگون شد. این مسئله از جمله موارد امداد غیبی بود. هواپیمایی هم که با کم کردن ارتفاع در حال حمله به اهدافی در علیآباد قم بود، هنگام ورود به کشور ردیابی شده بود و با موشک «رایپر» مورد هدف قرار گرفت و در همان محلی که قصد حمله به کشور را داشت، ساقط شد!

---

۱. فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته ناصر اسکندر افشار (تهران، مرداد ۱۳۹۰)

۲. فرمانده پدافند هوایی نیروی هوایی در سال ۱۳۶۲

عملکرد پر افتخار پدافند هوایی در جنگ تحمیلی

سرتیپ بازنشسته احمد صادق نژاد^۱

در اوایل جنگ به مأموریت‌های زیادی میرفتم. سال ۶۰ یا ۶۱ به عنوان افسر فنی سامانه های توپخانه ای انتخاب شدم. جنگ ما بسیار طولانی بود. موفقیت ما حاصل تلاش رزمندگان ما در ابداع روش های نوین جنگ بود. خارجی ها مانده بودند که ما چگونه میتوانیم در برابر صدام که حمایت همه دنیا را دارد، مقاومت کرده و پیروز شویم. ما از راه نوآوری در تکنیکها و راهکنش ها توانستیم این کار را انجام دهیم.

یادم هست که در اکثر عملیاتها، پدافند هوایی به عنوان یک گزینه اصلی انتخاب میشد و با هماهنگی نیروی هوایی و پدافند هوایی (هواپیماهای شکاری به عنوان «دفاع هوایی هواپایه» و پدافند هوایی به عنوان «دفاع هوایی زمین پایه») عملیاتها را پوشش میدادند. اگر پدافند هوایی نبود عملیاتی شروع نمیشد. در عملیاتی مانند عملیات «الفجر ۸» طی ۲۰ روز، بیش از ۷۰ فروند هواپیمای عراق سرنگون شد! و منجر به فتح فاو شد و این یک پدیده در جنگ بود که غربیها و به ویژه آمریکاییها بارها روی آن تحلیل کردند و تا خودشان و خبرنگارانشان نیامدند و ندیدند، باور نکردند. حتی گفتند فاو یک

۱. فرماندهی اسبق پدافند هوایی نیروی هوایی در سال ۱۳۸۰

عملکرد پر افتخار پدافند هوایی در جنگ تحمیلی ۱۹/

جزیره متروکه است، اما وقتی آمدند و دیدند که بیش از ۷۰ فروند هواپیمای عراقی در آنجا سرنگون شده است و این نشان می داد این منطقه چقدر برای عراق مهم بوده که اینگونه با همه توان نظامی خود برای جلوگیری از سقوط آن تلاش کرده است.

مورد دیگر «عملیات فتح المبین» بود. اول فروردین ۶۱ که دهها فروند هواپیمای عراقی سرنگون شد. طی ۲۴ روز آزادسازی خرمشهر در عملیات بیتالمقدس، سه فروند بالگرد و ۵۸ فروند هواپیمای عراقی سرنگون شد که با حضور موشک های هاوک و توپهای ضدهوایی قوی و رادارهای دور برد، این فتح عظیم انجام شد. در عملیات «ثامن الائمه (ع)» که برای شکستن حصر آبادان بود، من جانشین فرماندهی سایت هاوک سربندر بودم. در اینجا باید یادی از سرهنگ روستایی و غلامی بکنم که به اتفاق بعدها یک سایت را به نزدیکی آبادان بردیم. در این عملیات در پنجم مهر ۱۳۶۰ تعداد زیادی از هواپیماهای عراقی را سرنگون کردیم.

اگر نبود پدافند هوایی اکثریت این عملیاتها - دست کم - خیلی دیر به پیروزی میرسید. پدافند هم تسریع کننده پیروزی بود و هم نقش تعیین کننده داشت. در «عملیات کربلای ۵» در زمستان ۱۳۶۵ در شرق بصره، دهها فروند هواپیما و بالگرد سرنگون شد. امروز که حضرت آقا فرمودند باید پدافند در اولویت باشد، ریشه در آنجا دارد. امروز اگر خودمان را در فضای جنگ برای پدافند قرار دهیم، باید بگوییم که در آن زمان نیروهای پدافند شجاعانه، مقتدرانه، متهورانه و البته مظلومانه جنگیدند و اکنون باعث افتخار ما هستند. بهویژه شهیدایشان.

وقتی هواپیماهای عراقی به ایستگاه رادار همدان (سوباشی) حمله کردند، کارکنان ایستگاه روی صفحه رادار میدیدند که هواپیما دارد به طرف آنها حمله میکند، اما آنجا را ترک نکردند! کسانی مانند شهید عسکری و ... اینجاست که میتوان گفت ما هرچه داریم و حیاطمان از شهداست. در حالی که در اطراف ما آتش است ولی ما در آرامش و در حال پیشرفت هستیم. □

ساقط کردن میگ ۲۵ عراقی[□]

سر تیپ دوم پاسدار محمد حسن منصوریان[□]

در مقطعی از سالهای دفاع مقدس، موضوع حملات میگهای ۲۵ عراق یک دغدغه شدید ذهنی را برای مسئولان نظام در رده های بالا ایجاد کرده بود. به این دلیل که این هواپیما در ارتفاع بسیار بالا و دور از دسترس موشکهای ما پرواز و اقدام به بمباران شهرهای ما میکرد و به راحتی از صحنه درگیری میگریخت. همانطور که میدانید بمباران شهرها اثرات مخربی در روحیه رزمندگان در جبههها داشت و دشمن با بمباران شهرها و عقبه جبهه سعی داشت روحیه و استقامت نیروهای ما را کاهش دهد.

ما با در اختیار گرفتن یک سامانه موشکی ارتفاع متوسط و در یک آموزش مشترک با نیروهای ارتش، این سامانه موشکی را به کار گرفتیم. در به کارگیری این سامانه از بهترین و با تجربه ترین نیروهای پدافندی ارتش و سپاه استفاده شد که بحمدالله در پایان منتج به این شد که هواپیمای میگ ۲۵ دشمن در تاریخ ۱۳۶۵/۱۱/۲۶ منهدم شود.

[□] . فایل صوتی مصاحبه با سر تیپ دوم پاسدار محمد حسن منصوریان (تهران - مرداد ۱۳۹۰)

[□] . معاون هماهنگ کننده قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص) آجا

وقتی این اتفاق مهم افتاد و هواپیمای مذکور توسط نیروهای پدافند هوایی منهدم گردید، نیروهای عراقی اصلاً فکرش را هم نمیکردند که ما بتوانیم این هواپیما را شکار کنیم. حتی با کشور روسیه که میگ ۲۵ را در اختیار عراق قرار داده بود دچار مشکل شدند که چرا این هواپیما در ارتفاع بالای ۷۰ هزار پا مورد اصابت موشک قرار گرفته است!

خب این خواست و اراده خداوند و ثمره همکاری کارکنان پدافند هوایی ارتش و سپاه بود. در آن مقطع انهدام و دفع حمله میگ ۲۵ برای همه یک رویا بود و بعد از این انهدام هر جایی که این سامانه موشکی قرار می‌گرفت، نیروهای دشمن از اقدام به حملات هوایی ترس و واهمه داشتند.

دفاع از خارک با روشهای ابتکاری پدافند هوایی

سرتیپ دوم شاهرخ شهرام

- در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۶۶ عراق از راهکنش (تاکتیک) های جدیدی در حمله به مراکز حساس ما استفاده میکرد و با استفاده از موشکهای سوپراتاندارد و موشکهای اگزوست و پرواز بالگردها در ارتفاع پایین، به طوری - که رادارهای ما قادر به رهگیری آنها نبودند، سعی داشت منابع اقتصادی، ما را هدف قرار دهد. ما بعد از بررسی روش آنها و به کارگیری روشهای ابتکاری، حملات را دفع کردیم.
- در آن زمان من با درجه ستوانسومی، افسر رادار اسکای گارد بودم و در یکی از عملیاتهای سرنگونی موشک حضور داشتم و پس از آنکه یازدهمین موشک مورد هدف قرار گرفت، دیگر دشمن از این روش استفاده نکرد.
- نحوه برخورد با این موشکها هم اینگونه بود که بعد از آنکه ما متوجه روش آنها شدیم، در یک حرکت کاملاً هماهنگ با نیروی هوایی که بعضاً هواپیماهای اف ۱۴ ایرانی این بالگردها را میدیدند و سمت و سوی آنها را به ما اعلام میکردند و ما از طریق اسکوپ رادار اسکای گارد اینها را مشاهده می
-

منبع خاطره: مصاحبه سرتیپ دوم شاهرخ شهرام با مجله صف، شماره ۳۶۹، ص ۲۹
: معاون اجرایی قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) آجا و فرماندهی اسبق منطقه پدافند هوایی شمال شرق (مشهد)

کردیم، ولی به علت دید ضعیف، ما از سامانه کمکی اپتیکال سایت[□]، توانستیم نخستین فروند از موشکهای عراقی را در اسکله تی از طریق موضع ۵۱ هوادریای خارک منهدم کنیم. همین روش در دستور کار قرار گرفت و موشک - های بعدی هم به همین ترتیب منهدم شدند.

□. اپتیکال سایت (OS=OPTICAL SIGHT)

سوباشی[□]

سرتیپ دوم احمد شاهرخی[□]

همزمان با «عملیات مرصاد» و وقوع بمباران سایت سوباشی (در تاریخ ۵ مرداد ۱۳۶۷) توسط عراق به عنوان جانشین گروه پدافند هوایی همدان مشغول به خدمت بودم. عراق، در حمایت از منافقین این سایت را نابود کرد. در این مقطع بود که ۱۹ شهید پدافند، به آسمان عروج کردند. هواپیمایی که به سوباشی حمله کرد، از روی «زاگرس» گذشت، بین سوباشی و همدان گردش به چپ کرد و به نزدیکی های سوباشی که رسید، موشک لیزریاش را رها کرد. همه کسانی که در سوباشی بودند، این صحنه را دیدند. ما در ضلع شرقی اتاق عملیات سایت سوباشی یک اتاق برای استراحت ساخته بودیم، زیرا بنا بود که اگر تهدیدی روی داد، کارکنان مشغول استراحت نیز بیایند و زمان از دست نرود. در موقع حمله آژیر به صدا در می‌آید، شهید سروان نادری به شهید نادر علی که در همین اتاق در حال استراحت بودند، می‌گوید: «این روزها سر بچه‌ها شلوغ است، برویم کمک کنیم.» این دو همزمان با ورود به اتاق عملیات به شهادت می‌رسند. این افراد آگاهانه به شهادت رسیدند. می‌خواهم به این نکته برسم برای پدافندی، مرگ و جانفشانی افتخار است. همین افتخار برای پدافندیان بس که مقام معظم رهبری خطاب به آنها فرمودند: «شما پدافندیان، بسیجیان نیروی هوایی هستید.»

□ منبع خاطره: مصاحبه سرتیپ دوم احمد شاهرخی با مجله صف، شهریور ۱۳۹۰، شماره ۳۶۹، ص ۷۳

□ فرماده پدافند هوایی نیروی هوایی در فاصله سالهای ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۴

خاطرات ماندگار[□]

سرتیپ دوم قادر رحیم زاده^{*}

در سالهای دفاع مقدس یکی از مأموریت‌های بسیار مهم پدافند هوایی علاوه بر تأمین امنیت هوایی صحنه نبرد در خطوط مقدم جبهه، دفاع هوایی از مراکز حساس و حیاتی، سیاسی و اقتصادی کشور همانند مراکز دولتی، پالایشگاهها، سدها، اسکلهها، پلها و ... بود که شاید به ابعاد گوناگون این مأموریت خطیر به اندازه دیگر مأموریتها پرداخته نشده باشد. در هر جا که یادی از حماسه آفرینیهای رزمندگان اسلام در دفاع مقدس میشود، به لحاظ تبلیغات زیادی که در عرصه‌های عملیات زمینی انجام گرفته، ذهنها ناخودآگاه به عملیاتهای غرور آفرین صحنه‌های نبرد همانند والفجرها و کربلاها و ... معطوف میشود. در صورتی که غیور مردان پدافند هوایی قسمت اعظمی از تلاشهای خود را در دفاع از تاسیسات و مراکز حساس اقتصادی به کار گرفته اند که همین امر ضمن حفظ سرمایه‌های ارزشمند میهن اسلامی، به چرخش امور اقتصادی کشور در پشتیبانی از صحنه‌های نبرد نیز کمک شایان توجهی نموده است.

[□] منبع خاطره: مصاحبه سرتیپ ۲ قادر رحیم زاده در مجله صف، شهریور ۱۳۹۰، شماره ۳۶۹، ص ۷۵
: فرمانده پدافند هوایی نیروی هوایی در فاصله سالهای ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۵ و معاونت طرح، برنامه و امور مجلس ارتش ج.ا.

لذا من که در طول دفاع مقدس، مدتی را به عنوان افسر عملیات در مواضع پدافند هوایی تاسیسات نفتی استان خوزستان و همچنین به عنوان فرمانده یگان پدافند هوایی تاسیسات بندر امام خمینی (ره) انجام وظیفه کرده‌ام، خاطرات بسیار خوب ماندنی از تلاش خستگی ناپذیر همه هم‌زمان عزیز خودم در مواضع پدافندی در آن زمان دارم، به‌ویژه آن هیجان و احساس مسئولیت غیر قابل وصف در زمانی که وضعیت منطقه قرمز اعلام میشد و در آن لحظه که کارکنان شاغل در تاسیسات به پناهگاهها میرفتند، چگونه این پدافندیان بیسنگر بر روی جنگافزارها و داخل رادارهای خود حاضر میشدند و با هوشیاری کامل به مراقبت از منطقه میپرداختند. در مواردی که هواپیمای دشمن بعضی در صفحه رادار مشاهده میگردید که قصد نزدیک شدن و حمله به همین رادارها و جنگ افزارها و سپس تاسیسات را داشت غرش سلاح های پدافندیان قهرمان، وحشت عجیبی بر دل کرکسان بزدل دشمن انداخته و باعث میشد آنها بارها بیهدف بمبهای خود را در بیابانهای اطراف ریخته، فرار را برقرار ترجیح دهند. این لحظات و خاطرها هیچگاه از اذهان زدوده نخواهد شد.

مجتهدین پدافند هوایی و دیدار با حضرت امام (ره).^۱

سرتیپ بازنشسته احمد صادق نژاد

در سال‌های جنگ پس از آنکه لویزان مورد اصابت بمب‌های دشمن قرار گرفته بود، شهید ستاری دستور دادن که سامانه پدافند هوایی اسکایگارد را به منظور دفاع از بیت حضرت امام (ره) در جماران مستقر کنیم. سامانه پدافند هوایی اسکایگارد دارای چند مرحله آزمایش جهت اطمینان از عملکرد صحیح می‌باشد. آخرین مرحله آزمایش مربوط به تیراندازی مجازی می‌باشد. به همین دلیل درخواست صدور مجوز جهت انجام تیراندازی آزمایشی نمودیم. موضوع به بیت مرحوم حضرت امام اطلاع داده شد.

از بیت حضرت امام (ره) آمدند و گفتند امکان تیراندازی نیست، چون قلب امام ناراحت است. ولی با توجه به اهمیت مسئله این موضوع که اساساً این سامانه جهت تأمین امنیت حضرت امام در برابر حملات احتمالی دشمن بعثی مستقر شده بود بر تصمیم خود اصرار کردیم. مرحوم حاج احمد آقا آمدند و پس از بررسی موضوع خدمت امام رفتند و مسئله را با حضرت امام (ره) مطرح کردند. امام خمیری (ره) در پاسخ فرمودند: «اینها مجتهد دستگاه هستند. هرچه می‌گویند انجام دهید» و در همان ایام به ما کارت دیدار ابهام (ره) دادند و ما خدمت ایشان رسیدیم این مسئله خاطره‌ای فراموش نشدنی برای اینجانب می‌باشد.

۱. فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ احمد صادق نژاد (تهران، مرداد ۱۳۹۰)

انهدام اولین موشک هوا به زمین عراقی در خارک[□]

سرتیپ دوم محمود حجامی[□]

نیمه دوم سال ۱۳۶۵ بود. در آن ایام با امکاناتی که کشورهای اروپایی در اختیار دولت عراق قرار داده بودند، تب و تاب جدیدی را دولت رژیم بعثی عراق علیه ما در جزیره خارک به قصد از بین بردن پایانه نفتی ما شروع می‌کند (از جمله این امکانات می‌توان به بالگردهای سوپر فرلون و همچنین موشک‌های اگزوست اشاره نمود). روش کار بعثیه ۱ به این صورت بود که از فاصله ۳۵ تا ۴۰ کیلومتری جزیره خارک و با استفاده از موشک‌های اگزوست بالگردهای سوپر فرلون تأسیسات جزیره را مورد هدف قرار می‌دادند. ما با استفاده از سامانه اسکای گارد برای اولین بار در آن زمان موفق شدیم که موشک‌های شلیک شده از بالگردهای سوپر فرلون را مورد ره‌گیری و انهدام قرار دهیم. الحمدلله من این افتخار را داشتم که به‌عنوان اپراتور سامانه اسکای گارد، ب روی موشک رها شده به سمت جزیره خارک lock (قفل راداری) کوده و آن موشک را مورد اصابت گلوله‌های توپ اسکای گارد قرار دادم. در همینجا لازم می‌دانم از دوستانی که در آن لحظات در داخل سامانه رادار اسکای گارد بودند اسمی برده شود و عرض

[□] فایل تصویری مصاحبه با سرتیپ دوم محمود حجامی (تهران-تیرماه ۱۳۹۰)

[□] رئیس مرکز مطالعات، تحقیقات و تدوین آییننامه‌های رزمی قرارگاه پدافند هوایی خاتمالانبیاء(ص)

آجا و فرماندهی اسبق منطقه پدافند هوایی جنوب غرب (امیدیه)

کنم که من افسر PPI بودم، جناب سروانی که سال‌ها بعد با درجه سرهنگ دومی به شرف بازنشستگی نائل آمدند، حمید قهرمانی نام داشت که البته ایشان فرماندهی ما را در داخل دستگاه رادار به عهده داشتند و هم‌رزم دیگرمان با تخصص TV اصغر مردیفر نام داشت. البته این موفقیت از الطاف الهی است، زیرا به محض آنکه وضعیت قرمز شد و مشخص شد که موشک به سمت جزیره شلیک شده، من یک لحظه به صفحه رادار خودم نگاه کردم و بلیپ موشک را در داخل اسکوپ دیدم و بلافاصله توانستم روی آن عمل lock (قفل راداری) را انجام بدهم. به علت اینکه حجم گلوله‌های شلیک شده توسط سایر توپ‌هایی که در جزیره مستقر بودند، به سمت این موشک خیلی زیاد بود متأسفانه دستگاه نتوانست که لاک را حفظ کند و بقیه گلوله‌هایی که به سمت موشک در حال رفتن بودند، روی آن‌ها لاک کرد و یک لحظه من احساس کردم که لاک روی موشک شکسته شد که جناب قهرمانی فرمانده آن وقت بنده در سامانه اسکای‌گارد در داخل رادار بلافاصله دستشان را روی صفحه اسکوپ گذاشتند و یک نقطه‌ای نشان دادند و گفتند که حجامی این را رویش لاک کن و اصلاً من دیگر چیزی متوجه نشدم چون یک زمانی به خودم آمدم که دیدم فریاد *اللهاکبر، اللهاکبر* در داخل خود سامانه را پر شده است نه تنها در داخل رادار بلکه پشت بیسیم تمامی کسانی که شاهد و ناظر انهدام این موشک بودند، ما را با فریادهای *اللهاکبر* و اسم بردن از نام موضعی که سایت اسکای‌گارد ما در آن مستقر شده بود ما را مورد تشویق خودشان قرار می‌دادند. در آن زمان من یک روحیه خیلی خاصی داشتم، من این قدر بهت زده بودم که اصلاً باورم نشده بود که چنین اتفاقی افتاده لذا از جناب سروان قهرمانی

انهدام اولین موشک هوا به زمین عراقی در خارک-F16/ ۳۱

درخواست کردم که این مسئله را از خود توپ‌ها استعلام کنند و ببینیم که آیا انهدام موشک توسط سامانه ما صورت گرفته یا نه؟ به همراه جناب قهرمانی ما سر توپ‌ها رفتیم و واقعاً مشاهده کردم که این اتفاق فرخنده توسط سامانه اسکای گارد در آن زمان رخ داده و این مقدمه‌ای شد جهت ابداع یک روش جدید در انهدام موشک‌های هوا به زمین عراقی. بعدها این روش انهدام موشک‌های هوا به زمین توسط سایر همکاران در جزیره خارک تکرار شد. سال‌ها بعد یکی از کارشناسان برجسته نظامی دنیا در تحلیلی که بر جنگ ایران و عراق داشته، اینگونه قلم می‌زند و می‌نویسد که پدافند هوایی ایران علیرغم اینکه سامانه پدافند هوایی ضد موشکی در اختیار نداشت، با سامانه‌های موجود موفق شد موشک‌های هوا به زمین عراقی را منهدم نماید و این یک حرکت خیلی ارزشمند است.

حمایت کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس از صدام[□]

سرتیپ دوم بهروز جاهدی[□]

من در سال ۶۵ که وارد خدمت در یگانهای عملیاتی پدافندی شدم، حدود دو سال تا پایان جنگ مانده بود و من در اکثریت ماموریت‌های عملیاتی که به اینجانب واگذار میشد، به ویژه در مناطق عملیاتی خوزستان حضور داشتم. گرچه کم تجربه بودم، ولی شاهد خیلی از رخدادها و حوادثی بودم که هم تلخ و هم شیرین بود. اما در یک جنگ، تمام این موارد تلخ و شیرین در کنار یکدیگر اتفاق میافتند تا نتیجه پیروزی حاصل شود و این تفکیک ناپذیر هستند.

در طول جنگ تحمیلی و در سالهای پایانی آن، ما با یک نبرد نابرابر مواجه شده بودیم. گرچه آشکار بود که عراق کشور مهاجم است، ولی با این حال تمام کشورها به عراق کمک میکردند. بنده خودم در سالهایی که در گروه پدافند هوایی بندر عباس بودم و از طریق خلبانان کشورهای دیگر که با ما ارتباط برقرار میکردند و اطلاعاتی را در اختیار ما قرار میدادند که از همان پایگاهی که آنها از آن پرواز میکردند، هواپیماها، تجهیزات و مهمات برای

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ دوم بهروز جاهدی (تهران - مرداد ۱۳۹۰)

[□] معاونت عملیات قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص) آجا

- کشور عراق ارسال می کنند و ما خودمان هم در صحنه شاهد بودیم که
- هواپیماهای عراقی منابع و تاسیسات نظامی و غیرنظامی ایران را بمباران می کردند و در برگشت در کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس فرود میآمدند و پس از پذیرایی به کشور عراق بر میگشتند.

این مسئله نشان میداد که همه کشورها در تهاجم علیه ما دست به دست یکدیگر دادهاند تا کشور ما را به زانو درآورند که با اقتدار و پایمردی که نیروهای مسلح ما از خود نشان میدادند، توانستند این تهاجم که با کمک همه کشورهای متخاصم علیه ما را دفع نمایند و با عزت از مرزهای کشور دفاع کردند و ذرهای پای عقب نهند.

خاطرات زیادی وجود دارد در بحث انهدام هواپیماهای عراقی که خاطرات شیرین ما را تشکیل می داد. از طرفی بعضی از هواپیماهای ما که وارد خاک عراق می شدند و بر نمی گشتند و ما ساعتها غمگین بودیم که یکی از همزمان ما رفت و برگشت. که این خاطرات غمگین و تلخ را در ذهن ما بر جای گذاشتند. همه این اتفاقات در تمام جنگها رخ میدهد و نکات ارزشمندی را در تاریخ آن ملت باقی میگذارد. امید آنکه بتوانیم نگهبان دستاورهای آن غیورمردان باشیم.

دفاع هوایی با همکاری پدافند هوایی و نیروی هوایی[□]

سرتیپ دوم بهروز جاهدی

در زمانی که شعله های جنگ به همه جا سرایت کرده بود، کشور عراق با کمک سیاسی کشورهای استکباری نقاطی از کشورمان را شناسایی کرده بود که از لحاظ اقتصادی به کشور ما آسیب برساند. یکی از این نقاط حساس نفت - کشها و بحث تردد آنها بود. بنده خودم شاهد بودم که در آن زمان ابلاغیه های صادر میشد که با استفاده از پوشش هوایی و پوشش رزم ناوهای نیروی دریایی کشتیهای نفتکش را از خلیج فارس و تنگه هرمز عبور بدهیم تا بعد از عبور از دریای عمان به سمت مقصد حرکت کنند. بارها شاهد بودیم که هواپیماهای عراقی در دستههای ۲ تا ۱۸ فروندی از نوع هواپیماهای تاکتیکی میراژ که کشور فرانسه در اختیار عراق قرار داده بود و با اقدام به سوختگیری هوایی به سمت نفتکشهای ایران تهاجم میکردند که بسیاری از آنها با دفاع پدافند هوایی ناموفق بوده و برمیگشتند، ولی بعضاً تعدادی از آنها به اهداف خود میرسیدند که البته ۸۰ درصد این حملات ناکام میمانند.

در یکی از مأموریتهای هواپیماهای دشمن، بنده شاهد بودم که ۲ فروند هواپیما به جزیره لاوان حمله کردند. حدود ساعت ۸ شب این تهاجم صورت

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ دوم بهروز جاهدی (تهران - مرداد ۱۳۹۱)

گرفت، اما آنها با حجم وسیع آتش پدافند هوایی ما مواجه شدند و از منطقه درگیری گریختند، ولی در مسیر برگشت به عراق مورد رهگیری یک فروند هواپیمای اف-۱۴ قرار گرفتند و هر دو فروند توسط هواپیمای خودی منهدم شدند.

در بحث نفتکشها در آن زمان به یاد دارم که هواپیماهای اف-۱۴ از پایگاه اصفهان پرواز می کردند و در طول شب ۴ بار اقدام به سوختگیری هوایی میکردند تا بتوانند کشتیهای نفتکش را پشتیبانی نمایند و در طول ۶ الی ۷ ساعت پرواز شبانه خلبان داخل کابین و در آن فضای محدود مشغول انجام وظیفه بود. ضمن اینکه افسران کنترل شکاری مستقر در سایتهای راداری نهایت تلاش خود را برای هدایت دقیق هواپیماهای رهگیر خودی نظیر اف-۱۴ ها از خود نشان دادند. این مأموریتها روزها و روزها ادامه داشت تا کشتیهای نفتکش به سلامت از این مسیر عبور کنند و درآمد کشورمان را تامین کنند.

در همینجا لازم میدانم که درود بفرستم به روان پاک شهید بابایی که در آن موقع به عنوان یک خلبان تاکتیکی در پایگاه اصفهان بود. وقتی به ایشان در هنگام اجرای مأموریت میگفتیم خسته نباشید، میگفت من خسته نیستم، شما خسته نباشید.

این عزتی است که دلیر مردان صحنه پدافند هوایی که همیشه اسمشان در تاریخ ماندگار خواهد بود، نصیبشان شده است .

اهمیت وجود پدافند هوایی[□]

ابوطالب قربانیان[□]

در سال ۱۳۵۹ به‌عنوان سرباز منقضی خدمت سال ۱۳۵۶ به خدمت فراخوانده[□] و با درجه گروه‌بان وظیفه در لشکر زرهی قزوین مشغول به انجام وظیفه شدم. بلمشاهده کارکنان و تجهیزات پدافند هوایی از خود می‌پرسیدم: اهمیت و تألیف‌گذاری پدافند هوایی در برابر دشمن تا چه حدی است؟ آیا پدافند هوایی در کسب نتیجه موثرتر است یا سایر تخصص‌ها و تجهیزات ارتش؟ این پرسش تا ماه‌ها در ذهنم نقش بسته بود. بنابراین در تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۱۵ به همراه حدود ۱۰۰ نفر از هم‌زمان خود در غالب گروهان قرارگاه لشکر زرهی قزوین به سمت سوسنگرد در حرکت بودیم.

در بین مسیر و قبل از رسیدن به سوسنگرد، مورد حمله هواپیماهای عراقی قرار گرفتیم. به‌توجه به اینکه در گروهان ما پیش‌بینی وجود جنگ افزار پدافند هوایی نشده بود، لذا هواپیماهای عراقی با پرواز ارتفاع پایین اقدام به بمباران نیروها و تجهیزاتهمان کردند. در لحظات اولیه مات و مبهوت به هواپیماها نگاه می‌کردم. تعدادی از هم‌زمان من در حمله هواپیماهای عراقی به

[□] فایل تصویری مصاحبه با آقای ابوطالب قربانیان (شیرود مازندران - بیستم مرداد ۱۳۸۹)

[□] رئیس اسبق بانکهای سپه شعب چالوس و تنکابن

[□] اسناد فراخوانی منقضیان خدمت سال ۵۶ در بخش اسناد و مدارک این کتاب گنجانده شده است.

شهادت رسیده بودند. نگهبان چشمم به تیربار بالای یکی از نفربرها افتاد. نمی‌دانم چگونه خودم را به آن تیربار رساندم. بلمسلح کردن تیربار به سمت هواپیماها تیراندازی کردم. یکی دیگر از همرزمان از تیربار دیگر به سمت هواپیماهای عراقی شلیک می‌کرد. متوجه شدم که گلوله‌های تیربار منجر به افزایش ارتفاع هواپیماهای عراقی شده است. حالا دیگر آنها نمی‌توانستند در ارتفاع پایین قدرت مانور داشته باشند. پس از پایان حملات هوایی و تفکر در خصوص حوادث رخ داده متوجه اهمیت وجود تجهیزات و کارکنان پدافند هوایی شدم. در آن حمله هوایی یکی از دوستان خوبم به نام علی ورکیانی به شهادت رسید. از آن پس کارکنان پدافند هوایی در ذهن من همچون قهرمانانی بودند که زحمات آنها منجر به حفظ جان دوستان و همرزمان می‌شد.

باران زحمت؛ باران رحمت[□]

سرگرد سید رضا رضوی[□]

شب قبل از «عملیات والفجر ۸»[□] بدون اطلاع از آغاز عملیات به همراه ستون جنگ افزارهای پدافندی از گروه پدافند هوایی اهواز راهی آبادان شدیم و به دلیل حرکت کند ستون ساعت ۱۰ شب به آبادان رسیدیم؛ هم‌زمان با ورود ما به اطراف جاده خسروآباد، باران شدیدی شروع به باریدن کرد؛ به طوری که با توجه به وزن سنگین تجهیزات و راه خاکی میان بر چند قبضه از توپ‌های ۳۵ میلیمتری ما در گل و لای حاصل از بارندگی گیر نمودند. صدای تیراندازی

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرگرد سید رضا رضوی (تهران - ۲۴ اسفند ۱۳۸۹)

[□] سرگرد سید رضا رضوی در سالهای دفاع مقدس به عنوان سرمتخصص عملیات توپ ضد هوایی در مواضع پدافند هوایی حضور داشت و پس از جنگ با ادامه تحصیل به عنوان کارشناس امور اداری به ادامه خدمت در پدافند هوایی مشغول شد.

[□] عملیات والفجر ۸ در ساعت ۲۲۰۰ تاریخ ۶۴/۱۱/۲۰ با رمز «یا فاطمه الزهراء(س)» در سه محور اصلی به اجرا درآمد. اولین محور در منطقه ارونند کنار جهت تصرف شهر بندری فاو و حرکت از جاده ابوالخطیب به سمت بصره با استفاده از نیروهای غواص و قایق سوار به عنوان حمله اصلی محسوب میشد که ارتش ج ۱۱ با به کارگیری یگانهای نصب پل، قرارگاه رعد پدافند هوایی و نیروی هوایی، قرارگاه هوانیروز، توپخانه (با استفاده از ۵۰ گردان و حدود ۱۰۰۰ قبضه توپ) آن چنان دفاع مستحکمی از رزمندگان در محور اول حمله انجام دادند که قابل پیشبینی بود. (منبع: جعفری، مجتبی؛ اطلس نبردهای ماندگار (عملیات نیروی زمینی در ۸ سال دفاع مقدس)، ص ۱۱۸)

و انفجار همراه با فریاد رزمندگان به گوش می‌رسد. راننده ماشین مهمات برادران سپاه خبر آغاز عملیات را به ما داد.

ما که از این معضل حسابی گرفتار و به رنج افتاده بودیم، شکایت از آسمان نمودیم که چه وقت باران و زحمت برای ما بود؟! به هر حال با کمک لودر بچه‌های جهاد سازندگی این مشکل حل و ما به سوی ارون رود و جاده پاسگاه خسروآباد حرکت کردیم.

با توجه به تاریکی شب و حجم آتش طرفین قرار شد شب را در خانه‌های متروکه خسروآباد بمانیم و فردا در مواضع تعیین شده مستقر شویم، صبح زود به طرف مواضع از پیش تعیین شده حرکت و ساعت ۸ صبح به موضع پاسگاه خسروآباد که محل استقرار ما بود رسیدیم. هوا آفتابی و مارش عملیات از رادیو پخش و خبر پیروزی و فتح جزیره فاو به گوش می‌رسد. بچه‌ها مشغول عملیاتی نمودن جنگ افزار و تهیه مهمات و استقرار محل زیست بودند که ناگهان هواپیمای می‌گ ۲۵ دشمن را بالای سر خود مشاهده کردیم.

در آن لحظه هنوز جنگ افزارها حاضر به جنگ [□] نشده بودند. در یک آن صدای صفیر راکت‌های شلیک شده به سمت موضع شنیده و همگی بلافاصله به حالت درازکش روی زمین حالت گرفتم که صدای مهیب برخورد راکت‌های هواپیما به زمین نفس‌هاجمان در سینه حبس کرد و در آن حالت منتظر انفجار

[□] «حاضر به جنگ» نوعی از وضعیت استقرار جنگ افزار میباشد که در آن وضعیت، جنگ افزار مهبیای تیراندازی میباشد. در جنگ‌افزارهای پدافندهوایی نظیر توپ ضد هوایی ۲۳ میلیمتری، ۳۵ میلیمتری و ... حاضر به جنگ پس از انجام مراحل هم‌چون: تراز جنگ افزار، شمال یابی، مهمات - گذاری و ... می باشد.

و تخریب بودیم که با گذشت چند دقیقه خبری نشد؛ بلافاصله بچه‌ها بلند شدند و به طرف محل اصابت راکت‌ها رفتند و با کمال ناباوری دیدیم که راکت‌ها در گل و لای حاصل از بارندگی شب گذشته گیر نموده و منفجر نشدند! در این حالت با سپاس از خداوند متوجه شدیم که باران دیشب باران رحمت نبود، بلکه باران رحمت بود!

ضمناً پس از چند روز که تیم تخریب نه‌جا[□] برای خنثی نمودن راکت‌ها به موضع ما مراجعه و راکت‌ها را خنثی نمودند، اعلام داشتند تاکنون نمونه این راکت‌ها را ندیده بودند که خود حکایت از تجهیزاتی اهدایی غرب به صدام برای جلوگیری از پیشرفت رزمندگان اسلام داشت.

□. نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

یک تیر و دو نشان[□]

سرگرد سید رضا رضوی

در منطقه عملیاتی والفجر ۸ چند روز پس از عملیات و آزاد سازی فاو حجم پروازها و در نتیجه آن بمباران هوایی دشمن زیاد و درگیری سامانه‌های پدافند هوایی با هواپیماهای متخاصم نیز افزایش پیدا کرده بود؛ در طلوع صبح یکی از این روزها شاهد پرواز ۲ فووند هواپیمای دشمن ب فراز منطقه و شلیک آتشبارهای زمین به هوا به سوی آن‌ها بودیم که یکی از هواپیماها توسط موشک هاوک منهدم و خلبان و کمک خلبان هواپیمای دیگر با این تفکر که شاید مورد اصابت موشک بعدی قرار گیرند، اقدام به پرتاب از هواپیم (Eject) نموده و هواپیمای سالم به زمین اصابت و منفجر گردید؛ و این حالت فریاد *الله-اکبر* و شادی رزمندگان را به همراه داشت و این چنین با شلیک یک فروند موشک هاوک ۲ فروند هواپیمای دشمن ساقط گردید و این نشان ایمان و رمز پیروزی در ۸ سال دفاع مقدس و تفاوت رزمندگان اسلام با لشکریان تا بن دندان دشمن مسلح به سلاح‌ها و تجهیزات پیشرفته اهدایی غرب و شرق بود.

□. فایل صوتی مصاحبه با سرگرد سید رضا رضوی (تهران - ۲۴ اسفند ۱۳۸۹)

خاک و خون[□]

سرگرد سید رضا رضوی

در سال ۱۳۶۵ در خلیج همیشه فارس و جزیره لاوان، مأموریت پدافند هوایی از تأسیسات و پالایشگاه نفتی را داشتیم. در یکی از روزها ساعت ۱۲۰۰ ظهر اعلان آماده باش و آژیر وضعیت قرمز زده شد. معمولاً از زمان اعلان وضعیت قرمز تا درگیری با هواپیماهای متخاصم بیشتر از نیم ساعت طول نمی‌کشد، اما آن روز نزدیک به ۱/۵ ساعت در وضعیت قرمز بودیم. پیدرپی و با کمال تعجب از پست فرماندهی می‌پرسیدیم: چرا از رویت هواپیماهای دشمن خبری نیست و هر بار پاسخ این بود: «هواپیماهای دشمن در منطقه در حال پرواز هستند».

به هر حال بچه‌ها با تمام توان در حال دیده‌بانی و حفظ حریم هوایی منطقه بودند، شاید در ظاهر و حالت عادی بعد از یک ساعت و نیم از درجه آمادگی نفرات می‌بایستی کم می‌شد، ولی با حفظ روحیه بچه‌ها مصمم‌تر می‌شدند با عنایت به شرایط جغرافیایی منطقه (کوه‌های بندر مقام بندر لنگه) ناگهان یک فروند هواپیمای دشمن از پشت کوه نزدیک و با توجه به فاصله کم با جزیره و تأسیسات برای بمباران و شلیک راکت حالت شیرجه گرفت که با

□. فایل صوتی مصاحبه با سرگرد سید رضا رضوی (تهران - ۲۴ اسفند ۱۳۸۹)

هوشیاری و تقواندازی به موقع سامانه‌ها از حالت حمله خارج و با عجله بمب و راکت‌ها را به پهلان‌های اطراف تأسیسات رها کرد که به حمدلله هیچگونه خسارتی به تأسیسات وارد نگردید و تنه‌ا گرد و غبار غلیظی منطقه را فراگرفت. از طرفی با عنایت به طرح پدافند غیرعامل بلافاصله کارکنان پالایشگاه نفت مقداری مواد نفتی زاید را براس فریب دشمن به آتش کشیدند! چند روز بعد که مأموریت ما به پایان رسید و به گروه پدافند هوایی بندرعباس مراجعه کردم، عده‌ای از دوستان گفتند که رادیو دشمن اعلام نمود: چند روز پیش جنگنده‌های آنان جزیره لاوان را به خاک و خون کشیدند، آیا صحت دارد ؟ که ما در پاسخ گفتیم: ما خاکش را دیدیم، ولی خونش را خیر!

از توفیق الهی در والفجر ۸ تا منهدم نمودن میگ ۲۵ روسی بر فراز اصفهان[□]

سرهنگ بازنشسته حسین صفری ابهری[□]

در سال ۵۴ به امریکا برای طی دوره موشک هاوک اعزام شدم و پس از طی ۷ ماه دوره به ایران مراجعت کردم و در پایگاه یکم در گردان هاوک که این گردان از تعدادی چادر تشکیل شده بود، مشغول خدمت شدم. حدود ۲ ماه گذشته بود که یک روز ساعت ۱۰۰۰ اعلام کردند که ساعت ۱۱۳۰ یک رادار توسط هواپیمای سی- ۱۳۰ به بوشهر ارسال می‌شود و ما هم با آن رادار در سال ۵۵ منقل بوشهر شدیم تا سال ۱۳۵۹ در گروه پدافند هوایی بوشهر مشغول به خدمت بودم.

[□] فایل‌های صوتی و تصویری مصاحبه با سرهنگ بازنشسته حسین صفری ابهری (تهران- اسفند

۱۳۸۹ الی تیر ۱۳۹۱)

[□] توضیح مولف: سرهنگ بازنشسته حسین صفری ابهری از جمله کارکنان توانمند پدافند هوایی می‌باشد که در اصابت قرار دادن اولین میگ ۲۵ بر فراز اصفهان نقش اساسی را ایفا نمود و به همین دلیل از سوی شهید ستاری مفتخر به کسب ارشدیت شد. وی در مسئولیتهایی همچون فرماندهی گروه پدافند هوایی دزفول، معاونت طرح و برنامه فرماندهی پدافند هوایی و... خدمت کرده است. خاطرات وی حاوی نکات جالبی در خصوص عملیات والفج ر ۸، دفاع از خارک، انهدام میگ ۲۵ ب فراز اصفهان و چگونگی منهدم نمودن میگ ۲۵ عراقی با همکاری مشترک ارتش و سپاه می‌باشد.

شهریور ۵۹ در هنگام خروج از راهبند پایگاه با حمله ددمنشانه هواپیماهای عراقی مواجه شدیم که چند نقطه از پایگاه را بمباران کردند که از همان جا دو باره برگشتم به گردان و زندگی ما در مرحله تازه‌ای قرار گرفت که روزهای اول این زندگی جدید، روزهای سختی بود (اعزام خانوارها از پایگاه‌ها به شهرهای دیگر و نداشتن وسایل ارتباطی و سوء استفاده بعضی اقشار از فضای انقلابی ایجاد شده و نابسامانی‌های ناشی از پیامدهای انقلاب و بی‌نظمی‌های حاکم در ارتش). با شروع جنگ کم کم تمام افکار به سمت دشمن معطوف و آرام آرام اعتماد به نفس ایجاد شد و همه اقشار امت اسلامی تمام نیرویشان را در جهت مقابله با دشمن مصروف کردند.

ما هم به نوبه خود در سایت‌های موشکی هاوک دفاع از فضای منطقه را عهده دار بودیم تا اینکه در سال ۶۱ به تهران منتقل و در سایت ۳ به کار مشغول شدم و حدود ۳ سال در تهران بودم که از این مدت حدود یک سال آن در مأموریت‌های گوناگون خارج از تهران سپری شد. در آن زمان تعداد افسران هاوک بسیار کم بود به طوری که در ۲۴ ساعت ۱۲ ساعت، شیفت بودیم و یک روز استراحت می‌کردیم که با توجه به محیط پر سر و صدا و سرد اطاق عملیات، کار دشواری بود. در مدت مأموریت اتفاقات زیادی پیش آمد که بعضی از آن‌ها را عرض می‌کنم.

در یک مأموریت که به خارک اعزام شدم، در اطاق استراحت شیفت بودم که افسر شیفت اعلام کرد که من خسته هستم و اگر امکان دارد به جای من شیفت را تحویل بگیر. من هم به اطاق عملیات رفته و به همراه سایر همکاران، منطقه را تحت نظر داشتیم که صدای انفجار شدیدی جزیره را لرزاند و قسمتی

در حوالی اسکله تی مورد اصابت قرار گرفت و گرد و خاک و دود منطقه را پر کرد. هرچه در اسکوپ[□] نگاه می‌کردیم کمتر نتیجه می‌گرفتیم و هیچ هدفی مشاهده نشد و از آن زمان تمام تلفن‌های اطلاق عملیات به صدا در آمد و همه دنبال این بودند که چرا اقدامی نشده است و دنبال مقصری بودند که تحویل دهند، در این بین بیش از ده‌ها نفر شهادت دادند که هواپیما دیده‌اند و حتی رنگ آن، چگونگی شیرجه و اقدامات تاکتیکی آن را توصیف می‌کردند. تا اینکه اول صبح روز بعد یک فروند هواپیمای فرند شیپ به همراه کارشناسان به جزیره آمدند و پس از دیدن منطقه و آثار بجا مانده اعلام نمودند که جزیره مورد اصابت یک موشک اسکاد بی قرار گرفته که از جزیره بوبیان شلیک شده است. با این اعلام تمام نفراتی که هواپیما دیده بودند، به نوعی حرفشان را تصحیح کردند! و بعد از آن بود که هفته‌ای چند موشک به جزیره پرتاب می‌گردید.

از دیگر خاطرات تلخ، اصابت قرار گرفتن اسکله آذر پاد خارک بود. نیمه شب ماه مبارک رمضان در مأموریتی که در جزیره خارک داشتم، به عنوان افسر سر شیفت عملیات موظف بودم هر زمان که هدف مشاهده شود و یا وضعیت قرمز شود برای کمک و هدایت افسر کنترل آتش به اطلاق عملیات رفته و عملیات را هدایت کنم. آن شب نیز پس از شنیدن صدای آژیر، سریع خودم را به اطلاق عملیات رساندم. در آن شب افسر شیفت حسین نیازخانی بود که از افسران زنده و با تجربه بود. وقتی که اسکوپ را نگاه کردیم دو هدف به وضوح از سمت ۲۷۰ درجه در حال نزدیک شدن به جزیره بودند و به نظر می‌رسید که

□. صفحه رادار

به راحتی می‌توان آن‌ها را سرنگون کرد. به‌علت محدودیت‌هایی که به منظور مقابله با هواپیماهای ضد رادار وضع شده بود مجبور شدیم در حداقل فاصله ممکن با آن درگیر شویم و پس از قفل کردن روی هدف اقدام به شلیک اولین موشک نمودیم که متأسفانه هنگفایر[□] گردید. دومین موشک را هم با فاصله زمانی کوتاهی شلیک کردیم که آن هم هنگفایر شد و متأسفانه هواپیمای دشمن توانست یک کشتی نفتکش بزرگ را که در کنار اسکله آذرپاد پهلو گرفته بود، مورد اصابت قرار دهد و باعث شعله‌ور شدن آن و آتش گرفتن اسکله گردد و آن شب جهنمی به پا شد و شعله‌های آتش به وسعتی فوق تصور زبانه می‌کشید و کارکنان شرکت نفت و بچه‌های پدافندی مستقر بر روی اسکله برای فرار از آتش خود را در آن شب هولناک به دریا می‌انداختند! شبی بسیار سخت بر ما گذشت که هیچ وقت از ذهن من خارج نمی‌شود.

فردای آن روز تیمی متشکل از کارشناسان عملیاتی و فنی از تهران (که ما به آن‌ها «کیف به دست‌ها» می‌گفتیم) جهت بررسی به جزیره خارک آمدند و پس از بررسی تمام جوانب علت عدم پرتاب موشک‌های هاوک را نقص فنی سکوی پرتاب مشخص کردند.

حدود سال‌های ۶۲ و ۶۳ بود که جنگ شهرها شروع شده بود و عراق با تجهیز به میگ ۲۵ یکپهتاز آسمان گردیده بود و در ایران هیچ سلاحی در آن زمان نبود که قادر باشد در آن ارتفاع با آن مقابله نماید، با اینحال اقدامات گوناگونی صورت گرفت از جمله سایت شباهنگ که از تلفیق موشک پدافند

[□] اصطلاحی تخصصی در فرایند شلیک موشک هاوک بوده و معنای آن عدم موفقیت در پرتاب موشک هاوک پس از انجام فایر (FIRE) می‌باشد.

هوایی دریای پایه استاندارد[□] و تجهیزات هاوک حاصل شده بود و انواع درگیری‌های هوایی و یکی از این اقدامات قرار دادن سایت هاوک در ارتفاعات کرج کنار سایت رادار بود. در آن موقع من در سایت ۳ هاوک تهران در اطراف بهشت زهرا شیفت می‌دادم که آن سایت را در ارتفاعات و کنار سایت کرج

□. در خصوص تلفیق موشک استاندارد با سامانه هاوک باید به این نکته اشاره کرد که این اقدام در راستای پروژه شباهنگ انجام شد. طبق پروژه شباهنگ و به جهت افزایش ارتفاع درگیری سامانه موشکی هاوک در برابر هواپیماهای میگ ۲۵ (که با ارتفاع فراتر از ارتفاع درگیری سامانه هاوک پرواز میکرد) اقدام در خصوص بهره‌گیری از موشکهای پدافند هوایی دریای پایه استاندارد به جای موشک هاوک بر روی لانچر هاوک مورد آزمون قرار گرفت. سایت هاوک شماره ۲ (مستقر در احمدآباد مستوفی) و سایت هاوک مستقر در جزیره خارک از جمله سایت‌هایی بودند که پروژه شباهنگ در آن به مورد اجرا در آمد. البته اولین آزمونها در خصوص پروژه شباهنگ در سایت ۳ کهریزک انجام شد. پس از پرتاب موفقیت‌آمیز موشکهای استاندارد از روی لانچر هاوک، امیدها جهت دسترسی به ارتفاع بالاتر پروازی و میگهای ۲۵ افزایش یافت، از جمله اینکه در مقطعی از تاریخ دفاع مقدس، وظیفه دفاع در برابر میگ ۲۵ به شباهنگ سپرده شد. برابر اسناد موجود:

«در تاریخ ۶۴/۳/۱۱ فرمانده گروه [پدافند هوایی] تهران در ارتباط با طرح شباهنگ اعلام میدارد که تجهیزات مربوطه به سایت کرج حمل و در حالت عملیاتی آماده گردیده است.

فرماندهی پدافند هوایی [کشور] به فرمانده گروه [پدافند هوایی] تهران ابلاغ می نماید که در صورت تجاوز هوایی به تهران فقط سیستم های پروژه شباهنگ درگیر و در صورت غیر عملیاتی شدن شباهنگ، سایت ۲ هاوک درگیر و در صورت داشتن دو هدف در یک زمان سیستمهای شباهنگ و سایت ۲ با هم اقدام تاکتیکی به عمل آورند».

علیرغم پرتاب موفقیت‌آمیز موشک شباهنگ از لانچر، یکی از مشکلات عمده در آن مقطع هدایت دقیق موشک استاندارد به سمت هدف بود. این مسئله کارایی ابتکار فوق را تحت الشعاع قرار میداد. این پروژه بعدها نیز مسیر تحقیقاتی خود را طی نمود و نتایج جالبی از آن به دست آمد که منجر به تقویت توان دفاعی کشور شد. (منبع توضیحات در خصوص پروژه شباهنگ: جهانفر، رضا، حجامی، محمود، مقاله پدافند هوایی در تقابل با میگ ۲۵، مجله صف، اردیبهشت ۱۳۹۱، شماره ۳۷۵، ص ۱۶

گسترش دادند و هر روز ۲ نفر جهت شیفت به سایت مذکور اعزام می‌شدند. د. حدود ۱۰ روز گذشته بود و هنوز سایت عملیاتی نگردیده بود یک روز بعدازظهر به من گفتند: امروز نوبت من است که به سایت رادار بروم و من به اتفاق ستوان منصور رشتیان عازم شدیم، ولی با توجه به اینکه هلی‌کوپتر آماده نشد، با ماشین رفتیم و وقتی رسیدیم، غروب شده بود.

آن شب کلیه مسئولان نیرو و پدافند از جمله شهید ستاری در سایت بودند. هنگامیکه شیفت را تحویل گرفتیم، به من گفتند که سایت به دو علت غیر عملیاتی می‌باشد: یکی اشکال فنی در سیستم بود که نگهداری در حال کار بود و دیگری روانه نشدن دستگاه‌ها بود که حدود یک هفته بود که انجام نشده بود و علت آن اختلاف ارتفاع و نداشتن خط دید بین تجهیزات و سکوهای پرتاب موشک بود. ما آن شب با وجود این که تاریکی هوا با یک ابتکار با بهره‌گیری از نور ستارگان و انجام دادن گرای معکوس و نقطه نشانی کمکی دستگاه‌ها را روانه کردیم و وقتی که شهید ستاری متوجه شد که سایت روانه و عملیاتی شده علت را جستجو و در آن زمان بود که اسم من و رشتیان را برای طی دوره موشکی HQ که یک نوع موشک از خانواده سام ۲ ساخت چین می‌باشند منظور نمود و ما خودمان اطلاع نداشتیم. البته چندین بار با میگ ۲۵ مواجه ولی سامانه هاوک قادر به مقابله با آن نشد. البته بعضی‌ها ادعا کردند که موفق به اصابت قراردادن میگ ۲۵ شده‌اند، اما نه خلبان آن به دست آمد و نه لاشه هواپیما و کماکان میگ ۲۵ به جولاندهی خود ادامه می‌داد و در اسکوپ رادار هیبت عجیبی داشت.

ایامی از این رخداد گذشت تا سال ۶۳ با توجه به مشکلات مادی که برای من وجود داشت، درخواست انتقال به مناطق گرمسیر را نمودم و داوطلبانه به امیدیه و ماهشهر منتقل شدم و وقتی که برگ انتقال را به من دادند با یک پیکان تاکسی برگشت به سمت امیدیه حرکت کردم و حدود ساعت ۱۲ ظهر در آن گرمای تابستان به امیدیه رسیدم و خودم را به گروه معرفی کردم. روز بعد به گردان هاوک ماهشهر رفتم و آن روز را در دفتر رئیس عملیات گردان که اکبر هاشمی (از دوستان و هم دوره‌ای‌های آمریکا) بود ماندم و قرار شد هفته بعد جابه‌جایی انجام و من به سایت ماهشهر بروم. آن روز اکبر از من پرسید: می‌توانی کالک[□] گسترش هاوک را بکشی؟ گفتم مشکلی نیست و اقدام به کشیدن کالک کردم و در این اثنا چند مورد اشکال در دستورالعمل کشیدن کالک بود که ضمن کشیدن اشکالات را نیز متذکر شدم و بعد متوجه شدم که اکبر نیز اشکالات را به معاون عملیات گروه گفته و کالک را برایش فرستاده است. که معاون عملیات گروه به فرمانده گردان زنگ می‌زند و می‌گوید چه شده که چند سال است کالک را نمی‌کشیدید و امروز کالک را کشیده و از دستورالعمل هم ایراد می‌گیرید که ایشان هم قضیه انتقال من را تعریف می‌کند و همان روز معاون عملیات گروه، امریه انتقال من به عملیات گروه را ابلاغ و فردا به عنوان افسر عملیات هاوک به عملیات گروه می‌روم و بعد از ظهر به خانه اکبر می‌روم و حدود ساعت ۵ بعد از ظهر تلگرافی از تهران ابلاغ می‌شود که من

[□] کالک یا OVERLAY چاپ یا ترسیمی است روی یک وسیله شفاف به همان مقیاس نقشه، چارت و غیره تا جزئیاتی را که در نسخه اولیه نبوده است یا نیاز به تاکید ویژه در نسخه اصلی دارد، نشان دهد. (رستمی، محمود، فرهنگ واژه‌های نظامی، انتشارات ایران سبز، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۶، ص ۶۴۰)

جهت یک مأموریت به تهران بروم من هم که خانواده‌ام در تهران بود شبانه به طرف تهران عازم می‌شوم و وقتی که به ستاد پدافند تهران می‌رسم مرحوم امیر فرحناکیان به من می‌گوید که شما را برای طی دوره به چین گزینش کرده‌اند و لازم است در ستاد بمانی تا به محض آماده شدن حرکت کنید و من حدود ۵۰ روز در تهران بودم تا اینکه گفتند روابط با چین دچار مشکل شده و معلوم نیست کی این کار انجام شود و به من گفته شد به امیدیه برگردم و توصیه شد که اسباب و اثاث نبرم که هر زمان ابلاغ شد، جهت طی دوره عازم شوم.

من هم به همراه همسر و دو فرزند و مادرم با همان ماشین تاکسی برگشت با مقدار وسایل زندگی مثل کلمن آب، تلویزیون ۱۴ اینچ، زیرانداز و وسایل خوراک پزی و خلاصه آنچه که در یک پیکان جا می‌گرفت، به سمت امیدیه به راه افتادیم. وقتی که رسیدم، خودم را به عملیات گروه معرفی کردم که به من گفته شد به گردان برگردم من هم همین کار را کردم، روز سه شنبه بود و قرار شد چهارشنبه من و کاووس هاشمی به عنوان جانشین و فرمانده سایت در ماهشهر مشغول کار شویم. روز چهارشنبه ما را معرفی کردند و هنوز روز کاری تمام نشده بود که دستور داده شد که من به عنوان معاون عملیات گروه انجام وظیفه نمایم که مورد علاقه من نبود و تمایل داشتم در سایت هاوک که علاقه زیادی به کار در آن داشتم، انجام وظیفه نمایم و از کاووس درخواست کردم که کاری کند که هما نجا با ایشان بمانم و او هم شدیداً با رفتن من مخالف بود و به من گفت که امکان ندارد بگذارم تو بروی. خلاصه من پنجشنبه را مرخصی گرفتم و رفتم کرمانشاه تا آب‌ها از آسیاب بیفتند و روز جمعه آخر وقت که رسیدم، کاووس به من پیغام داد که شبانه به گروه بروم و

وقتی که مسئله را جویا شدم فهمیدم که شدیداً بلآن‌ها برخورد شده خلاصه شنبه به عملیات گروه رفتم و خودم را به فرمانده گروه مرحوم سرهنگ هراتیان معرفی کردم و هرچه اصرار کردم که این کار من نیست و من تاب ه حال کار ستادی انجام نداده‌ام، موفق به تغییر رای ایشان نشدم و الزاماً کارم را آغاز کردم و یک ماه طول کشید که به امور مسلط شدم و در آن زمان من درجه سروانی داشتم و فرماندهان گردان‌ها سرگرد بودند و این کار مرا سخت‌تر کرده بود به هر حال کار را ادامه دادم و تا اواسط پاییز با همان وسایل یک پیکان سر کردیم و دیدم خبری نشد و رفتم و کلیه اسباب و وسایل را از تهران آوردی م تا ماه بهمن به این طریق گذشت تا در بهمن ن ۶۴ وقتی که از مرخصی مراجعت کردم فکر می‌کنم روز جمعه بود که از مرخصی مراجعت کردم و صبح روز بعد به مانند همیشه دفتر کارم در ستاد گروه پدافند هوایی امیدیه رفتم. در آن زمان با درجه سروانی مسئولیت معاون عملیات گروه امیدیه را عهده دار بودم هنوز در جای خودم مستقر نشده بودم که فرماندهی محترم گروه مرا احضار و ابلاغ نمودند که امروز باید به مأموریت بروم و برگه آماده شده را به من داد و دستور فرمودند که به قرارگاه رعد در اهواز رفته و خود را به جناب سرگرد غلامی معرفی نمایم و برخلاف همیشه که گرفتن خودرو با مشکلات متعددی مواجه بود آن روز فوراً خودرو و راننده آماده و پس از مراجعت به منزل و برداشتن وسایل اولیه عازم قرارگاه رعد در اهواز گردیدم و بعد از ارائه برگ مأموریت حدود ۳ ساعت مرا بلا تکلیف نگه داشتند تا اینکه حدود ساعت ۲ بعد از ظهر امیر غلامی که در آن زمان درجه سرگردی داشتند تشریف آوردند و انگار سال‌ها مرا می‌شناسند با برخوردی گرم و لحنی جذاب با من احوال‌پرسی نموده

و فرمودند که آماده حرکت شویم و از آنجا توسط یک وانت لندکروز به سمت یکی از سایت‌های اطراف اهواز که احتمالاً سوسنگرد بود حرکت نمودیم و در بین راه علل احضار و اهمیت کار را تشریح و مقرر فرمودند که به عنوان رئیس عملیات سایت کوثر ۱ در عملیات بزرگی که امشب قرار است انجام شود انجام وظیفه نمایم و بعد از طی مسیر به سایت سوسنگرد رسیدیم و در آنجا امیر فروردین که در آن زمان با درجه سرهنگی مسئولیت فرماندهی گروه دزفول را عهده دار بود، در آنجا حضور داشتند.

با ابلاغ مأموریت مقرر گردید من به اتفاق یکی از برادران پاسدار به عنوان گروه پیشرو توسط یک خودرو وانت لندکروز به همراه سرباز راننده حرکت کرده و سایت را شناسایی نموده و مقدمات ورود ستون تجهیزات و نیرو را آماده نمایم و پشت سر ما ستون تجهیزات و نیرو توسط سروان تهرانچی که مسئولیت فرماندهی سایت کوثر ۱ را عهده دار بودند حرکت نماید.

بعد از ابلاغ دستورات، آماده کردن ستون شروع و من به اتفاق یکی از برادران سپاه که مسئولیت راهنمایی ما به منطقه عملیات و سایت کوثر ۱ را به عهده داشت، در هوایی بارانی به سمت خرمشهر حرکت کردیم و هنگامی که نزدیک سه راه آبادان رسیده بودیم، هوا کاملاً تاریک شده بود و بنزین خودرو نیز تمام شده بود و به جای رفتن سمت قفاص به داخل شهر رفته و بعد از زدن بنزین دوباره به سمت سه راه آبادان برگشته و به سمت قفاص ادامه مسیر دادیم جاده سه راه آبادان به قفاص در اثر بارندگی و گل رسی که چرخ‌های خودروها با خود به جای آورده بودند به شدت لغزنده گردیده بود و جاده مملو

از خودروهای حامل تجهیزات و نیرو بود و چنین به نظر می‌رسید که کلیه تجهیزات لازم برای عملیات همان شب در حال ارسال می‌باشد.

در یک لحظه هنگام سبقت از یک کفی حامل تانک، خودرو ما منحرف شد و نزدیک بود که به عقب تریلی برخورد نماید و راننده برای گریز از این وضعیت فرمان خودرو را به شدت حرکت داد که باعث خروج خودرو از جاده و واژگونی آن گردید و بعد از چند بار غلغله متوقف شد و هر کداممان از یک گوشه‌ای خارج شدیم و از آنجایی که زمین گل بود، از شدت ضربات برخورد کاسته شد بعد از دقایقی که منتظر کمک شدیم و کسی به کمک ما نیامده نفری به سمت جاده حرکت کرده و در کنار جاده با وضعی داغان با سرشکسته و استخوان فرو رفته سینه جلوی خودروها را گرفتیم تا اینکه یک خودرو حامل کارکنان پدافند ما را سوار نمودند و بعد از دقایقی کوتاه متوقف شد و معلوم گردید در اثر تراکم و ترافیک فوق‌العاده تجهیزات راه‌بندان ایجاد گردیده و ستون طولی از تجهیزات و خودروها شکل گرفته است در این زمان چاره‌ای نبود مگر حرکت پیاده به سمت جلو و پرسان پرسان که دنبال محل سایت می‌گشتیم معلوم شد که امیر مرآتی که در آن زمان با درجه سروانی مسئولیت سایت یابی و گسترش جنگ افزارها را به عهده داشت، در طول مسیر قرار دارد و ما با این نیت که ایشان را پیدا کنیم، به آن طرف راهی شدیم. در آن شب فراموش نشدنی در آن ظلمات و بارندگی و زیبایی منورها و صدا و نور رعد و برق و غرش توپخانه سمفونی فراموش نشدنی را شکل داده بود و پس از طی مسافتی طولانی با آن وضعیت نابسامان به پل بقیه الله رسیده و در آنجا سروان مرآتی با تعدادی از رانندگانی که باعث بسته شدن پل گردیده بودند و درگیر

بود و بعد از یک ساعت جاده را باز و خودروها به محل‌های تعیین شده حرکت کردند و جناب مرآئی بعد از اینکه از ماجرا آگاه شد ما را سوار خودرو خود نمود و به محل سایت برد تاریکی و ظلمت امکان دیدن جایی را نگذاشته بود به هر حال ما داخل سوله رفتیم و با چند تا پتویی که از جناب مرآئی گرفته بودیم خوابیدیم حدود ساعت ۵ صبح بود که از سرما و درد استخوان‌های سینه بیدار شدیم و دیدیم برادر سپاهی محل را ترک کرده و بعد از روشن شدن هوا معلوم شده که سر و ته سوله باز است و به قدری سرما شدید بود که ناچاراً شروع به دویدن کردم که شاید گرم شوم، ولی فایده‌ای نداشت بالاخره صبح شد و حدود ساعت ۷:۳۰ جناب مرآئی که خیلی نگران نرسیدن ستون تجهیزات هاوک بود سراغ من آمد. من هم از فرصت استفاده کردم و سعی کردم با استفاده از گرمای بخاری ماشین، خودم را گرم کنم و تا نزدیک ظهر به همراه ایشان مواضع مختلف اسکای گارد و ۲۳ و ۳۵ و رایپر که دیشب رسیده بودند را سرکشی و ساماندهی می‌نمودند تا اینکه نزدیک ظهر ستون هاوک که شب گذشته در راه‌بندان مانده بود، از دور دیده شد و ما هم به سمت ستون حرکت کردیم. درست در لحظه ورود قسمت جلویی ستون به محل سایت مورد حمله هواپیماهای عراقی قرار گرفت و تعدادی از تجهیزات آسیب دید و فرمانده سایت سروان تهرانچی نیز مورد اصابت ترکش قرار گرفت و با اصرار دوستان و همکاران او را از منطقه خارج نمودند؛ و بلافاصله اقدام به گسترش تجهیزات نمودیم و بعد از انجام تست‌های گوناگون معلوم شد که رادار تجسس (PAR) غی عملیاتی می‌باشد و تمام تلاش متمرکز واقع نگردید، با همان وضعیت شب را به صبح رساندیم و اول وقت به داخل اطاق عملیات (BCC) رفتیم از جمله

کارکنان شاخصی که یکی از علل موفقیت این عملیات بود حضور استوار محمد مصطفوی فر بود که مسئولیت FCO را عهده دار بود که اپراتوری توانمند و متبحر و جسور بود و نقش تعیین کننده‌ای در این عملیات داشت بعد از مدت کوتاهی که در اطاق عملیات بودیم، هات لاین رادار بند ر امام به صدا در آمد و بزرگ شهید پدافند ستاری با صدایی آرام و خونسرد موقعیت هدف را برای سایت اعلام کرد و در پاسخ عرض نمودم چشم من نمی‌بیند (منظور غی ر عملیاتی بودن رادار تجسس بود) که در پاسخ با آرامش مجدداً ابلاغ نمود ابهری چشمت را ببند و فایر کن و این اولین موردی بود که بدون رادار PAR اقدام به اجرای عملیات می‌نمودیم و بلافاصله هدف را به FC واگذار و اولین هدف مورد اصابت قرار گرفت و آن روز حدود ۱۹ تیر موشک شلیک گردید و ۱ ز آن روز به بعد سایت‌های هاوک به عنوان یکی از اهداف اصلی جنگنده‌های عراقی و روز دوم در اول صبح مورد حمله هوایی جنگنده‌های دشمن قرار گرفتیم که خوشبختانه آسیب اساسی وارد نیامد و در طول روز چندین بار حملات تکرار گردید و در اواخر روز سوم رادار تعقیب هدف (HIPIR) مورد اصابت موشک‌های ضد رادار قرار گرفت و سایت برای مدت ۴۸ ساعت غی ر عملیاتی گردید و به منظور کاهش صدمات ناشی از حملات هوایی اقدام به استفاده از تجهیزات دفاع غیرعامل دودزا و گسترش سایت‌های فریب نمودیم و روز بعد به سایت کوثر ۲ و روز بعد کوثر ۳ گسترش و تا روز بیستم عملیات، در آن سایت ماندگار شدیم و در این مدت حدود ۸۰ تیر موشک شلیک گردید و در این مدت ده‌ها بار سایت‌های هاوک مورد حمله هوایی قرار گرفت و عراق چندین بار اعلام نمود که

سایت‌های هاوک را صد درصد منهدم نموده است و رعب و وحشت زیادی در دل خلبانان عراقی ایجاد گردیده بود و اتفاقات عجیبی نیز رخ داده از آن جمله: وقتی که در کوثر ۱ بودیم یکی از همکاران به نام سروان معرفت خواه خود

را معرفی نمود و برای آشنا شدن با سایت در محوطه به سمت اتاق عملیات می‌رفتیم و صحبت از این بود که اگر آژیر حمله هوایی به صدا درآمد، فوراً روی زمین دراز بکشد که در همین زمان آژیر BCC به صدا درآمد و وقتی که روی زمین دراز کشیدیم، ترکش سردوشی کاپشن معرفت خواه را کند!

و همچنین روز اول ورود به کوثر ۳ سنگر BCC را که مشاهده کرد گفت این سنگر قابل اطمینان نیست و روی آن به اندازه کافی خاک ریزی نگردیده است و به محل جهاد مازندران رفت و با یک لودر بزرگ برگشت و کوهی از خاک بر روی سنگر BCC ریخت. هنوز لودر به جهاد مراجعت ننموده بود که سایت بمباران شد به طوری که کلیه شاسی‌های BCC از جای خود خارج شد و اگر خاک ریزی نشده بود، سیستم و نفرات آن نابود می‌شدند.

در یکی از بمباران‌ها تعدادی از موشک‌های ذخیره روی پالت آتش گرفتند و مأمور آتش نشانی مستقر در سایت که فردی منضبط و علاقه مند به کارش بود و فرصتی ایجاد شده بود که هنر خود را به نمایش بگذارد با اشتیاق و علاقه فراوان با لباس و کلاه مخصوص به طرف خودرو آتش‌نشانی پودری رفت و آژیر کشان خود را به محل رساند و وقتی که خواست اقدام به خاموش کردن موشک‌ها بکند تمام پودر ماشین از سوارخ‌هایی که در اثر ترکش‌های ایجاد شده از مخزن خارج شد و باعث گردید منطقه بزرگی به رنگ سفید در سایت

ایجاد شود که مانند یک سیبل برای زدن سایت می‌توانست استفاده شود و چند روز طول کشید تا آثار آن‌را پاک نماییم.

در هفته دوم عملیات دشمن کلیه پل‌های مواصلاتی را بمباران کرده بود و امکان رساندن موشک نبود به طوری که برای مدت ۳ روز سایت با یک تیر موشک که آن هم برای دفاع از خود سایت در نظر گرفته شده بود به سر می‌بردیم و در این مدت سایت مورد حمله مؤثر هوایی واقع نگردید تا اینکه بعد از برقراری یک پل موقت جناب سرگرد قدیان با تریلر کفی موشک خود را به ما رساند.

و حدود روز بیستم عملیات بود که به ما ابلاغ گردید برای رفتن به کشور چین از منطقه خارج شویم و به همین منظور با یک بنز اورلیکن که قرار بود به اهواز مراجعت کند به سمت اهواز حرکت کردیم که به‌علت تخریب کلیه پل‌های مواصلاتی راه ۲ ساعته را حدود ۶ ساعت طول کشید تا به قرارگاه رعد رسیدیم و در بین راه نیز تحت تأثیر حملات شیمیایی واقع و از آنجایی که ماسک خود را به خاطر قبض ۶۰۱ تحویل داده بودیم، فقط توانستیم با استفاده از چفیه از منطقه خارج شویم. از منطقه خارج و رفته امیدیه و پرونده تحصیلی پسر ما را که در کلاس اول درس می‌خواند گرفتیم و به کرمانشاه رفتیم و خانواده‌ام را نزد پدر و مادرش گذاشتم و به تهران رفته و در مدت کمتر از دو روز کار ما ردیف شد و برای عزیمت به چین به فرودگاه رفتیم، ولی برخلاف همیشه بجای سالن فرودگاه به یک قسمت که بین خودمان به مصالح فروشی معروف بود رفتیم که بعد از برگشت معلوم شد یگان هوایی سپاه است در آنجا نماز خوانده و بدون تشریفات قانونی سوار هواپیما شدیم در این گروه دو تیم از

سپاه و دو تیم از ارتش حضور داشت که برای طی دوره موشک زمین به هوای HQ و موشک ساحل به دریای کرم ابریشم عازم بودیم. بعد از چند ساعت پرواز به یکن رسیدیم در آنجا هم بدون انجام تشریفات اداری ما را به یک ساختمان VIP در فرودگاه منتقل کردند و بعد از پذیرایی به دو تیم دریایی و هوایی تقسیم شده و تیم دریایی به یک پایگاه دریایی اعزام و ما نیز با یک هواپیما بعد از چند ساعت پرواز به یک پایگاه در یک صحرای بی‌انتهای رسیدیم که ظاهراً صحرای گوبی بود در آنجا از هواپیما پیاده شده و بعد از حدود دو الی سه ساعت رانندگی در صحرایی که یک متر جاده هم نداشت به محلی رسیدیم که محل اقامت و استقرار ما در آن صحرا بود که یک میدان تیر موشکی بود که تنها دو ساختمان قابل استفاده داشت که آن‌ها را به ما دادند و هر دو نفر یک اطاق که من و محمد شمشیری هم اطاق شدیم کلاس‌های آموزشی ما حدود ۲۵ دقیقه با محل اقامت فاصله داشت و کار هر روز همین بود که به کلاس برویم و بعد از ظهر نیز دروس را مرور و ورزش‌های والیبال و فوتبال و پینگ‌پنگ به راه بود و به همین منوال گذشت تا آخر دوره رسید و ۲ تیر موشک یکی توسط من با موشک HQ2J و یکی توسط حمزه از برادران سپاه با موشک HQ2F به صورت آموزشی شلیک گردید و ما فارغ‌التحصیل شده و به تهران مراجعت کردیم.

برای مدت کوتاهی به امیدیه رفتیم و با توجه به اینکه سامانه موشکی HQ2J را که قرار بود در اختیار پدافند هوایی آجا قرار بگیرد، بنا به دلایلی در اختیار ارتش قرار ندادند و من و بقیه همکاران با توجه به اینکه تنها متخصصان این سامانه‌ها بودیم، بنا به ضرورت به سپاه مأمور شدیم که تجربه بسیار خوبی بو د

از همکاری و اتحاد این دو نهاد در شروع کار در گرم دره سایت هاوک قدیم که در اختیار سپاه بود مستقر شدیم و بعد از مدتی به دو گروه آموزشی و عملیاتی انشعاب پیدا کردیم و من در گروه عملیات مسئولیت افسر کنترل آتش را عهده دار بودم اولین مأموریت ما در سایت رعد بود که تجهیزات را مستقر و عملیاتی نمودیم و بعد از مدتی حدوداً اواخر پاییز بود که برای عملیات کربلای ۵ یک سایت را به منظور آماده کردن جهت منطقه در رامهرمز گسترش دادیم و تازه داشت سایت آماده می‌شد که محل ما کشف و مورد تهاجم موشکی عراق قرار گرفت که الزاماً محل را ترک و جهت استقرار بعدی به اصفهان در منطقه فلاورجان و در یک منطقه کشاورزی که پیاز کاری شده بود، «سایت لی‌بن‌الزهر» پایه گذاری گردید و عملیات مهندسی فوق‌العاده سریع و منسجمی در آن منطقه صورت گرفت و روزی صدها کامپرسی مایلر شن و ماسه و مصالح به سایت می‌آوردند و خیلی سریع سایت آماده و تجهیزات گسترش یافت و با توجه به اینکه کلیه کارکنان در هر تخصص دوره یکسان طی نموده بودند و در تیمی که برای عملیات پیش‌بینی شده بود از کارکنان فنی کسی در نظر گرفته نشده بود و لازم بود کل امور تعمیراتی نیز توسط خود کارکنان عملیات انجام شود. پس از روشن کردن سایت و انجام سرویس‌ها و تست‌های مربوطه مشخص شد که بخشی از سیستم که در بخش اطاق عملیات (تراک ۳) اشکال دارد که کلیه فرایند سامانه را با اشکال مواجه کرده است که با تلاش بسیار زیاد معلوم گردید در یک شاسی به عمد خرابکاری گردیده است به طوری که در جایی که باید لامپی با شماره خاص گذاشته شود یک لامپ با شماره دیگر کار گذاشته بودند و روی شاسی را به غلط و عمداً غلط نوشته بودند، ولی در نقشه لامپ دیگری

بود و اشکالاتی مشابه که ظاهراً چینی‌ها در هر سیستم اعمال کرده بودند که ما مجبور شویم از آن‌ها جهت رفع عیب کمک بگیریم و به این وسیله برای خود جایی باز کنند، ولی از آنجایی که خداوند در تمام مراحل یار ما بود، این اشکالات رفع و با از جان گذشتگی و کارهایی که بیشتر به معجزه شبیه بود سایت عملیاتی گردید که از آن جمله سوخت‌گیری موشک به صورت دستی و توسط سطل و قیف که با هیچ معیاری هم خوانی ندارد.

دهه فجر آغاز شده بود و دشمن حملات بر روی شهرها را افزایش داده بود. در این ایام بود که اولین هواپیمای میگ ۲۵ بعد از عملیاتی شدن سایت بر آسمان اصفهان ظاهر گردید و به این صورت بود که به جای اینکه سایت رادار موقعیت را اعلام نماید، سرهنگ داداشوند وضعیت قرمز را از رادیو می‌شنود و با من تماس می‌گیرد که وضعیت قرمز شده ما فوراً دستگاه‌ها را آماده کردیم و با سایت همدان تماس گرفتیم که البته خیلی دیر شده بود، ولی به هر حال اولین شلیک این موشک در ایران انجام که به علت اینکه هدف از روی سر ما گذشت و موشک برای تعقیب‌مان مجبور به تحمل فشار زیادی شد از کمر خرد شد و سقوط کرد بعد از این برنامه با سایت همدان صحبت شد و در مورد طرز کار سیستم و اختلاف آن با هاوک توضیح داده شد و درخواست گردید که هدف را زودتر واگذار نمایند که فردای آن روز نیز هدفی واگذار که روی آن شلیک ولی فیوز مجاورتی آن عمل نکرد و عملیات ناموفق انجام شد تا اینکه با تجارب حاصل از این دو شلیک و مطالعه کامل تاکتیک‌ها درگیری و نتیجه‌گیری‌های به عمل آمده تصمیم گرفتیم محاسبات منطقه مرگ (killing zone) را به صورت دستی و بدون استفاده از کامپیوتر سیستم که یک کامپیوتر آنالوگ بود انجام

دهیم، ضمناً به وسیله شبیه ساز مسیر میگ ۲۵ را با تمام مشخصات بدست آمده در این دو روز با سرعت بالای ۲ ماخ و ارتفاع ۹۰ هزار پلو سمت مورد نظر شبیه سازی کرده و عملیات تعقیب هدف و شلیک موشک را بیش از صد بار تمرین کردیم تا روز موعود رسید که احتمالاً بهمن بود و برابر هماهنگی که با رادار همدان کرده بودیم قرار بود به محض بلند شدن میگ ۲۵ به ما اطلاع داده شود که همین طور هم شد و به محض اطلاع دستگاهها را آماده کردیم و آنتن رادار را در سمت مورد نظر قرار دادیم و در فاصله ۱۲۰ کیلومتری هدف ظاهر شد و عملیات بر روی آن به خوبی انجام و هم‌ین طوری که کار عملیاتی را انجام می‌دادیم هر کس به طریقی دست به دعا برداشته بود و از خدا کمک می‌خواست که جو بسیار پاک و معنوی ایجاد شده بود که قابل وصف نمی‌باشد.

خلاصه اقدام به شلیک اولین و دومین تیر موشک کردیم و نهایت شلیک موشک سوم بود که هواپیما را سرنگون و از اوج آسمان به زیر کشیده شد و در مختصاتی که ما اعلام کردی م (دروازه تهران) لاشه هواپیما به دست آمد و خلبان آن هم دستگیر شد و از آن روز به بعد آسمان آبی کشور عزیزمان از لوٹ وجود میگ ۲۵ پاک گردید و دیگر تا پایان جنگ هیچ شهری مورد تهاجم این هواپیما قرار نگرفت ؛ و از این تاریخ تا اتمام جنگ مسؤلیت تعمیر و نگهداری کابین عملیات سایت‌های گسترش یافته را عهده دار بودم که به فضل الهی کلیه سایت‌ها تا پایان جنگ بدون کمک خارجیان و بدون دریافت قطعه‌ای از خارج به صورت عملیاتی حفظ گردید. از خاطرات به یاد ماندنی در اصابت قرار دادن هواپیمای می‌گ ۲۵، نذر خانواده محترم شهیدی از شهر اصفهان بود. این خانواده معزز گفته بودند که نذر کردیم که اگر هواپیمای می‌گ

از توفیق الهی در والفجر 8 تا... ۶۳/

۲۵ را ساقط نماید ۵ سکه بهار آزادی تقدیم شما کنیم. پس از سرنگونی میگ
۲۵، بوادر سعادت[□]. هدیه آن خانواده محترم شهید را تحویل گرفته و جهت
تبرک، آنرا در اختیار همه همکاران مستقر در سایت موشکی (HQ2) قرار
دادیم. مردم در تمام مراحل جنگ از پدافند هوایی حمایت می‌کردند.

[□]. سردار جانباز سعادت، از مسئولان پدافند هوایی سپاه پاسداران می‌باشد که در آن زمان مسئولیت
سایت موشکی یابن الزهرا را بر عهده داشت.

تیر خدایی[□]

سرهنگ بازنشسته ستاد اصغر یزدانی[□]

از ۲۰ اسفند ۱۳۶۲ تا ۱۶ فروردین ۱۳۶۳ بلدرجه ستوان دومی از گروه پدافند هوایی اصفهان به مأموریتی ویژه در جزیره مجنون اعزام شد م. مأموریت ما تأمین پدافند هوایی بخش وسیعی از آسمان جزیره مجنون بود. در آن مأموریت یک رسد سامانه پدافند هوایی اورلیکن (شامل یک دستگاه رادار اورلیکن و ۲ عراده توپ ضد هوایی) ۳۵ م م اورلیکن در موقعیت پل خیبر مستقر کردیم. هر کدام از توپها در یک سمت پل ۱۴۸۲۰ متری خیبر قرار داشت.

در یکی از روزهای پس از پایان عملیاتی بودن موقعیت ما و خاموش نمودن رادار، در حال حرکت به سمت یکی از توپهای ۳۵ م م بودم که ناگهان یک فروند میگ ۲۳ عراقی در حال پرواز در ارتفاع خیلی پایین (بالای ۱۰۰ متر بود) مشاهده نمودم.

[□] فایل تصویری مصاحبه با سرهنگ بازنشسته ستاد اصغر یزدانی (امیدیه - ۲۰ مهر ۱۳۸۸)

[□] فرمانده اسبق منطقه پدافند هوایی جنوب غرب (امیدیه) در فاصله سالهای ۱۳۸۷ الی ۱۳۸۹

خلبان هواپیمای فوق جهت مصون ماندن از دید راداری سامانه پدافند هوایی هاوک ارتفاع خود را تا ۲ متری سطح زمین کاهش داده بود تا در زمان رسیدن به هدف با غافلگیر نمودن رزمندگان پدافند هوایی به هدف دست یابد. دیگر فرصتی برای بازگشت به رادار و عملیاتی نمودن رادار نبود، لذا به سمت نزدیک‌ترین توپ دویدم و به‌جای سربازی که به عنوان (مهمات گذار سمت راست) وظیفه قرار دادن خشاب‌های گلوله (۳۵ م) را درون قبضه توپ بر عهده داشت، قرار گرفتم. توپچی ماهر آن توپ سرکار استوار لرستانی بود که از گروه پدافند هوایی شیراز به آن مأموریت اعزام شده بود. به دلیل معیوب بودن دوربین توپ فوق در آن لحظه استوار لرستانی با مهارت خاصی از بین دو لوله توپ ۳۵ م م، به تعقیب بصری هدف پرداخت و در فاصله خاصی اقدام به تیراندازی نمود. یک رگبار طولی از ابتدا تا انتهای هواپیمای (عجب نشانه‌گیری دقیقی داشت) هواپیمای در آسمان منفجر شد! چه کسی می‌توانست باور کند؟ بدون رادار و بدون دوربین مخصوص توپ و فقط با دید بصری و نشانه‌گیری چشمی. در آنجا به یاد این آیه از قرآن افتادم « و ما رمیت اذ رمیت و لکن الله رمی » و امروز پس از سال‌ها ضمن یادآوری این آیه شریفه این شعر را زمزمه می‌کنم:

شکار کرکسان کار من است   خدا در جبهه‌ها یار من است
 ز رگبار پدافند هوایی   ز نم بر دشمنان تیر خدایی

دو روز پس از سرنگون نمودن هواپیمای مذکور گروهی شامل یک نفر سرگرد نیروی هوایی، یک نفر سرگرد نیروی زمینی و یکی از برادران بسیجی

که کفش کتانی به پا داشت و موهای خود را با نمره ۴ اصلاح کرده بود، به همراه فرمانده آتشبار سروان خیراندیش وارد موقعیت ما شدند. آن‌ها برای شروع بازدید می‌خواستند وارد رادار شوند. پس از ورود سرگرد نیروی هوایی و سرگرد نیروی زمینی به داخل رادار، از ورود فردی که با لباس بسیجی و ناشناس وارد موقعیت ما شده بود جلوگیری کردم، زیرا شرایط منطقه حساس بود و رادار دارای طبقه‌بندی حفاظتی بالایی بود و عدم شناسایی نیز منجر به عدم صدور اجازه ورود می‌شد.

فرمانده آتشبار سروان خیراندیش با ناراحتی گفت: اجازه بدهید این آقا هم برود، ولی من در پاسخ گفتم: با توجه به عدم شناسایی این آقا و حفاظتی بودن رادار غیر ممکن است. این بار سروان خیراندیش با ناراحتی گفت: به مسئولیت من که فرمانده شما هستم بگذارید این آقا وارد رادار شود. بکشید این دستور رو به سمت بسیجی ناشناس کردم و گفتم: ظاهراً فرمانده من شما را میشناسد، لذا ورود شما با مسئولیت جناب سروان خیراندیش بلامانع می‌باشد.

پس از حضور بسیجی ناشناس در رادار، سروان خیراندیش به سمتم آمد و گفت: «این آقا که با لباس بسیجی آمده سرهنگ بابایی فرمانده پایگاه هوایی اصفهان می‌باشد.» بکشید این جمله ناراحت شدم و پرسیدم: چرا از اول ایشان را به من معرفی نکردی تا برخورد مناسب‌تری داشته باشم؟

پس از چند دقیقه هر سه نفر بازدید کننده از رادار خارج شدند. به سمت شهید بزرگوار بابایی رفتم و ادای احترام نظامی نمودم و گفتم: «جناب سرهنگ، منطقه حساس است و رادار دارای طبقه بندی حفاظتی است چون

شما را نشناختم، مانع از ورود شما شدم. حال اگر تصور می‌کنید خلافی مرتکب شده‌ام، آماده پذیرش مجازات می‌باشم.» شهید بزرگوار دست راستش را بر دوشم نهاد و با مهربانی و لبخند خاصی فرمودند : «ستوان جوان اگر این کار را نمی‌کردی، خلاف کرده بودی، کاری که انجام دادی درست بود. موفق باشید.» شنیدن این جملات و نوع برخورد مهربانانه شهید بابایی، تأثیری عمیقی بر من نهاد، هنوز آهنگ صدای مهربانش در گوشم می‌بجشد. شهادت پاداش این چنین انسان وارسته و متواضعی است که هرگز از موقعیت شغلی خود سوء استفاده نکرد. خوشا به حال این آسمانیان.

عیدی مخصوص[□]

سرهنگ بازنشسته ستاد اصغر یزدانی

در بهار ۱۳۶۷ و با درجه ستوان یکمی در گروه پدافند هوایی اصفهان به عنوان فرمانده آتشبار سامانه پدافند هوایی اسکای گارد در کنار ه م رزمان مشغول به انجام وظیفه و دفاع از اعتقادات و آرمان‌های ملت شهید پرور ایران بودم. پالایشگاه اصفهان که در آن زمان نبض تپنده اقتصاد ایران محسوب می‌شد، بارها و بارها مورد هجوم هواپیماهای عراقی قرار گرفته بود، اما سد آتش مستحکم دلیرمردان پدافند هوایی ج. ا. ا مانع از موفقیت کامل آنها شده بود. وظیفه اصلی آتشبار تحت فرماندهی من دفاع از پالایشگاه اصفهان بود. در مدت حضورم در آتشبار اسکای گارد مقابله با حملات عراقی‌ها و نحوه انجام مأموریت بیشترین بخش از ذهنم را مشغول به خود کرده بود.

در یکی از شب‌های بهاری سال ۶۷ پس از سرکشی از مواضع پدافندی و کسب اطمینان از آمادگی و هوشیاری آنها، برای استراحت به محل آتشبار رفتم. در آن شب در حالت عجیبی و در خواب مشاهده کردم که ما با دو فروند هلیکوپتر عراقی که قصد تجاوز به حریم مقدس کشورمان را داشتند، درگیر شده و هلیکوپتر اول را مورد اصابت قرار دادیم و هلیکوپتر دوم پس

□. فایل تصویری مصاحبه با سرهنگ بازنشسته ستاد اصغر یزدانی (امیدیه - ۲۰ مهر ۱۳۸۸)

از اصابت قرار گرفتن در فاصله دورتری سقوط می‌کند. روز بعد خوابم را برای فرمانده وقت گردان اسکای‌گارد (جناب سرگرد عاروان) تعریف کردم. ایشان با شوخ طبعی خاص خود به من گفت که حتماً شام سنگینی را میل کرده‌ای که چنین خوابی دیده‌ای. دو روز بعد و در روز ۱۳۶۷/۱/۱۴ مصادف با میلاد امام زمان (عج) برای بازدید رسد دوم اسکای‌گارد وارد آن شدم، در همین زمان وضعیت قرمز در منطقه اعلام شد و خبر هجوم چند هواپیمای عراقی توسط CP (پست فرماندهی) اعلام شد.

بلافاصله به داخل کابین رادار قدرتمند اسکای‌گارد رفتم و اعلام نمودم: «از این لحظه فرماندهی عملیات بر عهده من می‌باشد و مسئولیت هرگونه رخدادی را بر عهده می‌گیرم. پس شما با آرامش و به دور از هرگونه نگرانی به وظیفه خود در حفظ و حراست از اعتقادات و آرمان‌هایمان عمل کنید.» در ساعت ۱۳:۵۷ اولین هواپیما که میرا ژ اف-۱ با خلبانی سروان طلال خلیل ابراهیم و دارای ۱۳۰ عملیات موفق بود با ۱۳۷ گلوله توپ قدرتمند ۳۵ میلی‌متری اسکای‌گارد مورد اصابت قرار دادیم و منهدم گردید و خلبان آن نیز دستگیر شد.

پس از سرنگونی هواپیمای اول هواپیمای دوم نیز در زاویه ۹۰ درجه هواپیمای اول توسط OS (دستگاه مخصوص دید بصری رادار اسکای‌گارد) کشف شد و مورد اصابت قرار می‌گردد. هواپیمای دوم به صورت اضطراری خود را به عراق رسانده و روی باند فرودگاه دشمن منهدم گردید. انهدام هواپیمای دوم بنا بر اعترافات یکی از خلبانان دستگیر شده عراقی در ماه‌های بعد و با تائید پدافند هوایی مورد اثبات قرار می‌گردد.

با توجه به آن که این مسئله در روز میلاد با سعادت آقا امام زمان (عج) اتفاق افتاد، لذا تصور من این است که وقوع این مسئله عیدی مخصوص ملت شهید پرور ایران اسلامی بوده است.

به امید موفقیت روز افزون دلیر مردان پدافند هوایی در دفاع از آرمان‌ها و اعتقاداتمان.

بمباران الوار و چوب[□]

حجت الاسلام والمسلمین اسماعیل محبی[□]

در بهمن ۱۳۶۴ به عنوان روحانی و نیروی رزمی - تبلیغی به همراه دلیرمردان فسا و شیراز در تی پ ۳۳ المهدی سپاه (که بعدها تبدیل به لشکر شد) انجام وظیفه می‌کردم. تعدادی دیگر از روحانیون که بیشتر از طلبه‌های جوان بودند، همچون من به عنوان نیروی رزمی - تبلیغی در کنار فرزندان پاک ایران زمین در آن تیپ مشغول به خدمت بودند که برخی از آنها همچون شهید سید قاسم موسوی به شهادت رسیدند (در اینجا لازم می‌دانم از حدود ۲ هزار شهید روحانی دفاع مقدس نیز یاد شود).

در عملیات والفج ر ۸ ضمن انجام وظیفه تبلیغی خود ، به عنوان کمک تیربارچی نیز فعالیت می‌کردم. در آن عملیات همراه با گردان خط شکن فجر به فرماندهی شهید مرتضی جاویدی به عنوان نیروهایی که در مرحله نخست عملیات از محور خسر و آباد، عرض اروند را طی کرده و به سواحل غربی اروند می‌رسیدند، حضور داشتیم. در خصوص اخلاص شهید جاویدی هر چه بگویم کم است. شهید صیاد شیرازی در خاطره‌ای در خصوص شهید جاویدی می‌گوید:

[□] . فایل تصویری مصاحبه با حجت الاسلام والمسلمین اسماعیل محبی (امیدیه - ۱۵ آبان ۱۳۸۸)

[□] . رئیس اسبق عقیدتی سیاسی گروه پدافند هوایی خاگ و از مسئولان عقیدتی سیاسی منطقه پدافند

هوایی جنوب غرب (امیدیه)

«در یکی از دیدارهای فرماندهان نمونه با حضرت امام (ره) که شهید جاویدی نیز حضور داشت، حضرت امام (ره) پیشانی مرتضی جاویدی را می بوس د و می فرمایند: تو دل صافی داری.»

به هر حال عبور از اروند و دست‌گیری به ساحل غربی اروند، خود

ماجراهایی دارد که در خاطره‌ای دیگر باید به آن پرداخت.

از نکات جالب که در این عملیات شاهد آن بودم ، دقت در شیوه ساخت و مهندسی استحکامات سواحل اروند توسط عراقی‌ها بود. از فاصله تقریباً ۱۵ متری ساحل خود، سرهم‌های خاردار و موانع را مستقر کرده بودند تا مانع نفوذ ای‌های‌ها شوند. در ساحل (تقریباً از لب ساح ل) سنگ‌های بتونی چند لایه ساخته شده بود که نوع جنگ افزارهای به کار رفته در این سنگرها و مأموریت در نظر گرفته شده برای آن تناسب نداشتند. آن‌ها از توپ‌های ضد هوایی ۲۳ میلیمتری و ۱۴/۵ میلیمتری جهت اهداف زمینی و در روی سطح آب استفاده می‌کردند. موانع و استحکامات دیگری نیز ساخته شده بود که همگی آن‌ها با تایید کارشناسان نظامی کشورهای حامی عراق ساخته شده بود.

پس از دست‌گیری به ساحل اروند ، غنائمی به دست نیروهای ایرانی افتاد

که از جمله آن‌ها توپ‌های ضد هوایی (۱۴/۵ مم)، (تک لول ۵۷ مم) و ... بود.

نقام این غنائم در همان محل و گاه با کمی جابه‌جایی علیه عراقی‌ها استفاده

می‌شد. محل استقرار ما در نزدیکی پایگاه نظامی (عمار یاسر) بود که در ۲

کیلومتری پایگاه مذکور سایت موشکی عراقی‌ها قرار داشت. در مرحله سوم

عملیات با نیروهای لشکر ۲۷ محمد رسول الله (ص) تلفیق شدیم و تا کارخانه

نمک فاو پیشروی کردیم. عراقی‌ها با از دست دادن فاو کاملاً متحیر و گیج شده بودند.

از فردای آزادسازی فاو، هواپیماهای عراقی در دسته‌های چند فروندی به فاو و نیروهای ایرانی حمله می‌کردند. در روزهای اول آن‌ها از سمت دهانه اروند (به خلیج فارس) حمله می‌کردند، این در حالی بود که ما کاملاً بر دهانه اروند تسلط داشتیم. عراقی‌ها با اطلاع از این موضوع در هنگام طلوع آفتاب از سمت دهانه اروند حمله می‌کردند تا آفتاب در پشت آن‌ها قرار گرفته و اشعه آفتاب مانع از دید توپچی‌ها شود و هدف‌گیری غیر ممکن شود، اما متصدیان توپ‌های ضد هوایی تمام تلاش خود را برای نابودی هواپیماهای مزبور به کار می‌بستند. چند روز بعد یک ناوچه ایرانی در دهانه اروند حضور پیدا کرد و در هنگام

حمله هوایی عراقی‌ها با استفاده از یک فروند موشک پدافند هوایی یکی از هواپیماها را ساقط نمود. از آن پس جهت حمله هواپیماهای عراقی تغییر کرد و از سمت‌های شمال غربی، غرب و جنوب غربی حمله می‌نمودند.

استیصال و درماندگی عراقی‌ها در برابر فرزندان ایران اسلامی به حدی بود که آن‌ها از روش‌های غیر معمول علیه رزمندگان ایرانی استفاده می‌کردند. به عنوان مثال در یکی از روزها یک فروند توپولوف سفید رنگ عراقی با حمایت و پشتیبانی ۲ فووند میگ، وارد آسمان فاو شد و اقدام به رها نمودن مقدار زیادی الوار و چوب بر سر رزمندگان ایرانی کردند. آن‌ها آنقدر مواضع ایاری‌ها را بمباران کرده بودند که در مقطعی دچار کمبود مهمات و بمب برای بمباران شده بودند و برای جلوگیری از بروز خلل در فشار به ایاری‌ها از الوار و چوب به جای بمب استفاده کردند تا بمب‌های جدید در انبارهایشان جایگزین گردد.

اما این پایان قصه نبود، زیرا رزمندگان ایرانی از الواره ۱ و چوب‌های مزبور مبتکرانه استفاده نمودند. به عنوان مثال در ساخت یا استحکام بخشیدن به سنگرهای خود از الوار چوب‌های مربوطه بهره می‌بردند.

پایداری تا شهادت[□]

خاطره‌ای از جانباز آزاده شیرزاد شورج[□]

در تاریخ ۱۳۶۶/۲/۱۸ به عنوان دیپلم وظیفه از شهرستان تنکابن به خدمت مقدس سربازی اعزام شدم. پس از گذراندن دوره آموزشی در مرکز آموزش ۰۱ تهران به عنوان سرباز واحد بهداری در گردان ۱۷۵ تیپ ۴۰ سراب و در منطقه عین خوش نبرد رو در رو با بعثیها را تجربه کردم. اگرچه خاطرات زیادی از شهادت دوستان خود دارم، اما از جمله خاطرات فراموش نشدنی من مربوط به یکی از سربازان پدافند هوایی می‌باشد.

صبح روز ۱۳۶۷/۴/۲۱ بعثی‌ها اقدام به حمله به سمت موقعیت ما کردند، اما فرزندان ایران اسلامی که هرگز ذلت را نمی‌پذیرند، نبردی تن به تن و حتی تن در برابر تانک را رقم زدند. در این تک‌بالگردهای عراقی به یاری نیروهای سطحی بعثی آمدند تا تجاوز عراقی‌ها با سهولت بیشتری همراه شود، غافل از اینکه اراده دلیرمردان ارتش هزینه سنگینی را برای آنها رقم خواهد زد. چند ساعتی از نبرد گذشته بود که متوجه شدم حدود ۸ فروند بالگرد عراقی سعی در نزدیک شدن به موقعیت ما دارند، اما آتش سنگین یک قبضه

[□] فایل تصویری مصاحبه با جانباز آزاده شیرزاد شورج (تنکابن - ۱۹ شهریور ۱۳۸۸)

[□] دبیر آموزش و پرورش شهرستان تنکابن

توپ ضد هوایی چهار لول بی امان و یک نفس سد آتشی در برابر بالگردها ایجاد نموده است.

خلبانان عراقی که متوجه شدند نمی‌توانند از پس توپ ضد هوایی برآیند، اقدام به پراکندگی موقعیت و فاصله گرفتن از یکدیگر کردند به این امید که خدمه توپ ضد هوایی نا امید گشته و با مشاهده نزدیک شدن بالگردها برای حفظ جان خود از موضع خود فاصله بگیرد، اما خدمه مذکور نه تنها از تیراندازی دست نکشید، بلکه با سرعت و مهارت خاصی اقدام به تغییر مکرر سمت و ارتفاع لوله توپ می‌نمود تا حداکثر گلوله‌ها به سمت بالگرد شلیک شود.

با توجه به فاصله زیاد بالگردها از یکدیگر و نزدیک شدن آنها به سمت موقعیت توپ ضد هوایی و شلیک گلوله از بالگردها به سمت ضد هوایی پیش بینی می‌کردم که خدمه توپ ضد هوایی، توپ را رها کرده تا جان خود را نجات دهد، ولی با تعجب دیدم که توپ ضد هوایی بی‌امان و یک نفس در حال شلیک به سمت بالگردها می‌باشد تا اینکه بالگردها اقدام به محاصره توپ ضد هوایی نمودن. مشخص بود که اصابت قرار گرفتن موضع توپ ضد هوایی حتمی است، اما توپچی باز هم اصرار در تیراندازی و نابود نمودن بالگردها داشت. در این میان آنچه که مشاهده نمودم تا سال‌ها خاطره‌ای جاوید در ذهنم به جای گذاشت. حالا دیگر اثری از توپ ضد هوایی و خدمه توپ نبود! بالگردهای عراقی با شلیک‌های مکرر خود به موضع توپ ضد هوایی خشم و کینه خود نسبت به پایداری پدافند هوایی مستقر در منطقه را نشان دادند. شهادت بهای از خود گذشتگی توپچی ضد هوایی بود. حوالی ظهر همان روز حلقه محاصره عراقی‌ها تکمیل شد و اسارت سرنوشت‌مان.

در طول ۲ سال و ۲ ماه و ۱۷ روز اسارت در عراق خاطرات دیگری نیز از پایداری و رشادت برادران رزمنده به ویژه ارتشی مشاهده کرد م. صحنه‌های زیادی از شهادت یاران را به چشم خود دیدم، ولی صحنه شهادت آن سرباز دلیر پدافندی را که آگاهانه و با شجاعت تا آخرین لحظه از کشور و اعتقادات خود دفاع می‌نمود، هرگز از یاد نمی‌برم.

پس از آزادی در تاریخ ۱۳۶۹/۶/۶ و در میان استقبال مردم کشور م و پس از آن برای دانش‌آموزان خود بارها و بارها خاطرات روزهای جنگ و ده‌مردی‌های ارتشیان اسلام را به زبان آوردم، اما این خاطره جایگاه ویژه‌ای دارد.

تا ابد یاد عزیزان ز دل و جان نرود

جان اگر رفت ولی خاطر خوبان نرود

دفاع از پل قطور[□]

ستوانیکم غلامرضا میرزایی

در سال ۱۳۶۵ به مأموریتی عملیاتی برای دفاع از پل قطور که در ۴۰ کیلومتری شهر خوی قرار دارد، اعزام شدم. این پل در مسیر راه آهن ایران و ترکیه قرار دارد و در آن زمان از جهت پشتیبانی نیروهای خودی دارای اهمیتی فوق العاده بود. قبل از ورود ما مسئولیت دفاع از این پل که ۴۵۰ متر طول و ۱۷۰ متر از سطح زمین ارتفاع داشت، بر عهده توپ‌های ۱۴.۵ میلی متری بود و دشمنان موفق شده بودند قسمتی از پل را منهدم نمایند. به همین دلیل مأموریت دفاع از پل بر عهده سامانه‌های پدافندی ۳۵ میلی متری گذاشته شد و ما اولین گروهی بودیم که جهت استقرار این سامانه به محل اعزام شدیم.

لبتوجه به تعمیر قسمت‌های آسیب دیده پل توسط کارکنان کارخانه ماشین‌سازی اراک، ماشین‌سازی تبریز، و راه‌آهن و امکان استفاده مجدد از پل، درجه آمادگی پدافندی بالا رفته بود و ما در آماده‌باش صد در صد و حالت آتش به اختیار به سر می‌بردیم و هر لحظه آماده مقابله با حملات دشمن بودیم. چند روزی پس از استقرار جنگ افزارهای ۳۵ میلی متری، پست فرماندهی گروه پدافند هوایی منطقه اعلام کرد که وضعیت قرمز می‌باشد و تعداد ۱۲ فیوند از

□. پیام پدافند، سال دوم، شماره ۱۶ و ۱۷، ص ۲۰

هوایماهای جنگنده دشمن به سمت منطقه در حال نزدیک شدن می‌باشند. لحظاتی بعد هوایماهای متجاوز به منطقه رسیدند و درگیری بین ما و دشمن آغاز گردید.

هوایماهای دشمن شروع به حمله کردند، شدت درگیری به حدی بود که تمام مهمات پای کار که خشاب گذاری شده بود مصرف شد. بلمقاومت دلیرانه کارکنان همیشه بیدار پدافند، پل قطور، علی‌رغم شلیک ده‌ها راکت و موشک و بمباران سنگین سالم باقی ماند و ۱۲ فروند هوایمای متجاوز دشمن مذبحخانه فرار را بر قرار ترجیح دادند که در حال فرار یک فروند هوایمای دشمن مورد اصابت قرار گرفت و ساقط شد.

نیروی هوایی عراق بارها سعی کرد که این پل را منهدم نماید، اما تا پایان جنگ موفق نشد. دو هفته پس از اتمام مأموریت من و بازگشت به یگان اولیه، خبر رسید که حمله دیگری صورت گرفته که در این حمله یکی از توپ‌ها مورد اصابت راکت قرار گرفته است و چند تن از همرزمان پدافندی به شهادت رسیدند. در حال حمله یکی از سربازان وظیفه که به عنوان نمره ۳ وظیفه مهمات گذاری را بر عهده داشت، علی‌رغم قطع شدن پای راستش دلاورانه تا پایان عملیات اقدام به مهمات گذاری می‌کرد!

یاد تمامی هم‌رزمان پدافندی که دلاورانه و جانانه تا پای جان در دفاع از آسمان مقدس ایستادگی کردند، گرامی باد!

روایتی دیگر از دفاع از پل قطور[□]

سرهنگ بازنشسته محمد تقی ناطقی[□]

در جنگ تحمیلی و ۸ سال دفاع مقدس، تمامی نقاط حساس و حیاتی ایران برای استکبار و دشمن بعثی هدف تلقی می‌شود. این هدف‌ها اعم از نقاط حساس و حیاتی کشور از قبیل مناطق نظامی، پایگاه‌ها، ایستگاه‌های راداری و ارتباطی، ریزه‌گاه‌های برق، سدهای آبی، بلمبه خانه‌های نفتی، پالایشگاه‌ها و صنایع بزرگ، پل‌های حیاتی و... را می‌توان نام برد که هر یک از آن‌ها در آن دوران حساس جنگ جنبه حیاتی برای انقلاب نوپای ایران داشت که در صورت صدمه دیدن خسارت‌های فراوانی از حیث مالی و جانبی به کشور وارد می‌کنند که پل هوایی قطور که در شمال غرب ایران و در غرب شهرستان خوی قرار داشت، یکی از این نقاط حساس و حیاتی کشور به شمار می‌رفت.

پل قطور[□] تنها خطوط ریلی ایران به اروپا بود که از طریق کشور همسایه ترکیه به خطوط ریلی اروپا متصل می‌شد و در طول جنگ همه روزه محموله‌های عظیم مورد نیاز کشور و انقلاب نو پای ایران از این طریق وارد ایران می‌شد و بخش عمده از این محموله‌ها کاربرد نظامی داشته است و عبور

[□] . فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته محمد تقی ناطقی (تهران ۲۶ اسفند ۱۳۸۹)

[□] . مدیر اسبق طرح معاونت طرح و برنامه فرماندهی پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش ج.ا.

• پلی است برای عبور راه‌آهن از روی دره قطور

نزدیک به ۵۰ واگن محموله از این محور در روز، اهمیت مسئله را یادآور می‌شد، تبعات جبران ناپذیری بر امور کشور حاصل می‌گردید.

قبل از استقرار پدافند هوایی ارتش و تکمیل رینگ دفاعی محافظت از پل توسط چند قبضه توپ ۱۴/۵ م م ژاندارمری آن هم در عمق دره که نمی‌توانست پوشش دفاعی لازم را در ارتفاع و عمق تأمین نماید، موجب شد تا طی چند مرحله هجوم هواپیماهای دشمن پل آسیب ببیند و مدتی امر عبور و مرور دینل‌ها و واگن‌ها مختل گردد که علیرغم تحریرها مرمت و بازسازی و راهاندازی پل قطور که از نظر سازه و عظمت و فناوری به کار گرفته شده که ارتفاعی نزدیک به ۱۷۰ متر تا عمق دره و طول آن چند صد متر بود، کار ساده‌ای نبود که با تلاش متخصصان و مهندسان ایرانی که به قطع یقین مهندسان و طراحان ماشین سازی اراک نقش عمده‌ای را داشته و موفق به مرمت و بازسازی آن که از چندین نقطه با بمب‌های لیزری آسیب و تخریب‌های آن حکم پای‌های پل را داشتند و از ضخامت بسیار بالایی برخوردار بودند آسیب ببیند و همانند ورقه‌های آلومینیوم بر هم پیچیده ذوب گردند.

با وضعیت پیش آمده مسئولان امر در کشور تصمیم به تقویت رینگ پدافندی پل قطور را در برنامه کاری قرار داده و با اعزام چند توپ‌های ضد هوایی پیشرفته اورلیکن و توپ‌های ۲۳ م، سرت یا... مناسب در ارتفاعات مشرف به پل به نحوی که دو طرف کانال نفوذی دره قطور شمال و جنوب که پل در امتداد غرب به شرق دره امتداد داشت مستقر و مأموریت دفاع از پل را بعهده داشته باشند که اینجانب به‌عنوان فرمانده یگان پس از استقرار جنگ -

افزارها توسط گروه تبریز از کیش عازم منطقه شده و فرماندهی پدافند پل هوایی قطور را به عهده گرفتم که خوشبختانه علیرغم تهدیدهای صورت گرفته و هوشیاری سلحشوران پدافندی اجازه آسیب زدن هواپیمای دشمن بعثی به پل را ندادند و شرایط به نحوی بود که در طول روز واگن‌های قطار و دژها اجازه عبور از پل را نداشتند و بعد از sun set (غروب آفتاب) اجازه عبور قطار از تونل قسمت شرق پل که منتهی به کشور ترکیه بود داده می‌شد و کنترل عبور و مرور قطار از ایران به ترکیه و بالعکس توسط فرمانده پدافند مستقر در پل انجام می‌شد.

این مأموریت به طور مستمر چندین ماه به طول انجامید و به طور متناوب نیروها مرتباً از گروه کیش در طول هر ۴۰ الی ۴۵ روز تعویض می‌شد و بحمدالله علیرغم تهدیدها و حملات خفاشان بعثی صدام با هوشیاری نیروهای غیور و زحمت کش پدافند نتوانستند به پل آسیبی برسانند.

در یک مرحله از جایگزینی پرسنل شهید عارف و با تقوی و مسئولیت‌پذیر ستوان علیرضا بوشهریان که عازم به محل مأموریت بود و به دفتر من که جانشین رئیس عملیات گروه کیش بودم مراجعه نمود و از بنده درخواست نمود تا نسبت به توجیه شهید بزرگوار به موقعیت منطقه قطور او را راهنمایی و نکات لازم عملیاتی و تاکتیکی را به او یادآور شوم که این جانب شناخت کاملی که از سلوک و رفتار او داشتم و مدت مدید اینجانب به‌عنوان رئیس عملیات گردان افتخار همکاری با آن شهید بزرگوار را داشتم از درخواست او استقبال نمودم و نکات مهم و اهم مسائل را از حیث عملیاتی، فرماندهی و امور نگهداری و کنترل پدافندی واحد و پشتیبانی یگان را به آن شهید بزرگوار یاد آور شدم و با

آرزوی موفقیت برایش روی او را بوسیدم و اطمینان دادم که با توجه به شرایط سخت جزیره که از جهت آب، مواد غذایی و مشکلات کمبود برق نگران خانواده نباشد و بنده و سایر همکاران بـو حسب وظیفه از خانواده و تنها پسر دو سال و نیم اش مراقبت لازم را بهعمل خواهیم آورد.

پس از پایان مأموریت آن شهید بزرگوار جایگزین وی ستوان رحیم مباشر کار جدی به منطقه اعزام شد و پس از معرفی از طریق گروه تبریز تلگرافی به کیش واصل شد مبنی بـو اینکه افسر جدید درخواست نمود تا مأموریت شهید بزرگوار برای توجیه فرمانده جدید چند روزی تمدید یابد که مورد موافقت فرماندهی گروه قرار گرفت و یک روز قبل از پایان مأموریت شهید بوشهریان از منطقه قطور به تبریز عزیمت نمود تا از فرماندهی گروه تبریز سرهنگ پورمناف[□] خداحافظی نماید که فرماندهی گروه اصرار بر این داشت دیگر نیازی به مراجعه به پل قطور نیست و از تبریز به تهران حرکت کن که اظهار می‌دارد که از هـ م رزمان خداحافظی نکردم و باید برگردم که بعدازظهر همان روز به محور قطور مراجعه و شب را تا صبح با همکاران خود سپری و پس از جمع - آوری وساطی و ساک خود آماده حرکت بود تا ساعت ۴ بعدازظهر از خوی به سمت تهران با اتوبوس حرکت نماید که ساعت ۱۴۱۰ دقیقه بعد از ظهر خودرو ندرور ۷ رفره در مقر جلو عملیات و قسمت غربی پل که محل استقرار اماکن عملیاتی و نیروهای ژاندارمری و cp پلی توقف داشت. ساک همراه با سوغاتی

[□] . سالها بعد نی ز جناب سرهنگ پورمناف پس از اخذ درجه سرتیپ دومی همچنان فرماندهی گروه پدافند هوایی تبریز را عهده‌دار بوده و در همان مسئولیت به افتخار بازنشستگی نائل شدند.

محلّی از قبیل کلاه حصیری برای فرزندش مقداری تنقلات مختص خوی و یک عدد رادیو کوچک که توسط فرمانداری برای دلاوری وی به او هدیه شده بود، در داخل ساک قرار داشت.

حمله هوایی با اعلام خبر از رادار تبریز صورت می‌گرفت یک بمب تخریبی به منطقه استقرار اصابت و شهید بزرگوار که قصد عزیمت برای یاری هم‌زمان خود به طرف یکی از توپ‌های اورلیکن در نزدیکی پست فرماندهی بود داشت، بمب منفجر و ترکش آن شکم شهید بزرگوار را نشانه گرفته و متلاشی می‌نماید و یکی از ترکش‌ها نیز به پای یکی از سربازان که بر روی توپ به عنوان خرج-گذار بود اصابت و پای او را قطع ذمی کند و بقیه پرسنل که برای بدرقه شهید بزرگوار و فرمانده خویش در کنار خودرو بودند، بر اثر موج انفجار راهی بیمارستان می‌شوند و چنانچه ترکش‌ها به جعبه‌های ذخیره مهمات و پرکننده‌های خود کار توپ اصابت می‌نمود، توپ و نیروهای مستقر بر آن از بین می‌رفتند که خوشبختانه با واکنش به موقع غیور مردان پدافند به پل آسیبی نرسید و بمب‌ها به اطراف پل اصابت و منفجر می‌شوند.

کلاه حصیری فرزندش سوخته بود، رادیو متلاشی، وسایل ساک به هم ریخته بود.

روحش شاد و با شهدای کربلای حسینی قرین رحمت حق تعالی قرار گیرد.

شلیک قهرمان[□]

سروان بازنشسته داود مطلبی[□]

۳۰ فروردین ۱۳۶۵ ساعت ۰۵:۰۰ بامداد شهر اروند کنار واقع در مسب رود اروند (محلی که رود اروند به خلیج فارس می‌ریزد) معروف به دهانه فاو. غرش چهار پنج تیری که به صورت رگبار از توپ ۳۵ م م فریدون بارانی شلیک شده بود، سکوت صبحگاهی منطقه رو به هم زد ، هر کدام از بچه‌ها که شب گذشته تا دیر وقت بیدار بودن و دربارهٔ مسائل گوناگون با هم اختلاط می‌کردن، زیر لب غرولندی کردن و چیزی به فریدون گفتن، این کار عادت سرگروهان بارانی بود، بهش می‌گفت: رگبار سلام صبح به خوی.

فریدون بارانی و فرامرز لطیفی دو تا از درجه دار توپچی موضع هر دو بچه ملایر و از قهرمان‌های کشتی در سطح ریه‌های مسلح بودن رقابت‌های قهرمانی کشتی نیروهای مسلح نزدیک بودند و آن‌ها هم مجبور بودن در هر شرایطی خودشون رو در سطح مطلوب نگه دارن، به همین دلیل صبح‌های خیلی زود که هوا خنک‌تر بود با ابزار من درآوردی که خودشون طراحی کرده بودن تمرین می‌کردن.

[□] . فایل صوتی مصاحبه با سروان داود مطلبی (تهران - فروردین ۱۳۹۰)

[□] . اپراتور رادار اسکایگارد با تخصص TV

سرایم فروردین ۱۳۶۵ حدوداً ساعت ۰۵:۰۰ صبح بعد از تمرین دو قهرمان، فریدون رگبار سلام صبح به خوی زد ولی صدای رگبار قطع نشد و همین‌طور ادامه داشت، از سنگر پریدیم بیرون و به حال اعتراض به طرف تویی که فریدون داشت تیراندازی می‌کرد رفتیم.

وقتی به توپ رسیدیم پیش از آنکه به فریدون چیزی بگوییم، فریاد زد: «جنابین هواپیمای عراقی». بالا رو که نگاه کردیم دیدیم یا ابوالفضل ۲۰ - ۲۵ جنگنده عراقی از همه نوع میگ، میراژ و سوخو بالای سرمون دور میزدن عراقی‌ها. اصلاً فکر نمی‌کردن که یک نفر اون ساعت صبح، روزش با رگبار گلوله توپ شروع کنه و به منطقه صبح به خوی بگه. خود فریدون می‌گفت: وقتی مثل هر روز یک رگبار زدم، مسیر گلوله هارو تو گرگ و میش صبح با نگاه تعویب کردم که دیدم آسمان پر از هواپیما است با همان رگبار اول آرایش هواپیماهای مهاجم به هم خورد و با رگبارهای بعدی درگیری شروع شد، دیگر سلاح‌های موجود در منطقه هم که صدای رگبارهای پشت سر هم توپ ضد هوایی را شنیده بودن درگیری را شروع کردن و جنگ مغلوبه شد.

من دویدم مولد برق رادار اسکای گارد و روشن و برق وصل کردم و بعدش رفتم داخل کابین و رادار رو روشن کردم، چهار پنج دقیقه‌ای که طول کشید سیستم آماده استفاده بشه به اندازه یک قرن گذشت، جناب شهرزادی از افسران PPI اسکای گارد هم داخل دستگاه شد و هر دو با بی صبری منتظر آماده شدن رادار بودیم، از بیرون دستگاه صدای شلیک انواع توپ‌های ضد هوایی از دور و نزدیک به گوش می‌رسید هواپیمای عراقی هم پرتاب بمب و شلیک راکت رو شروع کرده بودن و ظرف مدت کوتاهی منطقه به جهنمی تبدیل شده

بود، وقتی شستی ارسال امواج رو زدیم هر دو با تعجب نگاهمان به صفحه نشاندهنده موقعیت هدف یا اصطلاحاً PPI میخکوب شد، در همان دایه ۴ کیلومتر اول حدود ۲۴ الی ۲۵ تا اکو[□] داشتیم.

جناب شهزادی رو نزدیکی هدف (LOCK) قفل کرد، تصویرش توی TV رادار مشخص شد میراژ F1 بود میراژ F1 یک هواپیمای رادار زن است، یعنی موشک‌هایی روی این هواپیما است که میتونن رو امواج راداری که روش قفل کرده سوار بشه و رادار رو از بین ببره، به هر حال هواپیمای مذکور حدود ۲ کیلومتر در سمت و ارتفاع فاصله داشت، توپها رو در اختیار رادار گرفتیم و آماده اجرای آتش شدیم، هواپیما شروع کرد به انجام حرکات مارپیچ، می‌خواست قفل رادار را بشکند، ولی موفق نشد که یک مرتبه مسیرشو عوض کرد و برگشت به سمت رادار و یک راکت بسمت ما شلیک کرد، هواپیما رو رها کردیم و راکت قفل کردیم، فاصله بسیار کم بود تا اومدیم حرکتی انجام بدیم راکت نزدیکی توپ به زمین خورد ولی خوشبختانه به کسی آسیب نرسید، اون روز عراقی‌ها سنگ تمام گذاشتند و انواع بمب و موشک و راکت رو ریختن رو بچه‌ها حتی با یک هواپیمای بمب افکن توپولوف منطقه رو شیمیایی کردن. حدوداً ساعت ۱۰ صبح بود که بعد از چند مرحله درگیری، جنگنده‌های عراقی هجوم آوردند و دوباره درگیری شروع شد که یکی از توپ‌ها گیر کرد، در آن زمان یکی دیگه از بچه‌ها داخل دستگاه بود من به امور دیگه مشغول بودم با اینکه از تخصص توپ زیاد سر رشته نداشتم رفتم پای توپ و هر چی که توپچی‌ها می‌گفتند انجام می‌دادم تا زودتر توپ عملیاتی بشه، رفع گیر تمام شد

□. اکو= بازتاب هدف بر روی صفحه رادار

و بلافاصله در قبضه توپ رو بستند و بعد از اینکه پرکننده‌های خودکار فشنگ‌ها را فرستادن تو قبضه ، توپچی سر لوله رو بالا گرفت و ی ک رگبار زد ، من تو جای نمره یک طوری نشسته بودم که گوشم با قبضه توپ یه بیست سانتی بیشتر فاصله نداشت ، اونایی که موقع شلیک نزدیک توپ ۳۵ بودن میدونن که من چی می‌گم، وقتی توپ شلیک می‌کنه از ۲۰ متر آن طرف‌تر هم صدایش گر کننده است، چه برسد به اینکه گوشت چسبیده باشد به قبضه؛ بعد از رگبار مذکور یه چیزی تو گوشم صدا کرد و وز وز افتاد تو گوشم تو اون بز نوز و حال و هوا ، کسی به این چیزا اهمیت نمی‌داد، من یخ‌علی گوش و صدای وز وز توش کارو ادامه دادم ، خلاصه تا غروب آفتاب زدیم و خوردیم فکر کنم ۷ تا از هواپیماهاشون افتاد.

خورشید که کار روزانه‌هاش تمام شد و جایش رو یواش یواش به تاریکی شب می‌داد جنگنده‌های عراقی هم جاشون رو به توپخانه زمین به زمین دادند و تا صبح، رو سن گوها و مواضع ما آتش ریختند و فردای اون روز درد عجیبی سمت چپ صورتم گرفت ، اصلاً یاد اتفاق روز قبل نبودم به خودم می‌گفتم درد صورتم مال دندان خراب است و تو این فکر بودم که حالا تو منطقه جنگی دندانپزشک از کجا گیر بیارم ، تا شب سر کردم و هرچه قرص و کپسول تو کیف بچه‌ها بود گرفتم و خوردم ، فردایش با یه ماشین رفتم بیمارستان صحرائی فاطمه زهرا (س) که فکر می‌کنم ۴۰ کیلومتری با ما فاصله داشت کل بیمارستان زیر زمین بود ، از ورودی که مثل یه تونل بسمت زیر زمین می‌رفت و با چند ردیف گونی سنگربندی شده بود گذشتم درد امانم بریده بود یه دست م و رو صورتم گرفته بود م و از در اصلی وارد

شدم، مثل اینکه از تونل زمان گذشته باشی، وارد یه مکان متفاوت شد م انگار یکی از بیمارستان‌های تهران را با کل ساختمان و تجهیزات و کارکنان آورده بودن و اونجا چال کرده بودن، یه مقدار که جلو رفتم به یه راهرو دیگه رسیدم، وارد که شدم دردم یادم رفت، پرستاران و دکترا با لباس‌های سبز رنگ با سرعت تردد می‌کردن و حتی توی راهرو هم چند تا مجروح بد حال منتظر خالی شدن اتاق عمل بودن، لباس‌هاشون پر از خون بود بعضی‌ها سرم بعضی‌ها هم کعبه خون به دستاشون وصل بود از خودم خجالت کشیدم که به خاطر درد دندان از منطقه ۱ و مدم برگشتم بیرون یه چند دقیقه‌ای حاج و واج بودم رفتم به سمت موضع توپ ۳۵ م م که همان نزدیکی بود و برای محافظت بیمارستان گذاشته بود ن.

روز درگیری یه ترکش خورده بود تو سرینه گروهبان دوم حیدری و روی توپ شهید شده بود آثار خونش هنوز روی توپ مشخص بود با گروهبان علیپور که روی توپ نشسته بود حال و احوالی کردم و برگشتم بیمارستان یه چند تا قرص گرفتم تا بتونم درد را بهتر تحمل کن م. درد صورتم دوباره شدت گرفت و مجبور شدم برای مداوای دندونم به اهواز برم، دندان پزشک گفت که دندان خراب است و باید بکشمش، من هم به خاطر رها شدن از درد قبول کردم و اونم دندان را کشید، ولی درد صورتم تا آخر مأموریت ادامه داشت.

علاوه بر درد صورت گوش چپ م هم دیگه چیزی نمی‌شریخ، تهران که آمدم رفتم پیش متخصص گوش، بعد از معاینه گفت که پرده گوش در اثر

موج انفجار از پشت خون‌ریزی کرده و عفونت راه شنوایی را بسته و باید پرده گوش را سوراخ کنم و ...

حالا از اون روزا یه جای خالی دندان و یه پرده گوش معیوب به همرا یک دنیا خاطرات تلخ و شیرین به یادگار برایم مانده است.

لطف خدا[□]

سروان بازنشسته داود مطلبی

مرداد ۱۳۶۵ به موضع مارون ۲ که در شمال پایگاه امیدیه بود، مأمور شدم. مارون ۲ محلی بود که نفت منطقه خوزستان را به تلمبه خانه گوره واقع در نزدیکی بوشهر پمپ می‌کرد و از آنجا هم نفت به جزیره خارک فرستاده می‌شد و از خارک هم صادرات انجام می‌شد. کشور هم برای اداره امور جنگ به درآمد نفت نیاز مبرم داشت، این مطلب را عراقی‌ها خیلی خوب می‌دانستند، به همین دلیل نوک پیکان حملات هوایی خود را به سمت مراکزی که در آن‌ها نفت تولید و ارسال و صادر می‌شد، گرفته بودند.

در اینجا بود که نقش پدافند در محافظت از هر چیزی که آسیب دیدن و یا از بین رفتنش می‌توانست در صادرات نفت خلل وارد کند، مشخص می‌شد. از همان روز اول مأموریت با حملات جنگنده‌های عراقی مواجه بودیم؛ دو سه روز اول بود که دو تا جنگنده عراقی در ارتفاع بسیار پایین به تجهیزات مارون حمله کردند، ولی در اثر مقابله پدافند نتوانستند درست هدفگیری کنند و تجهیزات مارون رو بزنند و بمب‌ها موشک‌ها رو اطراف آن منطقه رها

□. فایل صوتی مصاحبه با سروان داود مطلبی (تهران - فروردین ۱۳۹۰)

کردن و رفتند فقط یکی از موشک‌ها به ورودی مارون خورد و راننده مینیوس سرویس کارکنان شرکت نفت شهید شد.

تو دو هفته اول چند بار حمله کردند، اما کاری از پیش نبردند. مشخص بود که خیلی عصبانی هستند، چون تو یکی از همین حملات بجای حمله به تأسیسات نفتی مستقیماً به موضع پدافند حمله کردند و کانکس محل استراحت ما رو به موشک و کالیبر بستند و همه چیز را از بین بردند، ولی خوشبختانه به کسی آسیب نرسید.

وضعیت ارتباط موضع با مرکز عملیات در پایگاه امیدیه مطلوب نبود، بی-سیم خراب بود و تنها وسیله ارتباطی یک خط تلفن مغناطیسی بود که با توجه به بعد مسافت حدود ۴ کیلومتری تا عملیات، اکثراً با مشکل مواجه بود، به همین خاطر از اتفاقات اطراف موضع یا خیلی دیر با خبر می‌شدیم یا اصلاً با خبر نمی‌شدیم، قرار بود بچه‌های ارتباط برای درست کردن خطوط ارتباطی به موضع بیان؛ و نور آفتاب با شدت هر چه تمام‌تر می‌تابید.

اواخر مرداد ماه، فکر می‌کنم کمی از ساعت ۱۱ گذشته بود، سرهنگ داود آقای آذر افسر شیفت PPI بود؛ هم‌ین‌طور که مشغول صحبت با سرهنگ آقای بودم چشمم به صفحه PPI هم بود، در یک لحظه هر دومیون از جا پریدیم، علت آن هم اکویی بود که از سمت شمال با سرعت زیاد به سمت مرکز صفحه در حرکت بود، به موضع اعلام هوشیاری کردیم و سرهنگ آقای رو اکوی هدف که حالا رو خط ۱۲ کیلومتر بود لاک کرد و بلافاصله تصویرش تو صفحه TV معلوم شد یک هواپیمای کوچک سفید رنگ که از صدای داپلر آن (ارسال و دریافت انعکاس امواج صوتی را داپلر میگویند) مشخص بود که دارای

موتور جت است ، مختصات زیر صفحه TV حکایت از آن داشت که هدف با سرعت حدود ۲۷۰ تا ۲۸۰ متر بر ثانیه و با ارتفاع حدود ۳۰۰ متر از سطح زمین در یک خط مستقیم به سمت ما می‌آمد، هیچ مانوری نمی‌کرد، بعد از گذشتن از مرز ۴ کیلومتر نشاندهنده Ready to fire (آماده آتش) روشن شد، مفهومش این بود که هدف در برد است و می‌توان اجرای آتش کرد توپ‌ها رو در اختیار گرفتیم ، زدن هدفی در این برد و با این مشخصات برای سیستم اسکای گارد مثل آب خوردن است هدف همچنان با سرعت بسمت ما می‌آمد، انعکاس نور آفتاب از روی هواپیمای سفید رنگ ، تشخیص نوع آن را مشکل می‌کرد، بعد از اینکه دست سرهنگ آقای رفته روی شستی Fire، با دقت بیشتری به هواپیما نگاه کردم ، چند تا نقطه سیاه رنگ روی بدنه مشخص شد نقاطی که در یک ردیف کنار هواپیما نقش بسته بود ، آن نقاط سیاه پنجره‌های هواپیما بود.

در یک لحظه نوع هواپیما رو تشخیص دادم ، یک فروند جت فالکون بود ، در این زمان سرهنگ آقای مترصد فشردن شستی Fire بود که دستش رو گرفتم، با فریاد گفت : چکار می‌کری، الان میرسه ، میزنه همه چیزو داغان می‌کنه، گفتم: داود فالکون ... فالکون است.

سرعاً به بچه‌های خدمه توپ اعلام کردیم که تیراندازی نکنند که هواپیما خودی است، هواپیما با سرعت زیاد از روی سر موضع رد شد و رفت به سمت پایگاه امیدیه و در آنجا فرود آمد.

تلفن مغناطیسی را که در زمان شیفت به داخل رادار می‌بردیم، برداشتم و بعد مدتی چرخاندن هندل آن موفق شدیم با عملیات تماس بگیریم ، با داد و

فریاد گفتم: چرا موقعیت هواپیما را به ما ندادن؟ و اونا هم گفتند که موفق نشدند با ما تماس بگیرند و موضوع را به ما اعلام کنند و ...

ماجرای در کل از این قرار بود که هواپیمای فالکون حامل یکی از مسئولان کشور و قرار بوده که برای سرکشی به امور جنگ به یکی از فرودگاه‌های نزدیک منطقه جنگی برود، اما به علت قرمز شدن وضعیت و وجود جنگنده‌های عراقی، بسمت پایگاه امیدیه تغییر مسیر داده بود و با سرعت تمام در آنجا فرود آمده بود.

در واقع هواپیمای فالکون با انهدام کمتر از چند ثانیه فاصله نداشت و در صورتی که لطف خدا شامل حال ما نمی‌شد و قادر به شناسایی هواپیما نمی‌شدیم و آن را منهدم می‌کردیم؛ علاوه بر تبعات اقتصادی ناشی از انهدام هواپیمای خودی و ضربه روحی ناشی از آن اقدام، در فرماندهی جنگ هم مشکلاتی به وجود می‌آمد.

جابه‌جایی‌های موثر[□]

سرهنگ بازنشسته فرامرز روح افزا[□]

در سال اول جنگ (در واقع از زمان قبل از انقلاب) در بین گروه‌های پدافند هوایی که سامانه هاوک در اختیار داشتند فقط دو گروه دزفول و بوشهر دارای سایت‌های هاوک گسترش یافته و عملیاتی بودند و به همین دلیل از کارکنان مجرب‌تری نسبت به سایر گروه‌ها برخوردار بودند و از زمانی که سایت‌های هاوک در مناطق عملیاتی حضور یافتند، بیشترین مأموریت جابه‌جایی آتشبارهای هاوک در منطقه عملیاتی به این دو گروه واگذار می‌شد. با توجه به این که گروه دزفول در منطقه خوزستان قرار داشت، از سال ۱۳۶۲ یک سایت هاوک تاکتیکی در منطقه عملیاتی جنوب مستقر و بنا به نیاز جابه‌جا می‌گردید. من هم که در سال ۱۳۶۳ با درجه ستوان یکم‌ی و با تخصص افسر عملیات موشک هاوک از گروه پدافند هوایی تهران به دزفول منتقل شده بودم، در سایت‌های موشکی هاوک در عملیات بدر- والفجر ۸ و کربلای ۴ و کربلای ۵ و ... حضور داشتم.

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته فرامرز روح افزا

[□] افسر عملیات هاوک و مدیر اسبق طرح‌های عملیاتی معاونت عملیات قرارگاه پدافند هوایی خاتم

در خصوص عملیات والفجر ۸ از دو ماه قبل از عملیات دستور استقرار سایت در نزدیکی آبادان (منطقه دارخوین) ابلاغ و چنین عنوان شد که این مأموریت در ارتباط با انجام عملیاتی در شلمچه می‌باشد و به همین خاطر سایت باید در منطقه تعیین شده مستقر گردد. چون در آن منطقه سایت هاوک (ایمان) از قبل ساخته و وجود داشت، لذا در همان سایت گسترش انجام یافت و کارکنان به صورت مأموریتی از دزفول به آن سایت اعزام شدند و همه در انتظار انجام عملیات در منطقه شلمچه بودند، ولی عملیات در منطقه او طراحی گردیده بود. در واقع استقرار سایت هاوک در دارخوین در راستای فریب دشمن انجام شد. فرماندهی این سایت به عهده سروان جعفر منصور بود و من هم به عنوان افسر عملیات در سایت حضور داشتم.

در شب شروع عملیات والفجر ۸ یک سایت هاوک دیگر از دزفول به فرماندهی سروان تهرانچی و با نظارت سرگرد ابراهیم مرآتی از قرارگاه رعد به منطقه عملیاتی والفجر ۸ در نزدیکی ارون‌کنار اعزام گردید. که در بدو ورود به محل با حملات هواپیماهای دشمن مواجه شدند و آس‌ب‌هایی به تجهیزات سایت وارد شده بود و شب روز اول حمله ، سرگرد مرآتی به سایت ما که در دارخوین مستقر بودیم آمد و گفت که یک قسمت آتش سائت (section) جمع آوری و برای ارسال به سایت اعزامی به منطقه که کوثر ۱ نام گرفت آماده گردد که سریعاً یک قسمت آتش جمع‌آوری و آماده شد و تعدادی از نفرات عملیاتی هم برای کمک به روحیه کارکنان سایت کوثر ۱، توسط یک دستگاه خودرو لندرور به منطقه عملیاتی اعزام گردیدند. هنوز ساعتی از اعزام دستگاه نگذشته بود که دستور رسید که سایت م ا (سایت هاوک ایمان مستقر در دارخوین) هم

جمع‌آوری و به منطقه اعزام گردد که بلافاصله کلیه کارکنان اعم از عملیاتی و فنی و افسر و درجه‌دار مشغول به کار شدند و در کم‌ترین زمان ممکن سایت جمع‌آوری و در قالب یک ستون از دارخوین به طرف منطقه عملیاتی حرکت نمودیم. در راه بر اثر ازدحام خودروهای حامل جنگ افزارها و مهمات و ... که عازم منطقه بودند ترافیک عظیمی ایجاد شده بود به گونه‌ای که حداکثر سرعت خودروها در حرکت به سمت منطقه عملیات ی ۲۰ الی ۳۰ کیلومتر بود. همه سعی داشتند سریعاً خود را به منطقه برسانند به همین علت در حوالی صبح ما به محل استقرار سایت که کوثر ۲ نام گرفت رسیدیم و در حالی که هواپیماهای دشمن در بالا سر ما بودند، شروع به گسترش و عملیاتی نمودن سایت کردی م. با عملیاتی شدن سایت کوثر ۲ و با تعامل با سایت کوثر ۱ و پشتیبانی آتش سامانه‌های اسکای‌گارد گسترش یافته در منطقه فضایی منطقه عملیاتی والفج ۸ به شدت برای هواپیمای بمبافکن عراقی ناامن شده بود و در هر حمله هوایی با دادن تلفات سنگین قادر به انجام مأموریت نبودند. در نتیجه دشمن بعضی مجبور به کاهش حملات هوایی خود شد و این امر فرصتی را به رزمندگان داد تا با فراغ بال و روحیه مضاعف به حملات خود در زمین علیه ریزه‌های بعضی شدت دهند و مقاومت آن‌ها را از بین ببرند.

در ضمن عملیات سایت کوثر ۱ به کوثر ۳ و کوثر ۶ و همچنین سایت کوثر ۲ به سایت‌های کوثر ۴ و کوثر ۵ جابه‌جا گردیدند. این جابه‌جایی‌ها در راستای طرح کلی عملیات پدافند هوایی انجام می‌گرفت که توسط شهید بزرگوار ستاری برای عملیات والفج ۸ طرح‌ریزی شده بود در این طرح با محوریت قراردادن تحرک پذیری بیشتر سامانه‌های زمین پایه پدافند هوایی بیشترین بهره‌بردار از

تجهیزات موجود در اجرای عملیات به عمل می‌آمد با این جابه‌جایی‌ها این طور وانمود شده بود که تعداد زیادی سایت موشکی در منطقه مستقر شده است . (در واقع دو سایت مذکور با جابه‌جایی‌های موش خود توان بیشتر و در حدود ۱۰ سایت هاوک را کسب کردند.)

نکته مهم دیگر اینکه بسیاری از هواپیماهای دشمن بر فراز منطقه بدون دست‌گیری به اهداف تعیین شده به پایگاه‌های خود برگشتند. جابه‌جایی سایت تا تثبیت عملیات و فروکش کردن حملات هوایی دشمن به منطقه عملیاتی ادامه داشت. بعد از تثبیت عملیات و تسلط رزمندگان بر شهر فاو و تا دو ماه بعد هم سایت‌های موشکی هاوک به همراه سامانه‌های توپخانه‌ای پدافند هوایی در منطقه حضور داشتند، ولی به تدریج یکی از سایت‌ها و تعدادی از سامانه‌های توپخانه‌ای از منطقه جمع‌آوری و خارج گردیدند تا جهت عملیات بعدی آماده گردند.

تلاش بی فایده دشمن برای انهدام منابع اقتصادی کشور[□]

سرتیپ دوم باز نشستہ محمد رفیع رضوی[□]

در ایامی که در خارک به‌عنوان جانشین فرمانده گروه مشغول به خدمت بودم، تعداد زیادی از توپ‌های زمین به هوا را در موقعیتی غیرعادی بر روی سکوهای نفتی و اسکله‌های نفتی مستقر کردیم تا از حملات دشمن بعثی و هواپیمای آن‌ها به این مرکز صادرات و واردات نفت جلوگیری کنیم که به شکر خدا این کار انجام شد و چندین بار که آن‌ها حمله کردند، توانستیم دفاع هوایی موثری از این منطقه به عمل بیاوریم. پس از خدمت در جزیره خارک، لازم دیدم که به گروه پدافند هوایی بوشهر منتقل شوم علی‌رغم اینکه می‌توانستم بعد از خدمت در خارک در جاهای دیگر که وضع بهتری از نظر خدمتی دارند بروم ولی گفته شد که چون در منطقه بودم و آشنایی لازم را با حملات هواپیماهای بعثی دارم به بوشهر بروم و ۵ سال هم در گروه پدافند هوایی بوشهر در سمت فرماندهی گروه خدمت کردم.

البته جنگ برابر سرباست‌های استعمارگران تضعیف کننده و از بین برنده قوه مالی مملکت بود که آن هم در مناطق نفتی نهفته بود، در نتیجه ما حملات

[□] . فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ ۲ باز نشستہ محمد رفیع رضوی (تهران - تیر ۱۳۹۰)

[□] . فرمانده اسبق گروه‌های پدافند هوایی بوشهر و مشهد

بسیار زیادی داشتیم به طوری که در عرض ۲ سال ۶۵ تا ۶۷ که سال‌های آخر جنگ بود حدود بیش از ۱۰۰۰ حمله هوایی ما به آنجا داشتیم که تعداد زیادی از حملات مذکور را خنثی کردیم. جمعاً برابر استنادی که موجود است ۶۰ فروند هواپیما در این ۲ سالی که من آنجا خدمت گذار کشورم بود سرنگون شد که یا خلبان گرفته شد یا هواپیما لاشه‌اش پیدا شد. به هر حال مستندات لازم وجود دارد غیر از مسائل انهدام هواپیماهای دشمن نقاط حساسی آنجا داشت مثل پالایشگاه گازی کنگان و نیروگاه اتمی بوشهر و تلمبه خانه‌های دیگر، جزیره خارک و جزایر دیگری که تحت مسئولیت ما بود و ما آنجا را از نظر پوشش هوایی محافظت می‌کردیم. خوشحالم که در این مدت ۵ سالی که ما آنجا بودیم، نکته منفی آنجا پیش نیامد، تجربه لازم را داشتیم، همکارانمان هم دقت می‌کردند، فرماندهان کمک می‌کردند و همه جور امکاناتی که ما بتوانیم وظیفه‌مان را به نحو خوبی انجام دهیم آماده بود.

در زمان خدمت، آموزشی که توسط نیروهای حفاظت اطلاعات به ما منتقل شده بود، بر این مبنا بود که اطلاعات هر فرد مربوط به خودش بود و جمع‌آوری اطلاعات و نشر اطلاعات در جایی که نیاز و ضروری نیست، نباید انجام می‌شد. در نتیجه ما در نیروی هوایی و در ساعت‌های رادار از عملیات‌ها و چگونگی‌اش غیر از آن اطلاعاتی که از طریق رسانه‌ها داده می‌شد، اطلاعات بیشتری نداشتیم و مسئولیت‌هایی که ما بر عهده داشتیم، در نیروی هوایی خیلی حساس بود و ما مجبور بودیم که تمام وقتمان را شبانه‌روز صرف کارهای خودمان کنیم. چیزی که من یادم هست از حملات سراسری بسیجیان به کشور عراق، یادم هست که هواپیماهای عراقی می‌آمدند و این بسیجیان صاف و

روشن را می‌زدند و مشکلاتی برای آن‌ها فراهم می‌کردند. در آنجا تیمسار بابایی که خدا رحمتش کند (ایشان گل سرسبد کارکنان نیروی هوایی و انسانیت بودند) به همراه تیمسار ستاری که خدا رحمتش کند تاکتیکی را ابداع کردند و آن، این بود که توسط هواپیماها تا نزدیک مرز می‌رفتند و به صورت لوپ پروازی بمب‌ها و اسلحه‌هایشان را رها می‌کردند داخل ستون‌هایی که از قبل محل‌هایشان مشخص شده بود و مراجعت می‌کردند بدون اینکه به مرز عراق که دارای سیستم‌های موشکی خیلی فراوانی بودند داخل شوند و مورد اصابت قرار بگیرند. در حملات دیگری هم که انجام می‌شد، هواپیمای عراقی وارد می‌شدند و تعداد زیادی از نقاط و نیروهای ما را می‌زدند. در آنجا یک تاکتیک دیگری توسط شهید ستاری به کار برده شد و آن تاکتیک که سیستم‌های موشکی را با حذف تجهیزات غیر ضروری و چابک‌سازی کنار مرز و در طول شب مستقر می‌کردند و به محض اینکه هواپیمای عراقی می‌آمد، اطلاعاتش را به رادارهای دوربرد می‌دادند و رادارهای دوربرد با تاکتیک‌هایی که داشتند به وسیله هواپیماهای شکاری و پدافند هوایی آن‌ها را سرنگون می‌کردند که این امر مانع از بمباران نیروهای بسیجی و نیروهای خودی توسط هواپیمای دشمن بعثی بود، که بعد از چند روز تازه نیروهای بعثی فهمیدند که چه ابتکاری به خرج داده شده و از آن پس حمله بعثیها به نیروهای خودی متوقف شد. این هم خاطره‌ای بود که از این سرداران و این عزیزانی که زندگی‌شان و شرفشان را در این راه گذاشتند و شهید راه حق شدند.

عوامل موفقیت پدافند هوایی در عملیات والفجر ۸[□]

سرهنگ بازنشسته سید علی حسینی[□]

در عملیات والفجر ۸ اینجانب فرماندهی گروه پدافند هوایی اهواز را بر عهده داشتم و از نزدیک در جریان روند امور بودم. خاطرات خوشی از آن ایام بر ذهنم نقش بسته است. یکی از بهترین خاطرات جمع شدن همه عوامل کسب موفقیت در یک عملیات میباشد، از جمله مهمترین دلایل موفقیت پدافند هوایی در عملیات والفجر ۸ را میتوان به مواردی همچون خواست خداوند متعال، هماهنگی بین نیروهای مختلف عمل کننده، وحدت فرماندهی در غالب قرارگاه رعد، وجود نیروی انسانی با انگیزه و با ایمان، رعایت شدید حفاظت گفتار، اجرای اصول پدافند غیر عامل در سطح جنگافزارهای پدافند هوایی میباشد. هرگاه که این عوامل در کنار هم قرار گرفتند، موفقیت پدافند هوایی حاصل شد.

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ سید علی حسینی (تهران - بهمن ۱۳۹۰)

[□] فرمانده اسبق گروه پدافند هوایی اهواز در سال ۱۳۶۴

عوامل نفوذی و حملات توپخانه‌ای به سایت‌های هاوک[□]

سرهنگ بازنشسته اسماعیل اعتمادی نیا[□]

درباره «عملیات والفجر ۸»، من فکر می‌کنم که والفجر ۸ یک عروج برای پدافند هوایی بود، چرا که پدافند هوایی از ابتدا با نگاه دیگری تعریف شده بود و همه نگاه‌ها در زمان پدافند و اقدام علیه تهاجم هوایی دشمن بعثی به سمت نیروی هوایی بود و شناخت زیادی در مورد پدافند هوایی و عملکرد پدافند هوایی در زمان جنگ به آن صورتی که باید باشد وجود نداشت. اما پدافند هوایی رشد کرد و با آغاز جنگ نگاه به پدافند تغییر کرد و این نگاه در والفجر ۸ به قله رفیع خودش رسید، یعنی من معتقدم که پدافند از کودکی شروع کرد و به مرحله جوانی خودش در والفجر ۸ رسید و اقدامات شگفت‌انگیزی که بچه‌های پدافند هوایی در عرصه‌های مختلف و در جبهه‌های مختلف انجام داده بودند، باعث شد که همه به اثر شگفت‌انگیز پدافند هوایی در جنگ علیه بعثیون پی ببرند و این را حضرت امام هم به آن پرداختند و تذکر دادند که پدافند هوایی چه نقش ارزنده‌ای را در این جنگ داشته است.

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته اسماعیل اعتمادی نیا (تهران - ۱۴ تیر ۱۳۹۰)

[□] رئیس اسبق مرکز مطالعات، تحقیقات و تدوین آییننامه‌های رزمی قرارگاه پدافند هوایی خاتمالانبیاء (ص)

اقدامات بسیار موثر پدافند هوایی در همه رده‌ها چه رده‌های توپخانه‌ای یا موشکی که باعث سرنگونی تعداد کثیری از هواپیماهای دشمن شد که حدود ۷۰ تا از هواپیماهای دشمن را سرنگون کرد نشان داد که پدافند هوایی می‌تواند در عرصه نظامی جایگاه خاص خودش را داشته باشد و همین بود که باعث شد نگاه نسبت به پدافند هوایی تغییر کند و امروز شاهد بالندگی پدافند هوایی در عرصه نظامی هستیم. به‌عنوان یک قرارگاه و نیرو جایگاه خاص خودش را در دفاع از ایران اسلامی پیدا کند، طبیعتاً در والفجر ۸ نقش تک تک بچه‌های پدافند هوایی بسیار حائز اهمیت بود، یعنی اگر بخواهیم اختصاصاً بپردازیم به بچه‌های موشکی شاید کمی بی انصافی باشد و بچه‌های ما از بچه‌های توپ ضد هوایی ۲۳ م م ، اورلیکن، اسکای گارد، راپیر و در نهایت هاوک بسیار نقش موثری را در این حمله داشتند. طبیعتاً سامانه موشکی هاوک با توجه به شرایط خاصی که این سامانه دارد، در جبهه‌ها نقش بسیار ارزنده‌ای را داشت و در مصاحبه‌های مختلف که عزیزان ما صحبت کردند جابجایی این سامانه و روش‌های تاکتیکی که در عملکرد این سامانه به کار گرفته شد در این جنگ، صحبت شده و روش‌های خاصی را در این جنگ علیه هواپیماهای بعثی به کار گرفتند.

درباره نقش پدافند هوایی در عملیات والفجر ۸ خاطره زیاد است. من از سایت هاوک می‌گویم، از ایثارگری بچه‌ها در سایت‌های هاوک که چطور این‌ها توسط عوامل نفوذی دشمن ، سایت‌هایشان شناسایی می‌شد و متعاقباً تحت حمله دشمن بعثی قرار می‌گرفتند که بعثی‌ها این‌ها را گاهی موشک باران یا توسط توپخانه‌شان تحت فشار قرار می‌دادند. یا گاهی اوقات این قدر موقعیت

عوامل نفوذی و حملات توپخانه‌ای به سایت‌های هاوک F60 / ۱۰۵

سایت‌ها و مواضع نزدیک به خط مقدم جبهه بود که توسط خمپاره مورد حمله قرار می‌گرفتند. زیر بار تمامی این حملات دشمن پدافندی‌ها سعی می‌کردند که سامانه‌های خود را عملیاتی نگه دارند و در برابر دشمن بعثی بایستند. در آن زمان من جزء بچه‌های سامانه هاوک بودم که در یکی از سایت‌های هاوک خدمت می‌کردم، سایت‌های مختلفی بود، سایت ایمان، سایت کوثر ۱ و کوثر ۲. ما در تمام این سایت‌ها به عنوان افسر سامانه هاوک به صورت شیفت حضور داشتیم و در آن‌ها می‌رفتم و می‌آمدم در جبهه‌های گوناگون به وظایف خود می‌پرداختم.

پل شناور و پدافند هوایی[□]

مهندس داود قربانیان[□]

در «عملیات والفجر ۸» به عنوان عضوی از لشکر ۳۱ عاشورا حضور داشتم و از همان روز اول عملیات شاهد زحمات کارکنان پدافند هوایی بودم. وظیفه من در آن عملیات فرماندهی پل شناور بود که نقش مهمی در جابه‌جایی نیروها به آن سوی اروند رود و آزادسازی فاو ایفا می‌کرد. هواپیماهای عراقی از پایگاه هوایی بصره که نزدیک‌ترین پایگاه هوایی عراق به اروند رود محسوب می‌شد پرواز کرده و سعی در بمباران و نابودی پل‌های شناور داشتند تا در فرایند تأمین مهمات، آذوقه و پشتیبانی از رزمندگان مستقر در فاو ایجا د اختلال کنند. در د و سوی اروند رود جنگ افزارهای پدافند هوایی مستقر شده بود. سامانه‌های پدافند هوایی موشکی هاوک نیز در نخلستان‌ها با رعایت پدافند غیر عامل (استتار) مستقر بودند. حملات هوایی عراق از صبح روز عملیات با شدت بسیار زیاد انجام شد، اما توانمندی کارکنان دلیر پدافند هوایی مانع از دست‌گیری خلبانان بعضی به اهدافشان شده بود. من خود شاهد سقوط ده‌ها فروند هواپیمای عراقی بر اثر شلیک‌های سامانه‌های پدافند هوایی ایران اسلامی

[□] فایل صوتی مصاحبه بمهندس داود قربانیان (شیرود مازندران - ۱۰ آبان ۱۳۸۹)

[□] کارشناس ستادی وزارت جهاد کشاورزی

عوامل نفوذی و حملات توپخانه‌ای به سایت‌های هاوک F60/ ۱۰۷

بودم. بله شناور نیز بر اثر پامردی و مقاومت کارکنان پدافند هوایی در معرض آسیب جدی قرار نگرفت. شدت حملات هوایی در روز اول (۱۳۶۴/۱۱/۲۰) بیشتر بود، ولی کمکم اختلال در پروازهای بعضیها مشخص شد و خلبانان عراقی با ترس از مورد اصابت قرار گرفتن توسط پدافند هوایی ایران، دقت لازم در هدفگیری را از دست داده بودند.

شهامت شهید ستاری[□]

سروان بازنشسته محمد مصطفویفر[□]

با توجه به حضور فراوان شهید ستاری در میان کارکنان پدافند هوایی و در مناطق مختلف عملیاتی، خاطرات زیادی از شهید ستاری دارم. در میان خاطرات به جای مانده از آن شهید بزرگوار آنچه که هرگز از خاطر من نمی‌رود، شهامت و شجاعت و تدبیر شهید ستاری در اتخاذ تصمیمات حساس و حیاتی بود. در میادین نبرد و در مقاطع حساس از تاریخ نظامی این کشور که می‌توانست سرنوشت جنگ را مشخص کند و هیچ فرمانده و مدیری جرات اتخاذ تصمیمات سرنوشت ساز را نداشت، شهید ستاری با شجاعت، شهامت و تدبیر اقدام به تصمیمگیری و ابلاغ دستورات می‌کرد و از شجاعت او کارکنان تحت امر او نیز قوت قلب و جسارت می‌گرفتند.

از جمله تصمیمات سرنوشتساز که توسط شهید ستاری اتخاذ شد، حذف PAR و یک HIPOWER و ۳ لانچر و تعدادی از تجهیزات دیگر سامانه پدافند هوایی هاوک در میدان نبرد و در برابر دشمن به ویژه در عملیات والفجر ۸ می‌باشد. این اقدام شجاعانه که تحت شرایط خاص (خرابی لامپ PAR

[□] فایل صوتی مصاحبه با سروان بازنشسته محمد مصطفویفر (۶ آبان ۱۳۹۰)

[□] سروان بازنشسته محمد مصطفویفر با مسئولیت پرتاب کننده موشک هاوک در زمان جنگ تحمیلی در فرایند ساقط کردن ۸۰ فروند هواپیمای عراقی نقش مستقیم داشت.

و غیر عملیاتی شدن سایت کوثر ۱ در روز اول استقرار در نزدیکی بهم ن شین) رخ داد، منجر به تغییر شیوه نبرد در برابر دشمن و کسب موفقیت برجسته در تاریخ کشور شد. اتخاذ چنین تصمیمی در شرایطی که ۲۱ تریلی تجهیزات سایت کامل هاوک وارد منطقه شده بود، شجاعتی همچون شجاعت شهید ستاری را می طلبد. از دیگر اقدامات شجاعانه آن شهید بزرگوار به استقرار سایت های هاوک در «لجمن»[□] به منظور تأمین پوشش هوایی مورد نیاز رزمندگان خط مقدم بود که اگرچه امری بی سابقه محسوب می شد، ولی فواید بسیاری در تأمین امنیت و دفاع هوایی از نیروهای خودی داشت.

□. لبه جلویی منطقه نبرد

آمار هواپیماهای ساقط شده در عملیات والفجر ۸[□]

سروان بازنشسته محمد مصطفویفر

در «عملیات والفجر ۸»، روحیه ایثار و شهادت طلبی در کارکنان پدافند هوایی به حد بالایی رسیده بود. شدت بمباران‌ها به حدی بود که امید زنده بودن به فردای خود هم نداشتیم. هر شب از همرزمان خود حلالیت طلبیده و آماده نبرد در روز بعد می‌شدیم. اخلاص و از جان گذشتگی در کارکنان پدافند هوایی منجر به این شده بود که فقط به فکر انجام تکلیف و دفاع از آسمان منطقه نبرد باشیم.

به‌آمار و ارقام تعداد هواپیماهای ساقط شده توجه نمی‌کردیم. گاهی از اوقات فرصتی برای گزارش ساقط نمودن هواپیمای دشمن به رده‌های بالاتر را نداشتیم، حتی گاهی از اوقات که می‌دیم عده‌ای در حال گزارش تعداد هواپیماهای ساقط شده هستند ناراحت می‌شدیم برای کم نشدن صواب کارمان از ارائه آمار هواپیماهای ساقط شده خودداری می‌کردیم. بعدها هم در فکر این نبودیم که بگوییم چند فروند را ساقط کردیم؛ لذا بر این اعتقادیم که آمار تعداد هواپیماهای ساقط شده به مراتب بیش از مقداری است که اعلام شده است. یاد آن ایام جاودان باد که حال و هوایی مثال زدنی داشت.

□. فایل صوتی مصاحبه با سروان بازنشسته محمد مصطفویفر (۶ آبان ۱۳۹۰)

اقتدا به شهیدان بابایی و اردستانی[□]

سروان بازنشسته محمد مصطفویفر

از خاطرات خوب حضور در عملیات والفج ر ۸ و ه مسنگر بودن با دلیرمردان قرارگاه رعد، نقاضع و فروتنی و یکرنگی همه کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی بود. لباینکه شهید بابایی و شهید ستاری از قدیمی‌های قرارگاه رعد بودند، اما در زمان نماز پیش می‌آمد که این عزیزان متواضعانه به شهید اردستانی اقتدا می‌کردند. از جمله موارد به یاد ماندنی از آن ایام شب‌های جمعه بود. در آن شبها دعای کمیل را پشت سر شهید بابایی و شهید اردستانی می‌خواندیم. آن دعای کمیلها و آن نماز جماعتها خاطرهای فراموش نشدنی برای من است.

[□]. فایل صوتی مصاحبه با سروان بازنشسته محمد مصطفویفر (۶ آبان ۱۳۹۰)

خاطرات خارک[□]

سرباز توکل باقری (منقضی خدمت سال ۱۳۶۳)

در سال‌های ۱۳۶۱ الی ۱۳۶۳ به عنوان سرباز وظیفه با تخصص توپچی توپ ۳۵ مم اورلیکن در گروه پدافند هوایی خارک مشغول به خدمت بودم. معمولاً عراقی‌ها در ابتدای صبح و یا در هنگام غروب بیشترین حمله هوایی را علیه خارک انجام می‌دادند. در طول دوران خدمتم در خارک به یاد دارم که بیش از ۴۵ فروند هواپیما و بالگرد مورد اصابت پدافند هوایی ایران اسلامی قرار گرفتند. از این تعداد در اصابت قرار گرفتن دو فروند هواپیما و دو فروند بالگرد، موضعی که در آن خدمت کردم، نقش مستقیم داشت.

در طول مدت خدمت خود در خارک خاطراتی را به یاد سپردم که هرگز فراموش شدنی نیست. به یاد دارم همسر یکی از کارکنان شرکت نفت به همراه دو فرزند کوچک خود در حال عبور از عرض خیابان بود که در همان هنگام هواپیمای عراقی با شیرجه‌ای بر بالای سر آن مادر و کودکانش، بمب‌های خود را رها می‌کند. بچه‌ها دست‌های مادر را رها کرده و هر کدام به یک سو می‌دوند. چند ثانیه بعد و با فرو نشستن گرد و خاک بمباران، مادر بهت زده فرزندانش را جستجو می‌کند با مشاهده بدن‌های تکه شده فرزندان، مادر فریادکشان از

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرباز منقضی خدمت سال ۱۳۶۳ توکل باقری (۲۸ آذر ۱۳۹۰)

هوش می‌رود ...! مشاهده این وضعیت تنفرم را از خلبانان عراقی بیشتر کرد. سرم را رو به آسمان گرفتم و گفتم: «خدایا! چرا؟» با خود عهد بستم که هرگز از وظیفه خود در طول سربازی کوتاهی نکنم تا بتوانم انتقام این بیگناهان را از خلبانان بعثی به گیرم.

سال‌ها بعد وقتی خاطرات خلبانان ایرانی را مرور می‌کردم ، متوجه شدم که در یکی از مأموریت‌های داخل خاک عراق ، خلبان ایرانی با مشاهده یک خودروی شخصی در حال تردد بر روی پل از اصابت قرار دادن پل خودداری می‌کند تا آن خودروی شخصی از پل عبور کند. واقعاً که چه تفاوت بزرگی بین خلبانان ما و خلبانان بعثی بود.

با توجه به مسئولیتی که داشتم به عنوان متصدی مولد برق جنگ افزار توپ ۳۵ میلیمتری در یکی از مواضع سامانه پدافند هوایی اورلیکن مشغول به خدمت بودم. در یکی از حملات هواپیماهای عراقی به خارک در حالی که توپ ضد هوایی موضع ما مشغول تیراندازی بود، لنگهان مولد برق خود به خود خاموش شد. به‌همین دلیل تیراندازی توپ نیز قطع شد. سایر توپچی‌ها سعی کردند که بدون بهره‌گیری از مولد برق و در حالت مکانیکی تیراندازی کنند، اما در این حالت دقت و تعداد گلوله‌های تیراندازی شده کاهش می‌یافت. سعی کردم پاور را روشن کنم، اما روشن نشد. در همین لحظه ناخودآگاه به یاد آن دو کودک بی‌گناه افتادم. اگر موفق به انهدا م هواپیماهای عراقی نمی‌شدیم، معلوم نبود که چند کودک بی‌گناه دیگر به شهادت می‌رسیدن. چشم‌هایم را بستم از خدا کمک خواستم و از او خواستم که ما را شرمند مردم نکند. دست‌هایم را بر روی دکمه استارت پاور قرار دادم. لنگهان پاور با صدای

وحشتناکی روشن شد و شروع به کار کرد. بلافاصله دکمه اتصال برق پاور به توپ ضد هوایی را در وضعیت مناسب قرار دادم. توپ با چرخشی ناگهانی به سمت هواپیماهای عراقی نشانگیری کرد. بلیتیراندازی به سمت هواپیماها، ۲ فروند هواپیمای عراقی ساقط شد. از شادی بسیار زیاد اشک شوق در چشمانم جمع شد. همان شب آن دو کودک را در خواب دیدم که به من لبخند می‌زدند...

فرمانده من[□]

سرباز توکل باقری (منقضی خدمت سال ۱۳۶۳)

در طول سال‌های خدمت سربازی و در زمان جنگ تحمیلی، فرماندهان زیادی داشتم که خاطره یکی از آن فرماندهان هیچگاه از ذهنم پاک نمی‌شود. در سال ۱۳۶۳ در گروه پدافند هوایی خا‌رک مشغول به خدمت بودم، به علت حملات متعدد و پیدرپی دشمن و فشار کاری زیاد، همه هم‌زمانم خسته بودیم و گاهی می‌شد که در طی سه شرف‌ت کاری فقط چند ساعت استراحت می‌کردیم.

در یکی از روزها، بعد از چند درگیری خسته کننده با هواپیماهای عراقی، مشغول استراحت بودیم که ناگهان وضعیت قرمز اعلام شد. حمله به قدری ناگهانی و سریع بود که همه کارکنان موضع ض‌د هوایی برای جبران وقت از دست رفته به سمت توپ ض‌د هوایی دویدیم. در زمان تعجیل و دویدن برای رسیدن به توپ ض‌د هوایی یکی از سربازان که مسئول خشاب گذاری توپ بود، به زمین خورد و نتوانست به موقع خودش را به توپ برساند در این هنگام دیدم فرمانده آتشبار که جناب سروان جمشیدی نام داشت، متوجه وضعیت سرباز شده و خود را به او رساند. پس از اطمینان از سلامتی سرباز به زمین افتاده،

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرباز منقضی خدمت سال ۱۳۶۳ توکل باقری (۲۸ آذر ۱۳۹۰)

خود را به بالای توپ رسانده و مشغول خشابگذاری شد و تا پایان درگیری جناب سروان جمشیدی به تنهایی خشابگذاری می‌کرد. خوشبختانه در آن درگیری توانستیم هواپیماهای دشمن را متواری کنیم.

این فرمانده به قدری دلسوز و مهربان بود که من بارها دیدم که بعد از سربازان تحت امر خود غذا می‌خورد و گاه که غذا کم می‌آمد خودش غذا نمی‌خورد تا از بابت غذا خوردن سربازان خیالش راحت شود. به حق می‌توانم بگویم که این افسر مؤمن و معتقد همچون برادری دلسوز و فداکار برای ما بود. امیدوارم در هر کجایی که هستند، در پناه خداوند متعال پیروز و سلامت باشند و می‌دانم که دعای خیر همه سربازانی که در آن زمان تحت امر ایشان بودند، بدرقه زندگی ایشان است.

سرافراز از آزمون سخت[□]

سروان عبدالحسین سلگی[□]

این خاطره مربوط به دهمین روز شهریور ۱۳۶۶ حدود ساعت ۱۰:۲۰ دقیقه صبح می‌باشد. در آن زمان در موضع سوم ۲۳ میلیمتری تلمبه‌خانه شماره ۲ رامهرمز (استان خوزستان) به عنوان رئیس توپ ۲۳ میلیمتری مشغول انجام وظیفه بودم که وضعیت قرمز اعلام شد. بلافاصله روی صندلی هدف‌گویی نشستم و سربازان را به دیده بانی منطقه اصلی و ثانویه موضع گماردم. یکی از دیدبانهای موضع در سمت ۲۲۰ درجه رویت یک جنگنده را که از نوع میگ ۲۳ بود اعلام کرد. به محض اینکه جنگنده ه در برد ما که قرار گرفت، شروع به تیراندازی کردیم.

غوغایی در منطقه بر پا شد، تمام توپ‌ها به سمت هواپیما تیراندازی می‌کردند. جنگنده میگ در حال مانور بود که ۳۰ ثانیه بعد جنگنده دیگری از نوع میراژ اف-۱، از سمت رودخانه که در شمال تلمبه‌خانه بود، در منطقه ما ظاهر شد، هدف‌ها ۲ تا شدند. از پست فرماندهی اعلام کردند که هر موضع فقط در سمت اصلی خودش درگیر شود تا منطقه‌ای بدون دفاع باقی نماند. به

[□] . خاطره دست نوشته جناب سروان عبدالحسین سلگی که در اختیار مولف کتاب قرار گرفت.

[□] . سر متخصص عملیات توپ ضد هوایی

هر حال حدود سه دقیقه با این دو هدف درگیر بودیم ارتفاع آنها به حدی کم بود که خلبانان آنها به راحتی قابل رویت بودند! من خودم گلوله‌های توپ را می‌دیدم که به زنی بدنه هواپیماها اصابت می‌کرد، ولی آنها هواپیماهای خود را با پوششی از زره پوشانده بودن. بر اثر تیراندازی و سد آتش ایجاد شده از تیراندازی‌ها، هواپیماهای عراقی بمب‌های خود را در اطراف تلمی‌خانه‌ها کرده و با شکستن دیوار صوتی متواری شدند. گویا فقط یکی از بمب‌ها به آگزوز یکی از توربین‌ها اصابت کرد و خسارت جزئی به بار آورد.

در این حمله خوشبختانه هیچ کس حتی یک خراش هم بر نداشت بود. حمله آنها به نحو احسن پدافند شده بود فرماندهان پدافند هوایی و مسئولان شرکت نفت از عملکرد ما راضی و خشنود بودن و از همه خوشحال‌تر خود بچه‌های موضع بودند که سرافراز از این آزمون سخت بیرون آمده بودن. در طول سال‌های دفاع مقدس به ما ثابت شد که آموزش، تفریح و ممارست و انجام رزمایش پدافند عامل و غیر عامل در میدان نبرد به ما کمک زیادی می‌کند. یکی از فرماندهان ما جمله‌ای زیبا از یکی از بزرگان را همیشه به ما یادآوری می‌کرد «عرقی که در امر آموزش ریخته شود، از ریختن خون در میدان نبرد جلوگیری می‌کند» در زمان جنگ ما همیشه اوقات فراغت خود را با تمرین و آموزش پر می‌کردیم تا آمادگی لازم برای درگیری با دشمن را داشته باشیم.

روزهای اول حضور در عملیات والفجر 8

سرهنگ بازنشسته ستاد غلامرضا بهمنش[□]

اینجانب به اتفاق چند نفر دیگر در آبان ۱۳۶۴ پس از طی دوره اسکای گارد در کشور انگلستان ، به کشور عزیزمان ایران بازگشتی م. پس از معرفی خود به لشکر ۸۸ زرهی زاهدان، بلافاصله به مرکز آموزش توپخانه اصفهان منتقل شدم. یک گردان اورلیکن (در حقیقت همان اسکای گارد بود که دوره آن را گذرانده بودیم) در مرکز آموزش توپخانه اصفهان تشکیل شد ه بود. کارکنان این گردان نفراتی بودند که از سایر یگانهای توپخانه به این گردان منتقل گردیده بودند و پس از مدت کوتاهی که بهعنوان فرمانده آتشبار دوم این گردان انجام وظیفه می نمودم، دغدغه سازماندهی آتشبار و آماده کردن تجهیزات فکرم را مشغول کرده بود که دستور اعزام به جبهه گردان اورلیکن صادر شد.

با توجه به اینکه توپهای خریداری شده برای بار اول مورد بهره برداری قرار می گرفت، قطعات آنها در داخل گریس بود که برای عملیاتی کردن بایستی کلیه قطعات تمیز می شد و آماده به کار می گردید. به هر حال با این ضرب الاجل کارها به سرعت و حتی تا پاسی از شب انجام

[□] . افسر عملیات سامانه پدافند هوایی اسکایگارد و مدرس بازنشسته دانشکده فرماندهی و ستاد ارتش

می‌شد. من در تاریخ ۱۰ بهمن ۱۳۶۴ به همراه آتشبار به منطقه عملیاتی جنوب اعزام شدم.

شایان ذکر است چون قرار بود عملیات بزرگ والفجر ۸ انجام شود، لذا مسئولان رده بالا تصمیم گرفتند که توپ‌ها و رادارهای اسکای‌گارد دو آتشبار از گردان اورلیکن به پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش تحویل گردد تا در عملیات مورد نظر به کار گرفته شوند، ولی دو آتشبار دیگر گردان شامل آتشبارهای دوم و سوم در اختیار گردان اورلیکن به مأموریت‌های واگذاری از سوی نزا[□] انجام وظیفه نمایند. پس از حضور آتشبار دوم به منطقه عملیاتی جنوب چهار قبضه توپ آن جهت تأمین پدافند هوایی از قرارگاه تاکتیکی کربلا واقع در ۵ کیلومتری خرمشهر، که صرفاً به منظور هدایت عملیات والفجر ۸ تشکیل گردیده بود، گمارده شد و ۴ قبضه توپ دیگر، پدافند هوایی از پل دارخوین و تأمین پدافند هوایی منطقه عمومی ایستگاه حسینیه را به عهده داشتند.

پس از ۳ روز استقرار در منطقه و انجام مأموریت، تصمیم گرفته شد که مجدداً ۴ قبضه توپ (صفت تجهیزات یک آتشبار) با خدمه مربوطه علاوه بر دو آتشبار قبلی در اختیار پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش قرار گرفته و برای پدافند هوایی در منطقه آبادان به کار گرفته شوند. ۵. چهار قبضه توپ اورلیکن (صفت دیگر آتشبار) که به منظور پدافند هوایی از قرارگاه تاکتیکی کربلا به کار گرفته شده بود، پس از انجام یک عملیات ایذایی در منطقه شلمچه توسط نیروهای ارتش جمهوری اسلامی ایران و تظاهر به حمله به

[□]. نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران

منظور فریب دشمن ، این قرارگاه تاکتیکی منحل گردید و به این چهار قبضه توپ پدافند هوایی اورلیکن مأموریت داده شد که پدافند هوایی قرارگاه عملیاتی کربلا نزاجا واقع در جاده ما بین ایستگاه حسینیه و دارخوین را برقرار نمایند. پس از جابه‌جایی و استقرار در قرارگاه عملیاتی کربلا نفرات به تهیه سنگر اقدام نمودند.

شایان ذکر است در این جابه‌جایی‌ها خدمه‌های توپ روزهای سختی را سپری کردند چون که علاوه بر اجرای مأموریت پدافند هوایی، بایستی به تهیه سنگر برای استراحت شبانه و ایجاد مأمّن و پناهگاهی در مقابل حملات هوایی و نزولات جوی هم اقدام می‌نمودند. به هر حال روزهای سخت و خستگی‌ناپذیری بود.

در ادامه مأموریت در منطقه عملیاتی والفجر - ۸ همان‌گونه که اعلام شد، تعداد چهار قبضه توپ با خدمه مربوطه جمعی آتشبار دوم گردان اورلیکن مرکز آموزش توپخانه اصفهان در اختیار نیروی هوایی ارتش قرار گرفت تا بتوانند مأموریت‌های پدافند هوایی را به نحو مطلوب انجام دهند. د. از سوی درجه داران و خدمه این چهار قبضه توپ مرتب به اینجانب به عنوان فرمانده آتشبار پیام می‌دادند که ما وضعیت خوبی از نظر امکانات نداریم و به فرمانده آتشبار بگویید به ما سرکشی کن. د. به دنبال این بی‌علم‌ها، یک روز با فرمانده گردان اورلیکن جناب سرگرد صمد مداری هماهنگ کردم و برای سرکشی کارکنان آتشبار به منطقه آبادان رفت م. پرسان پرسان یگان نیروی هوایی مستقر در منطقه را پیدا نمود م. این یگان سایت هاوک کوثر ۱ مستقر در شرق آبادان و حوالی پل بقیه‌الله بر روی رودخانه بهمنشیر و در

نزدیکی بیمارستان حضرت فاطمه زهرا (س) بود که توسط سیستم پدافند هوایی اسکای گارد دفاع هوایی می‌شد.

در حوالی آن سایت هاوک، خاکریزی به ارتفاع حدوداً ۱/۵ متر خاکریزی شده بود تا سرپوشه‌های پدافند هوایی از اصابت ترکش و موج انفجار بمب‌های دشمن بعثی محفوظ بماند. پیش یکی از توپ‌ها که جمعی آتشبار من بود، رفتم و از نزدیک جویای احوال آن‌ها و اوضاع منطقه شدم. سپس به منظور هماهنگی بیشتر با ستوانیکم سیامک رشیدی که به عنوان افسر شیفت رادار اسکای گارد (PPI) انجام وظیفه می‌نمود، صحبت کردم ایشان گفتند فرمانده رسد ستوانیکم حسین زهرایی هستند که برای سرکشی به مواضع دیگر رفته‌اند. درباره خدمه‌های توپ مأمور سعی می‌کنم مشکلات آن‌ها را برطرف کنم. در حال صحبت کردن بودیم که وضعیت قرمز شد. ستوان یکم رشیدی به من گفت جناب سروان روی زمین دراز بکشید و بلافاصله درب رادار اسکای گارد را بست و ما هم سریعاً در کنار خاکریز درازکش نمودیم.

شایک‌های پیدری توپ‌های ۳۵ میلیمتری سامانه اسکای گارد منجر به این شده بود که هواپیماهای دشمن نتوانند به هدف اصلی خود که نابود کردن سامانه پدافند هوایی هاوک بود دست یابند. حداکثر موفقیت خلبانان عراقی این بود که بمبی به محل مهمات سیستم هاوک اصابت کرد، اما به جزای سامان هاوک آسیبی نرسیده بود. بر اثر انفجار بمب مزبور چند فروند موشک هاوک آسیب دید. البته در این بمباران تعدادی از رزمندگان نیز شهید و مجروح شدند که اگر دفاع جانانه توپ‌های ضد هوایی نبود، خسارت وارده بیش از این‌ها بود. پس از آرام شدن منطقه و کاهش حملات هوایی دشمن، منطقه آبادان را به

روزهای اول حضور در عملیات والفجر 8 / ۱۳۳۱

سمت دارخوین ترک نمودم و به یگان اصلی خودم برگشتم، اما تا چندین روز
خاطره رزم حماسی سامانه‌های پدافند هوایی اسکای گارد در برابر هواپیماهای
عراقی پیش چشمم بود.

▣ خلبان توپچی

سروان رضاعلی خطیب زاده[▣]

در سال ۶۶ به منطقه عملیاتی شلمچه اعزام شدم و من در حالی به آن منطقه وارد شدم که تعداد زیادی آمبولانس از خرمشهر به سمت اهواز در حال حرکت بودند. گویا دشمن بعضی منطقه را توسط توپ‌های زمین به زمی ن فرانسوی مورد حمله قرار داده بود و تعداد زیادی از ه م‌رزمان شیمیایی شده بودند همراه با راننده وارد منطقه قرنطینه شدیم و از آنجا به یکی از مواضع رفتیم و به محض ورود دیدم که یکی از توپ‌های ضد هوایی ۲۳ میلیمتری فقط با یک خدمه در حال درگیری با هواپیمای متخاصم می‌باشد و حتی خشابگذار هم ندارد! بلافاصله به کم ک آن توپچی رفتی م. پس از آنکه هواپیمای دشمن بر اثر تیراندازی مستمر م ا متواری شد، از ایشان دلیل به تنهایی درگیر شدن با هواپیماهای عراقی را سؤال کردم. ب پاسخ‌های ایشان متوجه شدم که همه نفرات موضع ض د هوایی شیمیایی شدند و در وضعیت وخیمی به سر می‌برند.

▣. فایل صوتی مصاحبه با سروان رضاعلی خطیب زاده(مشهد - ۵ فروردین ۱۳۹۱)

▣. سرمتخصص عملیات توپ ضد هوایی

با توجه به تسلط و آمادگی بالایی فنی ایشان ، تصور کردم که خدمه توپ هستند و چون لباس کاور و بدون آرم و علائح نظامی پوشیده بودند، دلیلی بر نقض تصورم وجود نداشت. بعد از کمی صحبت متوجه شدم که ایشان سرهنگ خلبان هستند که برای دیدبانی از قرارگاه رعد به این منطقه اعزام شده بودن (لازم به توضیح است که در آن زمان هر روز یک نفر به عنوان دیدبان از قرارگاه رعد به آنجا اعزام می‌شدند).^۱

ایشان در ادامه صحبت گفتند وقتی من به این مأموریت آمدم، تصمیم گرفتم از این موقعیت نهایت استفاده را ببرم و در هنگامی که که در درگیری‌ها به خدمه توپ کمک می‌کردم، توانستم تا حدودی با شیوه تیراندازی توپ‌سازان هوایی آشنا شدم تا در موقع لزوم بتوانم هم از خود و هم از دیگران محافظت کنم و بتوانم کمک بیشتری به کشورم داشته باشم و از این بابت خدا را شاکر م. با صحبت‌های آن جناب سرهنگ خلبان ، نیروی عجیبی در من شکل گرفت و از این اینکه یک توپچی بودم به خود بالیدم و بیشتر به اهمیت کارم پی بردم و از آن به بعد با انگیزه بیشتری کارم را دنبال کردم.

---

۱. در سالهای دفاع مقدس تعدادی از خلبانان به عنوان FIC به مواضع پدافند هوایی توپخانه‌های اعزام می‌شدند تا علاوه بر هدایت هواپیمای خودی در صورت نیاز، از اصابت قرار دادن هواپیمای خودی توسط پدافند هوایی جلوگیری به عمل آورند.

دفاع از پالایشگاه[□]

سروان رسول جاودان[□]

در عملیات والفجر ۸ به منظور حضور در آزاد سازی فاو به منطقه جنوب و از آنجا به فاو منتقل شدم در آنجا کارکنان جها د سازندگی مشغول ساخت پل متحرک بین فاو و اروند کنار بودند و مسئولیت ما حراست از آن‌ها و تیپ سرچ کلن اصفهان بود. ه واپیمای دشمن هم لحظه به لحظه به آن منطقه حمله میکردند که تقریباً ۸۰ درصد از هواپیماهای دشمن را با سد آتش توپ‌های ضد هوایی متواری و یا سرنگون می‌کردیم. در آن زمان کلیه خودروهای تاکتیکی در اختیار پدافند هوایی بود و پدافند قدرت جابه‌جایی فوق‌العاده‌ای داشت.

من در آن زمان در گردان ۳۳۸ اورلیکن نیروی زمینی (که همان اسکای گارد فعلی می‌باشد) خدمت می‌کردم که این گردان با تمام تجهیزات و نیرو به پدافند هوایی نیروی هوایی منتقل شد. از زمانی که وارد نیروی هوایی شدیم از سامانه پدافند هوایی اورلیکن برای دفاع از پالایشگاه‌ها و رهروگاه‌های برق و مناطق استراتژیک استفاده می‌شد. اسفند ماه سال ۶۵ بود و در موقعیت

[□] فایل صوتی مصاحبه با سروان رسول جاودان (مشهد - ۲۹ اسفند ۱۳۹۰)

[□] سرمتمخصص عملیات توپ ضد هوایی

پدافند هوایی پالایشگاه گاز بید بلند خدمت می‌کردم که ۴ فروند هواپیمای میگ ۲۳ بدون اطلاع راداری و از نقطه کور وارد منطقه شدند که خوشبختانه توسط دهبان‌ها شناسایی شدند و به قدری از ارتفاع پایین پرواز میکردند که با چشم غیر مسلح کلاه خلبان‌ها دیده می‌شد. گویا منافقین به آن‌ها اطلاع داده بودند که رادار ما در حالت غیر فعال است.

یک توپ به صورت مکانیکی و توپ دیگر به صورت الکتریکی فعال بودند و در همان حالت هم‌زمان پدافندی چنان جان‌فشاری کردند که حتی با بستن طناب به لوله توپ (جهت تسریع حرکت به سمت) به هر ترتیبی بود اجازه ندادیم که آن‌ها مأموریت اصلی خود را به صورت کامل انجام دهند و در نهایت فقط توانستند که انبار پارا-آلومینیوم را مورد هدف قرار دهند که متأسفانه دو نفر از شرکت نفت به شهادت رسیدند. به نظر من اگر جانفشانی‌های کارکنان فداکار پدافند هوایی نبود، میزان خسارات مادی و شهدای ما در آن روز بسیار بیشتر از این‌ها بود. اهمیت عملکرد یک پدافندی به گونه ایست که در مواقع بمباران هوایی و درست در زمانی که همه به سنگرها پناه می‌بردند، این کارکنان جان‌باکف پدافندی بودند که خود مستقیماً با دشمن درگیر بودند تا دشمن ملعون را از آسمان ایران بیرون کنند. یاد همه شهدا به ویژه شهدای پدافند گرامی باد!

هدیه میلاد حضرت رسول اکرم (ص).[□]

سروان یحیی ریحانی[□]

در تابستان سال ۶۶ با درجه گروهبانی در سامانه پدافن د هوایی اسکای گارد در موقعیت پدافن د هوایی کوریت کمپ اهواز مشغول به خدمت بودم. درست در خاطرم هست که میلاد حضرت محمد (ص) بود که ۷۰ فروند هواپیمای عراقی شامل هواپیماهای توپولوف ۲۲، میگ ۲۱، میگ ۱۷، میگ ۲۳، میگ ۲۵، میراژ و سوپراتاندار د در یک پرواز دسته جمعی به سمت خوزستان پرواز کردند که هدف آن‌ها نابودی تأسیسات نفتی خوزستان بود. در آن روز کارکنان پدافند هوایی با یک دفاع جانانه عیدی خوبی به ملت ایران دادند و اجازه ندادند که این ۷۰ فروند هواپیمای عراقی به هدف خود دست یابند که این خاطره از زکاترئی خاطرات من در سال‌های دفاع مقدس می‌باشد، زیرا عملکرد پدافن د هوایی در آن روز هدیکای به مردم ایران به مناسبت میلاد حضرت رسول اکرم (ص) بود.

□. فایل صوتی مصاحبه با سروان یحیی ریحانی (مزدآوند - ۴ فروردین ۱۳۹۱)

□. سرمتمخصص عملیات توپ ضد هوایی

نحوه تشکیل و انتخاب نام قرارگاه رعد[□]

سرهنگ دوم بازنشسته رشید قشقایی[□]

با صدور فرمان حضرت امام (ره) و تشکیل جهاد سازندگی در کشور، جهاد سازندگی نیروی هوایی نیز تشکیل شد. بنده نی ز مسئولیت جهاد سازندگی پدافند هوایی را از خرداد سال ۵۸ ب عهده گرفتم. از سومین روز جنگ بنا به دستور فرمانده وقت پدافند هوایی کشور، سرهنگ ناصر افشار به دزفول و از آنجا به اهواز رفتم و چون هنوز گروه پدافند هوایی اهواز تشکیل نشده بود، در خانه‌های سازمانی شرکت نفت مستقر شد م. وظیفه من ایجا د هماهنگی بین پدافند هوایی نهجا[□] و قرارگاه کربلا برای ساخت سائت‌ها بود. بعده ا نیز در همان منطقه به عنوان فرمانده مهندسی رزمی انجام وظیفه نمودم و دفتر

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ دوم رشید قشقایی (تهران - ۲۲ اردیبهشت ۱۳۹۱)

[□] سرهنگ دوم بازنشسته رشید قشقایی در سالهای دفاع مقدس نقش مهمی در خصوص مسائل

پشتیبانی رزمی و خدمات رسانی نیروی هوایی و همچنین پدافند هوایی ایفا نمود. وی در مسئولیت های رئیس جهاد سازندگی ومهندسی رزمی نیروی هوایی، رئیس مرکز جهاد خودکفایی پدافند هوایی، فرماندهی مهندسی رزمی قرارگاه عملیاتی رعد، فرماندهی مهندسی رزمی شهید بابایی نیروی هوایی ارتش خدمت کرد و در تاریخ ۱۵ بهمن ۱۳۶۸ مفتخر به دریافت یک قطعه مدال درجه دو فتح از دست فرماندهی کل قوا مقام معظم رهبری شد.

[□] نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران

فرماندهی مهندسی رزمی پدافند هوایی در محل کارخانه یخ گروه پدافند اهواز مستقر شد.

در خصوص قرارگاه رعد نیز باید بگویم، اولین پایه قرارگاه رعد در ۲۳ شهریور ۱۳۶۲ نهاده شد. اسم قرارگاه رعد هم اینگونه انتخاب شد که در محل کارخانه یخ اهواز که همان دفتر فرماندهی مهندسی رزمی بود به اتفاق شهید ستاری و شهید بابایی و یک نفر دیگر حضور داشتیم. صحبت از انتخاب نام قرارگاه رعد شد. من که در اتاق مجاور در حال خواندن نماز بودم، قرآن را باز کردم و سوره رعد آمد. این نام بر اساس توافق جمعی پذیرفته شد. گویا آقای محسن رضایی (فرمانده وقت سپاه پاسداران انقلاب اسلام ی) نام قرارگاه را پذیرفتند و حکم فرماندهی قرارگاه رعد از سوی فرمانده وقت جنگ را با نام شهید عباس بابایی صادر کردند. در آن موقع فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیا (ص) بر عهده آقای هاشمی رفسنجانی بود و شهید بابایی هم از اعضاء شورای خاتم الانبیا (ص) بود. ضمن اینکه در همان مقطع شهید بابایی به عنوان معاونت عملیات نیروی هوایی، شهید ستاری به عنوان معاون عملیات پدافند هوایی نیروی هوای ی و شهید خضرای به عنوان فرمانده پدافند هوایی نهاجا مشغول به فعالیت بودند. از من خواسته شد مکانی را برای قرارگاه رعد پیشنهاد دهم من سه نقطه را پیشنهاد دادم: اولین نقطه ساختمان بهداری گروه اهواز بود که کسی در آنجا حضور نداشت. دوم مدرسه ای در گروه پدافند اهواز و سومین نقطه ستاد گروه پدافند اهواز بود. به اتفاق مسئولان قرارگاه رعد به دیدن مدرسه رفتیم و محل مدرسه پذیرفته شد.

نحوه تشکیل و انتخاب نام قرارگاه رعد F82 / ۱۳۱

اولین جلسه رسمی قرارگاه رعد با حضور شهید ستاری، شهید بابایی و این-
جانب در مدرسه‌ای واقع در گروه پدافند اهواز تشکیل شد و چنانچه دیدیم که
این قرارگاه با تکرک‌های این دو شهید گران قدر و نیز جان فشاری‌های دیگر
کارکنان پدافند هوایی، در طی عملیات والفجر ۸ و بعد از آن چقدر موفق عمل
کرد یاد. خاطره شهدای پدافند به خصوص شهید بابایی و شهید ستاری و ...
گرامی باد.

لبخند شهید ستاری[□]

سرهنگ دوم بازنشسته رشید قشقایی

در شب چهارم «عملیات والفجر ۸» من به همراه سرگرد علی غلامی (امیر سرتیپ علی غلامی فعلی) در قرارگاه نوح سپاه با جنابان محسن رضایی، شمخانی و رحیم صفوی جلسه داشتیم که به ما اطلاع داده شد که برای شرکت در جلسه در قرارگاه شاهد آماده شوید. من و جناب غلامی برای رفتن به جلسه در حال عبور از منطقه ذوالفقاریه بودی‌م. در حالی که باران شدیدی می‌بارید، ناگهان مورد حمله شیمیایی دشمن قرار گرفتیم و هر دو شیمیایی شدی‌م و پس از طی مسافت کوتاهی در محل ایستگاه دوازده، با کاتیوشا مورد حمله قرار گرفتیم. وضعیت جناب غلامی وخیم بود و هر دو دچار سرگیجه و تهوع شدی‌م. به هر ترتیبی بود خود را به بیمارستان آیت الله طالقانی در آبادان رساندیم و در آنجا درمان اولیه نظیر شست و شوی و تزریقات لازم انجام شد. اجازه ترخیص به ما داده نمی‌شد، بعد از کلی صحبت و با مسئولیت خود با آمبولانس بیمارستان در حالی که لباس شیمیایی به تن داشتیم، ساعت یک ربع به سه نیمه شب به قرارگاه شاهد رسیدیم و در جلسه حاضر شدیم. دکتر حسن روحانی، شهید بابایی و شهید ستاری در جلسه حضور داشتند. شهید ستاری وقتی که مرا با آن

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ دوم رشید قشقایی (تهران - ۲۲ اردیبهشت ۱۳۹۱)

صورت زرد (که با اثر حمله شیمیایی به آن شکل در آمده بود) دید لبخندی زد و با شوخی گفت: نکنه ترسیدی که صورتت زرد شده؟

لبخند شهید ستاری و مزاح وی با من منجر به فراموشی دردهایم شد. این روحیه بالای شهید ستاری همیشه به من قوت قلب می‌داد؛ در این جلسه قرار شد که به سایت هاوک کوثر ۳ موشک رسانی شود.

به دلیل اینکه جناب غلامی وضعیت خوبی نداشتند من و جناب نوشاد ساعت ۶ صبح با قایق‌های طارِق سپاه (که با همانگی سپاه در اختیار ما قرار گرفته شد) موشک‌ها را تحویل گرفتیم و به سمت سایت کوثر ۳ حرکت کردیم. حدود ساعت ۰۸۰۰ صبح هنگامی که مشغول تخلیه موشک‌ها بودیم، یکی از موشک‌ها به زمین افتاد و هنگ فایر ش د. با همان دو موشک باقی‌مانده دو تا هواپیما زده شد. این مسئله به معنای این بود که زحمات کارکنان پدافند هوایی ثمر داده بود. حول و حوش ظهر به قرارگاه برگشتم و احوال جناب غلامی را پرسیدم و شهید ستاری خبر از سلامتی ایشان دادند. خبر خوبی بود که شادی‌ام را مضاعف کرد.

شهادت سربازان پدافندی[□]

سرهنگ دوم بازنشسته رشید قشقایی

در دیداری که در قرارگاه شاهد با شهید ستاری داشتیم قرار شد که من و جناب پاکیزه کار تعدادی توپ ۲۳ میلی متری و ۵۷ میلی متری را برای پوشش عملیات سطحی سپاه در دهانه فاو برای عملیاتی شدن تحویل پدافند هوایی دهیم و ساماندهی کنیم.

روز پنجم عملیات والفجر ۸ بود که پل ایستگاه ۱۲ توسط نفرات جهاد و سازندگی خراسان تعمیر شد و تردد ماشین از پل میسر شد و می‌توانستیم موشک‌ها را با ماشین به سایت هاوک کوثر ۳ برسانیم. در زمان تعمیر پل، توپ ۲۳ میلیمتری پدافند هوایی مورد هدف دشمن قرار گرفت و دشمن بعضی چندین تن از نفرات جهاد خراسان و ۴ نفر از سربازان پدافند هوایی را به شهادت رساند و ۲ نفر هم مجروح شدند.

چهره پاک این شهدای عزیز که از روستاهای اطراف نائین بودند، هنوز هم از ذهنم پاک نمی‌شود.

[□] فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ دوم رشید قشقایی (تهران - ۲۲ اردیبهشت ۱۳۹۱)

شجاعت و پایداری کارکنان مواضع ضد هوایی[□]

سرهنگ بازنشسته فرامرز روح افزا

همان گونه که قبلاً اشاره شد، در ادامه برپایی «عملیات والفجر ۸»، سرایت کوثر ۴ به کوثر ۵ در محل قبلی سایت تبوک منتقل شد. فرمانده سایت جناب سروان یار احمدی و جانشین سایت سروان شاپور محمدی بود، به من مأموریت داده شد که به سایت کوثر ۵ بروم و از آنجا جناب سروان یار احمدی به سایت کوثر ۳ عزیمت نماید با توجه به اینکه جناب سروان شاپور محمدی قدیمی تر بودند ایشان به عنوان فرمانده سایت و من هم به عنوان جانشین و رئیس عملیات سایت کوثر ۵ انجام وظیفه نمودم.

در روز اول تعدادی از هواپیماهای دشمن در چندین نوبت سعی در نفوذ به منطقه را داشتند که با هوشیاری و هماهنگی کارکنان رادار بندر امام و سایت هاوک این حملات ناکام ماند و هواپیماهای دشمن بدون انجام اقدامی منطقه را ترک نمودند.

در روز دوم در اوایل صبح باز هم هواپیماهای دشمن اقدام به تک نمودند که با اقدام تاکتیکی سایت مجبور به بازگشت شدند و مجدداً در حدود ساعت ۱۰۰۰ رادار بندر امام اعلام نمود تعدادی هواپیما در منطقه می باشند که افسر

[□]. منبع خاطره: دستنوشته‌های سرهنگ بازنشسته فرامرز روح افزا که در اختیار مولف قرار گرفت.

عملیات جناب سروان شبیه دستور آماده نمودن رادار تعقیب هدف (HPI) را برای مقابله با هواپیماهای دشمن را داد که ناگهان رادار تعقیب هدف مورد اصابت یک فروند موشک ضد رادار قرار گرفت.

با توجه به وضعیت پیش آمده و خارج شدن سایت هاوک از مدار عملیاتی برابر تجربه بهدست آمده در موارد مشابه، حملات هوایی دشمن به سایت هاوک حتمی بود، لذا به مواضع ضد هوایی اطراف سایت دستور آماده باش و آمادگی صد در صدی برای مقابله با حمله هوایی دشمن داده و اقدامات پدافند غیر عامل در سطح سایت به مورد اجرا گذاشته شد. پس از اندک زمانی از طریق رادار بندر امام اعلام نمودند که ۱۵ فروند هواپیما دشمن به سمت سایت نزدیک می‌شوند که با توجه به آمادگی کامل مواضع ضد هوایی اطراف سایت درگیری شروع شد که شجاعت و پایداری مواضع توپخانه‌ای علیرغم تعداد زیاد هواپیماهای دشمن خسارتی به کارکنان و تجهیزات وارد نیامد و به خواست خدا با دلاور مردی کارکنان مواضع ضد هوایی نقشه دشمن ناکام ماند.

□. سالها بعد، سروان شبیه، با درجه سرهنگی و با مسئولیت فرماندهی گروه پدافند هوایی اصفهان به افتخار بازنشستگی نائل شد.

خاطره‌ای از شهید علی اکبر مردانه خامنه از افسران مجرب هاوک[□]

سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی[□]

در اواخر اسفند ۱۳۶۲ هنگامی که درگیر عملیات آفندی خیبر بودیم، پس از سه بار جابه‌جایی، سرایت موشکی هاوک و تجهیزات توپخانه‌ای را در موقعی هورالعظیم مستقر کردیم. با همکاری کارکنان غیرتمند پدافند در مدت زمان کمتر از ۴ ساعت سایت در مدار عملیاتی قرار گرفت و تعدادی از کارکنان توانمند زمین به هوا در پست‌های رزمی خود قرار گرفته و سایر کارکنان به عنوان استراحت در سوله‌ها در آماده باش کامل به سر می‌بردند. ستوان علی اکبر مردانه خامنه را دیدم که با لباس‌های خیس، موهای ژولیده، چکمه‌های گلی و بدنی لرزان از سرما با خودش حرف می‌زد.

گفتم: علی ذکر می‌گی؟ گفت: خسرو در جبهه هر حرفی که در رابطه با جنگ باشد ذکر است. گفتم: خب، بگو چه می‌گفتی؟ گفت: جهانی دمت گرم!

[□] متن خاطره به صورت دست نوشته توسط جناب سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی در اختیار مولف قرار گرفت.

[□] سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی، افسر عملیات هاوک در عملیات والفجر ۸ می باشد که به دلیل کسب موفقیت در ساقط نمودن هواپیمای دشمن به ارشدیت در کسب درجه تشویق شد. وی در عملیات والفجر ۸ بر اثر اصابت ترکش توپ دچار مجروحیت شده و به افتخار جانبازی نائل شد. یکی از خدمات ارزنده وی همکاری در تالیف کتب دروس آمادگی دفاعی مدارس کشور میباشد.

خدا عمرت بده و تا آخر جنگ بمونی و سایت بسازی و هواپیما بندازی ، این سایتی که ساختی با سایت‌های دیگه فرق داره، از رنگ خاکش بگم خوش رنگه و با دیگر خاک‌ها قابل مقایسه نیست ، محدوده سایت خوش عطره ، انگار گوشه‌ای از بهشته، هوای منطقه حال و هوای کربلا را در ذهن‌ها زنده میکنه ، گودال‌های دو رو بر سایت یاد آور غزوه خندقه ، صدای با صلابت اذانی که از بلندگوهایش پخش می‌شه، آدمو به یاد بلال و همراهانش میاندازه. به هر حال دل کندن از این مکان به نظرم خیلی سخت باشه» .

واقعاً به این نتیجه رسیدم که بعضی مطالب به بنده‌های خوب خدا الهام می‌شه. علی مردانه در همین «سایت هجرت ۹» در اثر بمباران خوشه‌ای در هنگام خروج از اتاق جنگ برای آمدن به سنگر افسران جهت استراحت مورد هدف قرار گرفت و به درجه عزت و افتخار شهادت نایل گردید تا زمان شهادتش با سیستم هاوک موفق به سرنگونی ۱۱ فروند از هواپیماهای متجاوز عراق شده بود. روحش شاد.

شکست عملیات روانی دشمن با فرمایشات حضرت امام (ره).[□]

سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی

در شهریور ۱۳۶۲ اخباری به گوش می‌رسید که صدام ارتباط بسیار نزدیکی با فرانسه پیدا کرده و حدود ۶۰ فیوند هواپیمای میراژ اف-۱، سلاح‌های شیمیایی و سلاح‌های ضربتی و کوبنده‌ای را خریداری کرده تا به منابع اقتصادی ایران ضربه وارد کند. این اخبار فقط تبلیغاتی نبود، بلکه ریشه نظامی داشت و در تضعیف روحیه رزمندگان بی تأثیری نبود.

در ۳۱ شهریور ۱۳۶۲ (مصادف با سالروز دفاع مقدس) ساعت ۰۸۰۰ شب اخبار تلویزیونی بیانات رهبر کبیر انقلاب را پخش می‌کرد که قاطعانه روابط نظامی فرانسه و عراق را محکوم کرده و مسئولیت جنایات صدام را متوجه کشورهای حامی صدام میدانست. ابهت و قاطعیت فرمایش حضرت امام (ره) منجر به افزایش روحیه و اراده رزم رزمندگان شده بود. رزمندگان حمایت خود از فرمایشات حضرت امام را با شعارهای *الله اکبر* اعلام میکردند.

تا چندین دقیقه بعد از پخش پیام امام (ره) ، صدای *الله اکبر* رزمندگان حاضر در منطقه آنقدر ادامه پیدا کرد که گویا هم‌هنگام شده و کمال مواضع و

[□] . متن خاطره به صورت دست نوشته توسط جناب سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی در اختیار مولف قرار گرفت.

سایتهای منطقه خوزستان را فرا گرفت. آنزمان ما در فکه و در سایت موشکی علی ابن ابیطالب (ع) مستقر بودیم، بعد از حدود ۴ ساعت واحدهای اطلاعات و شناسایی ارتش و سپاه خبر آوردند که نیروهای عراق ی با شنیدن تکبیر رزمندگان و تداوم آن از مناطق عمومی فکه، مهران، دهلران، میمک و کنجان چم کیلومترها عقب نشینی کردهاند و در بیسیمها نیز اعلام کردند که نیروهای ایرانی در حال حمله هستند.

بیانات حضرت امام (ره) آن چنان در رزمندگان تأثیرگذار بود که عملیات روانی دشمن مبنی بر خرید سلاحهای جدید از فرانسه ناکام ماند و در نهایت منجر به کاهش شدید سطح روحیه عراقیها و عقبنشینی آنها بدون کمترین هزینهای برای ایران اسلامی شده بود.

دیدار با مقام معظم رهبری در خرمشهر[□]

سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی

در ایام دفاع ۳۴ روزه خرمشهر که ما دانشجویان دانشگاه افسری در خوزستان بودیم، روزی به عنوان نماینده دانشجویان با زنده یاد حمید رضا امیر اصلانی تصمیم گرفتیم که خدمت نماینده حضرت امام و نماینده شورای عالی دفاع حضرت آیت الله خامنه‌ای (حفظ الله) برسیم و مشکلات را به سمع و نظر ایشان برسانیم، به استناداری اهواز رفتیم، از دفتردار سراغ آقا را گرفتیم، دفتردار آقای غرضی (استاندار وقت خوزستان) گفتند: آقا تازه از شناسایی منطقه آمده و مشکل بتوانید ایشان را ملاقات کنید. در همین اثنا مرد باریک اندام با محاسن بلند، چهره نورانی، لباس کار ساده و پوتین نظامی و دوربین و اسلحه کلاشینکف به دست از اتاقی خارج شد و ۵ نفر همراه ایشان بودند دفتردار گفت ایشان آقای خامنه‌ای میباشند. حضرت آقا رهسپار مأموریت جدید بودند. مرحوم امیر اصلانی جلو رفت و سلام کرد. من هم به همین منوال عمل کردم. بعد از شنیدن پاسخ سلام و احوالپرسی از سوی حضرت آقا، مشکلات پیش آمده را برایشان توضیح دادم. ایشان به دقت گوش کردند و به ارائه راهنمایی پرداختند. سپس بیاناتی فرمودند که هرگز از ذهنم

[□] . متن خاطره به صورت دست نوشته توسط جناب سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی در اختیار مولف قرار گرفت.

خارج نمیشود. ایشان فرمودند: «میدانم خسته شده‌اید، ایستادگی چند روزه شما باعث میشود اوراق درخشانی را به تاریخ حماسه دانشجویان دانشگاه افسری بیفزایید. سلام و پیام مرا به دانشجویان دانشگاه افسری ارتش برسانید»

ایشان را بوسیدیم و پیامشان را با افتخار به سایر دانشجویان دانشگاه افسری رساندیم.

فرمانده روحیه بخش[□]

سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی

در تاریخ ۱۹ بهمن ۶۴ که سایت تاکتیکی سامانه موشک هاوک (سایت کوئ) مستقر شده و در حال مرتفع نمودن اشکالات سایت بودیم و آنرا برای درگیری آماده می کردیم، شهید بزرگوار منصور ستاری که در آن زمان دارای درجه سرهنگی بودند، وارد سایت شده و بدون فوت وقت از وضعی ت لباس سربازان پاسدار گرفته تا مرحله شلیک موشک، تمام سایت را مورد بازدید قرار دادند. کلوکنان سایت هاوک در اثر جابه جایی و حرکت از منطقه ای به منطقه جدید و تلاش در راه اندازی سای ت خسته به نظر می رسیدند، شهید ستاری نگاهی به کارکنان سایت انداخت و خندید و گفت: «کی خسته است؟» سپس خودشان پاسخ دادند: «صدام خسته است». همکاران نیز شروع به خنده کردند. ایشان فرمودند: «بچه ها تا زماری که سایت کاملاً عملیاتی نشود، با شما و در کنارتان می مانم». تا ساعت ۴ صبح عملیاتی شدن سایت به طول انجامید.

[□] متن خاطره به صورت دست نوشته توسط جناب سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی در اختیار مولف قرار گرفت.

ایشان در بچان‌های جزیره آبادان و در سکوی پرتاب موشک ایستادند و به محض عملیاتی شدن دستگاه‌ها و تجهیزات پدافندی به سوی سوله (سنگو) افسران رفته و دو رکعت نماز شکر بهجا آوردند. سپس بدون اینکه خود استراحتی کند، راننده‌اش را از خواب بیدار کرد و برای بازدید به سایت دیگر جزیره حرکت کرد. حضور شهید ستاری در سخت لحظات در کنار رزمندگان پدافند هوایی همیشه آرامش بخش و منجر به افزایش روحیه دلیرمردان پدافند هوایی بود.

نبرد با می‌اژهای عراقی[□]

سرتیپ خلبان فضل الله جاویدینیا[□]

بیشتر از یکسال از شروع جنگ تحمیلی میگذشت، در طول این مدت همیشه برتری هوایی از آن نیروی هوایی ایران بود و ضربات جبران ناپذیری به نیروی هوایی عراق وارد شده بود؛ به نحوی که امکان هرگونه ابتکار عملی از آنان سلب گردیده بود. در خلال این مدت، کشور عراق از سوی اکثر دول غربی و شرقی تجهیز میشد. موشکهای پیشرفته برای هواپیماهای میگ ۲۳ عراقی به منظور هدف قرار دادن کشتیهای نفتکش که نفت صادراتی ایران را از

[□] همانگونه که در مقدمه کتاب ذکر شد، پدافند هواپایه یکی از اجزای اصلی پدافند هوایی محسوب میشود. در سالهای دفاع مقدس هواپیماهای اف-۱۴ نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران که به عنوان هواپیماهای رهگیر و وظیفه پدافند هواپایه را بردوش میکشیدند، با هدایت انجام شده از سوی سایتهای راداری و افسران کنترل شکاری موفقیت‌های زیادی را کسب کردند که افتخاری ابدی را بر تاریخ پدافند هوایی و نیروی هوایی به ثبت رساندند. با توجه به اینکه در سالهای دفاع مقدس، پدافند هوایی از نظر ساختار سازمانی به عنوان زیرمجموعه نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران شناخته میشد، لذا این خاطره به منظور بیان هماهنگی بین سازمانی پدافند هوایی و نیروی هوایی در سالهای دفاع مقدس و ارائه مثالی کوچک از سرفرازی خلبانان نیروی هوایی و کارکنان پدافند هوایی در این کتاب درج میشود.

[□] خاطره‌های از سرتیپ خلبان فضل الله جاویدینیا، تحت عنوان «نبرد با می‌اژهای عراقی» منتشر شده در وبلاگ مجله هوایی به نشانی www.air-mag.blogspot.com در تاریخ پنجشنبه ۱۰ دی ۱۳۸۸

جزیره خارک بارگیری میکردند و کشتی های تجاری که کالاهای اساسی مورد نیاز کشور را به بندر ماهشهر میآوردند، در اختیار کشور عراق قرار گرفت که با واکنش و حضور شبانهروزی هواپیماهای گشتی اف ۱۴ در خلیج فارس مواجه و بیش از ۹۵ درصد مأموریتهای آنان خنثی گردید.

در همین راستا دولتمردان عراق دست به دامان کشور فرانسه شدند و دیری نپایید که تعداد قابل توجهی هواپیمای میراژ تحویل کشور عراق گردید. با ورود این هواپیماها، نیروی هوایی عراق جان تازه‌ای گرفت ، زیرا هواپیماهای میراژ به آخرین فناوری جنگ الکترونیک و موشکهای راداری و حرارتی مجهز بودند.

در روزهای اولیه آذر ۱۳۶۰ خلبانان عراقی موفق گردیدند با استفاده از هواپیماهای میراژ اشکالاتی را برای سه فروند از هواپیماهای اف ۱۴ که در جنوب غرب کشور مشغول گشت هوایی بودند، به وجود آورند که خوشبختانه خلبانان از این ماجرا جان سالم به در بردند و اجکت نمودند. بلافاصله از سوی سرلشکر شهید عباس بابایی (سرهنگ آن زمان) جلسهای با حضور کلیه خلبانان اف ۱۴ تشکیل شد و موضوع تهدید هواپیماهای میراژ مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت. اگر میخواستیم از منطقه ایستایی عقبتر پرواز کنیم، عراقیها به خواستههای نامشروع خودشان رسیده بودند و این جرات به آنان داده میشد که بیپروا از هر نقطهای وارد حریم هوایی کشور ما شوند و مقاصد شوم خود را به اجرا در آورند. اگر میخواستیم از منطقه ایستایی روزهای قبل جلوتر برویم، با تهدیدات موشکهای زمین به هوای سام دشمن که در مناطق اشغالی غرب کشور مستقر بودند، مواجه میشدیم. هر کس در اندیشه چاره‌های بود. جلسه تا

حدود ساعت ۱۲ شب به طول انجامید و همگی بر این عقیده بودیم که نباید به دشمن میدان بیشتری داده شود، باید چارهای اندیشیده میشد که بتوان هوایم‌های میراژ را مورد اصابت قرار داد.

برابر برنامه تنظیمی، اولین پرواز نیم ساعت قبل از طلوع آفتاب بود که من و شهید خورشیدی (ستوانیکم آن زمان) باید این پرواز را انجام میدادیم. در

آن جلسه من به شهید بابایی پیشنهاد نمودم اگر بتوانید هماهنگی لازم را برای کنسل نمودن کلیه پروازهای ورودی و خروجی فرودگاه اهواز و همچنین کلیه پروازهای برون مرزی که برای انهدام هدفهای مورد نظر در جنوب کشور عراق

توسط شکاری بمب افکنهای نیروی هوایی در ساعات اولیه صبح صورت می‌گیرد، انجام دهند، ما میتوانیم در سکوت مطلق رادیویی خلبانان عراقی را غافلگیر کنیم. ایشان و سایر خلبانان کاملاً متوجه منظور من از این پیشنهاد شده بودند زیرا در آن زمان اکثر پروازهای پشتیبانی هوایی توسط هوایم‌های

ترابری نیروی هوایی از آن جا انجام میشد و همچنین کلیه هوایم‌های

شکاری بمب افکن ما که بعد از انجام مأموریت بمباران از خاک عراق وارد

کشور میشدند، ابتدا برای هوایم‌های اف ۱۴ یک هدف محسوب میشدند.

همچنین هماهنگیهای لازم جهت شناسایی هوایم‌های ترابری مستلزم

مکالمات زیاد رادیویی و ائتلاف وقت میگردید که این خود فرصتی مناسب را

برای هوایم‌های میراژ فراهم میساخت.

همان شب پیشنهاد این جانب با مرحوم سرتیپ خلبان بهرام هوشیار

معاونت عملیات وقت نه‌اجا در میان گذاشته شد و ایشان دستور لغو کلیه

پروازهای شکاری بمب افکن را از پایگاههای جنوب و غرب کشور و پروازهای

ترابری به فرودگاه اهواز را در ساعات اولیه صبح صادر و هماهنگیهای لازم را با رادارهای خودی به منظور حفظ سکوت مطلق رادیویی بعمل آورد. ساعت ۵ صبح روز ۴ آذر ۱۳۶۰ مجدداً طرح پروازی را با شهید خورشیدی مرور و رأس ساعت ۰۶۳۰ از باند پروازی پایگاه هشتم شکاری به پرواز در آمدیم. با اوج گیری به ارتفاع حدود ۲۰ هزار پا رسیدم و به سمت اهواز ادامه مسیر دادیم. منطقه ایستایی ما شمال اهواز تا نزدیکی حمیدیه بود. البته عراقیها در حوالی حمیدیه یک سکوی موشکی سام مستقر کرده بودند که خود تهدیدی انکارناپذیر برای ما بود. طلوع خورشید در آن دقایق اولیه صبح برای ما یک مزیت بود، زیرا ما را قادر می ساخت که سمت غرب را بهتر با چشم ببینیم و برای عراقیها یک نکته منفی بود، زیرا خورشید مستقیم در چشم آنها بود و قادر به دیدن ما با چشم نبودند. دقایقی از طلوع خورشید نگذشته بود که دو فروند هواپیمای میراژ از پایگاهی در نزدیکی شهر بصره به پرواز در آمدند و با ارتفاع ۲۲ هزار پایی وارد منطقه ایستایی خود در حوالی اروند رود شدند. آنها توسط رادارهای زمینی خود از موقعیت ما با اطلاع بودند. همانگونه که کلیه تحرکات آنان [به وسیله رادارهای زمینی و سایر تجهیزات نظیر تجهیزات شنود] برای ما پوشیده نبود.

ما میدانستیم که هواپیماهای دشمن برای اینکه بتوانند ما را مورد هدف قرار دهند، باید فاصلهای کمتر از ۲۰ مایل با ما داشته باشند. ما شاید می توانستیم در بیشتر از این مسافت هم اقدام به شلیک موشک نماییم، ولی هر چقدر میتوانستیم فاصله را کمتر از ۲۰ مایل کنیم، شانس بیشتری برای هدف قرار دادن آنها داشتیم.

- چندین بار به سمت یکدیگر پرواز کردیم و کاملاً همدیگر را در رادارهای مان داشتیم ، ولی میراژها از حدود فاصله ۲۰ مایلی ما به سمت داخل کشورشان گردش میکردند و ما به دلیل وجود سکوی موشکی سام نمی توانستیم جلوتر برویم و باید کاری میکردیم که آنها بیشتر داخل کشور ما شوند. هر بار که به سمت یکدیگر پرواز میکردیم . آنها جرأت بیشتری پیدا می کردند و جلوتر میآمدند.

در یکی از این نزدیک و دورشدنها بود که تصمیم نهایی را گرفتیم و در فاصله حدود ۲۵ مایلی از آنها سکوت رادیویی را شکستم و [به منظور فریب خلبانان عراقی] به رادار زمینی اعلام نمودم برمیگردم. البته میدانستیم که کلیه مکالمات ما از طریق استراق سمع در همان لحظه ترجمه و به خلبانان میراژ اعلام می شد و آنها هم که در رادارهایشان متوجه تغییر سمت و گردش من شده بودند، به حرکت خود به سمت شرق ادامه دادند.

در یک لحظه من هواپیما را invert (وارونه) نمودم و با مانوری بسیار شدید به سمت زمین رفتم (مانور spilit-s) و در ادامه گردش با مانوری دیگر شبیه به دایره (loop) مجدداً ارتفاع گرفته و سر هواپیما را سمت غرب قرار دادم. شهید خورشیدی که کمک خلبانی بسیار ماهری بود، بلافاصله رادار را روی آنان قفل نمود و ما در موقعیتی مناسب برای شلیک موشک قرار گرفتیم. یک تیر موشک دوربرد فونیکس به سمت آنها شلیک کردم. هواپیماهای میراژ به وسیله سیستم جنگ الکترونیک خود متوجه قفل شدن رادار ما و شلیک موشک هوا به هوا سمت خود شده بودند ، ولی چون من در ارتفاع پایینتری بودم، نمیتوانستند مرا پیدا کنند. بنابراین بیهدف ۲ تیر موشک حرارتی بدون

این که روی ما قفل راداری انجام داده باشند شلیک نمودند و چون سیستمهای جنگ الکترونیک هواپیمای ما قفل شدن رادار و یا شلیک موشکی را نشان نداده بودند، من اطمینان داشتم موشک های شلیک شده دشمن که با چشم شاهد شلیک آنها بودم، به من برخورد نخواهند کرد. چون موشک ما هنوز فعال نشده بود، نیاز به اطلاعات راداری از هواپیمای ما داشت. پس به سمت هواپیماهای میراژ پرواز را ادامه دادم تا اینکه شاهد برخورد موشک شلیک شده خودم به یکی از هواپیماهای میراژ و انفجار آن در آسمان شمال اهواز و برخورد قطعات موشک و هواپیمای منفجر شده به هواپیمای میراژ دوم بودم که آن هم در حال سوختن به سمت عراق گردش نمود و همانطور که گفتم به دلیل وجود تهدیدات زمینی موشک سام قادر به تعقیب آن نبودیم. خلبان هواپیمای منفجر شده موفق شد با استفاده از چتر نجات در شمال اهواز فرود آید و دقایقی بعد توسط هلیکوپترهای خودی به مقر استقرار تیم هماهنگ کننده نیروی هوایی در فرودگاه اهواز که همگی شاهد نبرد هوایی ما با چشم خود بودند، انتقال یافت.

هفته قبل از این ماجرا، تلویزیون عراق فیلمی از هدف قرار گرفتن یک فروند هواپیمای اف ۴ ایرانی نمایش داد که در آن خلبانان این فانتوم به طرز فجیعی در محل سقوط به شهادت رسانیده شدند (خلبان فانتوم سرگرد شهید شوقی). برادران بسیجی که آن فیلم را دیده بودند، قبل از رسیدن هلیکوپتر پای خلبان میراژ را شکسته بودند که بعد از انتقال به تهران در بیمارستان نیروی هوایی (فجر کنونی) تحت درمان قرار گرفت.

با بازجویی‌هایی که از این خلبان به عمل آمد، کلیه نکات ریزی که ما میخواستیم در باره هواپیماهای میراژ عراقی بدانیم، بدست آوردیم و تا پایان جنگ دیگر هیچ یک از هواپیماهای عراقی جسارت نزدیک شدن به مناطقی را که هواپیماهای اف ۱۴ بودند نداشتند. بر اساس گفته خلبانانی که بعداً به اسارت ما درآمدند، به آنها دستور اکید در باره عدم درگیری با هواپیماهای اف ۱۴ داده شده بود.

در تاریخ ۱۲ آذر ماه همان سال ، نیروی هوایی عراق ۶ فروند هواپیمای میراژ را مأمور شکار یک فروند اف ۱۴ نمود که در آن درگیری مجدداً من و شهید خورشیدی شرکت داشتیم و توانستیم یک فروند از آنها را ساقط کنیم و از مهلکه جان سالم به در بریم که توسط فرمانده وقت پایگاه هشتم شکاری شهید بابایی برای ما نشان لیاقت درجه یک درخواست گردید.

پیوست ۱

آشنایی با تجهیزات آفند هوایی و پدافند هوایی به کار گرفته شده در جنگ عراق و ایران

در این بخش به منظور آشنایی هرچه بیشتر خوانندگان محترم با دفاع هوایی و اجزای موثر در عملکرد آن، برخی از تجهیزات و سلاح‌های آفند و پدافند هوایی که در جنگ عراق علیه ایران توسط طرفین درگیر جنگ به‌کار گرفته شد، معرفی می‌شود.

برخی از هواپیماهای نیروی هوایی عراق

هواپیمای جنگنده شکاری میگ -۱۹ (FARMER) ^۱

هواپیمای جنگنده شکاری میگ - ۱۹ اولین جنگنده مافوق صوت ساخت شوروی سابق است که مدلهایی از این جنگنده در چین تحت نام (F-6)، در لهستان تحت نام (LIM-6) و چکسلواکی (S-105) شناخته و تولید می‌شد. با توجه به قابلیت‌های هواپیمای مذکور مأموریت اصلی آن رهگیری تعریف شده بود که البته در برخی از مدلها قابلیت حضور در مأموریت تهاجمی نیز مشاهده می‌شد. این هواپیما دارای طول ۱۲/۶ متر، عرض ۹ متر، ارتفاع ۳/۹ متر، حداکثر سرعت ۱/۲ ماخ، سقف پرواز ۵۸۷۲۵ پا، برد پرواز ۲۲۰۰ کیلومتر می‌باشد.

---

^۱ www.en.wikipedia.org/wiki/mig

تسلیحات به کار گرفته شده در این هواپیما عبارتند از :

۱- یک قبضه توپ ۳۰ میلی متری

۲- موشکهای هوا به هوای آتول (AA-2)، آکالی (AA-1)

۳- یک عدد بمب ۲۵۰ کیلوگرمی

۴- راکت‌های ۵۵، ۵۷، ۱۹۰ و ۲۲۰ میلیمتری

تجهیزات الکترونیکی به کار گرفته شده در هواپیمای مذکور عبارتند از:

۱ - سامانه اعلام خطر و رادار کنترل آتش

۲ - تجهیزات پرواز بدون دید

۳ - دوربینهای عکسبرداری

این هواپیما در اوایل جنگ تحمیلی از سوی عراق مورد استفاده قرار می‌گرفت.

هواپیمای جنگنده شکاری میگ ۲۱ (FISHBED) [□]

این هواپیما ساخت شوروی سابق بوده و با توجه به قابلیت‌های در نظر

گرفته شده برای آن به عنوان هواپیمای رهگیر و تهاجمی و در برخی از انواع

آن برای مأموریت‌های شناسایی و عکسبرداری مورد استفاده قرار می‌گیرد. این

هواپیما دارای طول ۱۴/۸۸ متر، عرض ۷/۱۵ متر و ارتفاع ۴/۱۰ متر، حداکثر

سرعت ۲/۰۵ ماخ، سقف پرواز ۶۱۳۵۰ پا، برد پروازی ۲۲۳۰ کیلومتر می‌باشد.

تسلیحات این هواپیما عبارتند از :

۱- یک قبضه توپ ۲۳ میلی متری دولول

۲- موشکهای هوا به هوای آتول (AA-2)، آتول (AA-2-2)، آفید (AA-8)

[□] تاریخ نیروی هوایی ایران، غلامرضا علی بابایی، ص ۱۰۷

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... / ۱۵۵

۳- ۲ عدد بمب ۲۵۰ کیلوگرمی و ۲ عدد بمب ۵۰۰ کیلوگرمی
۴- ۴ لانچر ۱۶ راکتی ۵۷ میلیمتری یا چهار راکت ۲۴۰ میلیمتری
تجهیزات الکترونیکی این هواپیما عبارتند از :

۱- سامانه رادار تجسس و رادار اعلام خطر

۲- سامانه شناسایی دوست از دشمن (IFF)

۳- سامانه جنگ الکترونیک ECM

برابر آمار ارائه شده از سوی برخی از منابع مکتوب، حداقل ۴۰ فروند از هواپیماهای میگ-۲۱ عراقی توسط پدافند هوایی و نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در سالهای دفاع مقدس ساقط شد.[□]

هواپیمای جنگنده شکاری میگ-۲۳ (FLOGGER)

این هواپیما اولین هواپیمای بال متغیر شوروی سابق محسوب شده واز ویژگی‌های آن کابین ضدگلوله و مجهز بودن آن به موتورهای کمکی در هنگام صعود از باندهای کوتاه می‌باشد.

با توجه به قابلیت‌های هواپیمای میگ-۲۳ بیشترین کاربرد این هواپیما در مأموریت‌های رهگیری می‌باشد، اما این قابلیت در میگ-۲۳ وجود دارد که با توجه به تسلیحات به کار رفته در مأموریت‌های تهاجمی نیروی هوایی عراق نیز به کار گرفته شد.

□. هواپیماشناسی، جلد اول (هواپیماهای جهان شرق)، معاونت عملیات فرماندهی پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش

جمهوری اسلامی ایران، انتشارات چاپخانه نیروی هوایی ج.ا.ا، تهران، بی‌تا، صفحه (ج)

در سالهای دفاع مقدس عراق اقدام به تهیه موشک‌های پیشرفته برای تجهیز هواپیماهای میگ ۲۳ خود کرد تا به وسیله آن کشتیهای نفتکش ایرانی را در حوالی خارک و کشتیهای تجاری حامل کالاهای اساسی را در حوالی بندر ماهشهر مورد حمله قرار دهد. این مسئله با حضور هوشیارانه پدافند هوایی و خلبانان تیز پرواز نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران به ویژه خلبانان اف-۱۴ در اکثر مواقع با شکست مواجه می‌شد.[□]

این هواپیما دارای طول ۱۶/۸ ، ۱۴/۲۵ متر (در حالت باز بودن بالها)، ارتفاع ۴/۵۰ متر، حداکثر سرعت ۲/۳۵ ماخ سقف پرواز ۶۵۶۰۰ پا و برد پروازی ۲۸۰۰ کیلومتر می‌باشد.

تسلیمات به کار گرفته شده در این هواپیما به شرح زیر عبارتند از:

- ۱- یک قبضه توپ ۲۳ میلی‌متری دو لول
  - ۲- موشکهای هوا به هوا آفید (AA-8، آپکس (AA-7)، آتول (AA-2)، آتول (AA-2-2)، آرچر (AA-11)
  - ۳- موشک هوا به سطح کری (AS-7)
  - ۴- یک عدد بمب ۲۰۰۰ کیلوگرمی
  - ۵- لانچرهای ۱۶ راکتی ۵۷ میلی‌متری
- تجهیزات الکترونیکی این هواپیما به شرح زیر عبارتند از :
- ۱- سامانه راداری ناوبری، اعلام خطر و فاصله یاب لیزری

[□] خاطره‌ای از سرتیپ خلبان فضل الله جاویدنیا، تحت عنوان «برد با میراژهای عراقی» منتشر شده در

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... ۱۵۷/

۲- سامانه شناسایی دوست از دشمن (IFF)

۳- سامانه جنگ الکترونیک (ECM)

برابر آمار ارائه شده از سوی برخی از منابع مکتوب، حدود ۱۰۰ فروند از هواپیماهای میگ-۲۳ عراقی توسط پدافند هوایی و نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در سالهای دفاع مقدس ساقط شد. □

هواپیمای جنگنده شکاری میگ-۲۵ (Foxbat). □

هواپیمای جنگنده شکاری میگ ۲۵ ساخت شوروی سابق دارای

ویژگی‌های خاص نظیر سرعت زیاد و سقف پروازی بالا نسبت به سایر

جنگنده‌ها می‌باشد. مأموریت اصلی آن رهگیری، شناسایی و عکسبرداری

می‌باشد و در بعضی از نمونه‌های آن با تغییرات جزئی در مقر تسلیحات آن از

این هواپیما در مأموریت‌های تهاجمی استفاده کرده‌اند.

این هواپیما دارای طول ۲۳/۸۲ متر، عرض ۱۳/۹۵ متر و ارتفاع ۶/۱۰ متر

می‌باشد. حداکثر سرعت آن ۳/۲ ماخ، سقف پروازی آن ۸۸۵۸۰ پا و دارای برد

عملیاتی ۱۴۵۰ کیلومتر می‌باشد.

□. هواپیما شناسی، جلد اول (هواپیماهای جهان شرق)، معاونت عملیات فرماندهی پدافند هوایی نیروی

هوایی اجا، انتشارات چاپخانه نیروی هوایی ج.ا.ا، تهران، بی تا، صفحه (ج)

□. جهانفر، رضا؛ حجامی، محمود؛ مقاله (پدافند هوایی در تقابل با میگ ۲۵)، مجله صف، اردیبهشت

۱۳۹۱، شماره ۳۷۵، صص ۱۶ الی ۱۹ همچنین مقاله «میگ ۲۵ در خدمت نیروی هوایی عراق»

منتشر شده در پایگاه اطلاع رسانی دانشجو به نشانی:

www.daneshju.ir/forum/f317/t25236.html

همچنین علی بابایی، غلامرضا؛ تاریخ نیروی هوایی ایران، ص ۳۹۲

وزارت دفاع عراق در سال ۱۹۷۹ قرارداد خرید ۲۴۰ فروند هواپیما و هلی کوپتر را با دفتر طراحی میگ منعقد کرد، ولی مقامات شوروی اجرای قرارداد را مشروط به استقرار ۱۸۰۰۰ تن از مستشاران خود در عراق کردند (در آن زمان کل نیروهای نیروی هوایی عراق به زحمت به ۲۴۰۰۰ نفر می‌رسید) با قبول شرایط از جانب عراق در سال ۱۹۸۰ تعداد ۲۴ فروند mig-25 باحفاظت گردانی متشکل از چندین فروند میگ-۲۱ و میگ-۲۳ نیروی هوایی شوروی وارد عراق شدند و به این کشور تحویل داده شدند تکنیسین‌های روس هم در بهار همان سال وارد خاک عراق شدند و در پایگاه شعبیه در چند کیلومتری بصره در جنوب عراق مستقر شدند. تسلیحات به کار رفته در آن عبارتند از :

۱- یک قبضه ۲۳ میلی‌متری دو لول به صورت محفظه‌ای

۲- موشک هوا به هوا آفید (AA-8)، آپکس (AA-7)، اکرید (AA-6)، اش (AA-5)، آرچر (AA-11)، آموس (AA-9)

۳- موشک هوا به سطح AS-11

تجهیزات الکترونیکی به کار گرفته شده در میگ ۲۵ عبارتند از :

۱- سامانه راداری ناوبری، اعلام خطر، ردیاب، کنترل آتش

۲- سامانه شناسایی دوست از دشمن IFF

۳- سامانه جنگ الکترونیک ECM ، ECCM

۴- دوربین‌های مخصوص عکس‌برداری هوایی در ارتفاع بالا

براساس منابع موجود، اصابت قرار دادن یک فروند از هواپیماهای میگ ۲۵

عراق بر فراز آسمان اصفهان توسط سایت پدافند هوایی یابن‌الزهرا، پایانی بر

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... ۱۵۹/

پروازهای بیخطر هواپیماهای میگ ۲۵ بر فراز آسمان ایران بود. البته برخی منابع (بازجویی از اسرای عراقی، گزارش‌های منابع پدافند هوایی کشور، گزارش‌های فاشا، و...) از اصابت قرار دادن تعداد ۸ فروند از میگ‌های ۲۵ عراقی در سالهای دفاع مقدس خبر دادند. □

هواپیمای بمب افکن توپولوف ۲۲ (Blinder) □

این هواپیما اولین بمب افکن مافوق صوت ساخت شوروی سابق بوده و از توانایی سوختگیری هوایی برخوردار می‌باشد.

اگرچه این هواپیما بمب افکن می‌باشد، ولی توانایی بهره‌برداری از این هواپیما با تجهیزات مخصوص در مأموریت‌های شناسایی و کشف هدف‌های یایی وجود دارد.

بمب افکن توپولوف ۲۲ (نوع D آن) دارای طول ۴۰/۵۳ متر، عرض ۲۳/۷۵ متر، ارتفاع ۱۰/۶۷ متر، حداکثر سرعت ۱/۴ ماخ، سقف پروازی ۶۰۰۰۰ پا و برد پروازی ۶۵۰۰ کیلومتر می‌باشد.

تسلیمات به کار رفته در توپولوف - ۲۲ عبارتند از:

۱- یک قبضه توپ ۲۳ میلی‌متری در انتهای بدنه

□ صف، شهریور ۱۳۹۰، شماره ۳۶۹، صفحات ۳۶ الی ۳۸

□ فرماندهی اطلاعات و شناسایی الکترونیکی

□ هواپیماشناسی، جلد اول (هواپیماهای جهان شرق)، معاونت عملیات فرماندهی پدافند هوایی نیروی هوایی اجا، انتشارات چاپخانه نیروی هوایی اجا، تهران، بی‌تا، صفحه (ج) همچنین مقاله «میگ ۲۵ در

جنگ ایران» منتشر شده در وبلاگ هوانورد به نشانی www.newcoy.persianblog.ir/post/281

□ www.en.wikipedia.org/wiki/tu-22

- ۲- موشکهای هوا به سطح (AS-9)، کیچن (AS-4)
- ۳- توانایی استفاده از انواع بمبهای استاندارد شوروی سابق و حمل ۸۰۰۰ کیلو گرم مهمات را دارد .
- تجهیزات الکترونیکی آن عبارتند از:
  - ۱- سامانه راداری ناوبری و اعلام خطر
  - ۲- سامانه جنگ الکترونیک (ECM)
  - ۳- دوربینهای عکسبرداری

هواپیمای جنگنده شکاری میراژ اف-۱

(به فرانسوی : F1 Dassault Mirage)[□]

هواپیمای جنگنده شکاری میراژ اف-۱ ساخت کشور فرانسه و دارای توانایی فرود و پرواز از باندهای کوتاه و ابتدایی به طول ۵۰۰ الی ۸۰۰ متری (در حالت حمل تسلیحات رزمی و تجهیزات) میباشد و دارای توانایی سوخت‌گیری هوایی و اجرای عملیات در کلیه شرایط جوی است.

اگرچه مأموریت هواپیمای میراژ اف-۱ رهگیری و تهاجمی می‌باشد، ولی نوعی از این هواپیما توانایی حمله علیه اهداف دریایی را با استفاده از تجهیزات مخصوص و نوعی دیگر از هواپیمای میراژ اف-۱ توانایی حضور در مأموریت‌های شناسایی و عکسبرداری را نیز دارا میباشد.

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... ۱۶۱/

طول این هواپیما ۱۵/۳۰ متر، عرض ۸/۴۰ متر و ارتفاع آن ۴/۵۰ متر، حداکثر سرعت آن ۲/۲ ماخ، سقف پرواز آن ۶۵۶۰۰ پا و برد پروازی میراژ ۳۳۰۰ کیلومتر می باشد.

تسلیمات به کارفته در جنگنده شکاری میراژ اف-۱ به شرح زیر میباشد:

۱- دو قبضه توپ ۳۰ میلی متری

۲- موشکهای هوا به هوا ماژیک (R-550)، ماترا (SUPER-530)، سایدویندر

(AIM-9J)، ماترا (R-530)

۳- موشکهای هوا به سطح اگزوست (AM-39 ضد کشتی)، مارتل (AS-

37 ضد رادار) و (AS-30)

۴- انواع بمبهای معمولی، ضد باند، خوشهای در وزنهای ۲۵۰، ۴۰۰،

۵۰۰ کیلوگرمی که بعضی از آنها مجهز به کنترل فرامین لیزری میباشد.

۵- لانچرهای ۳۶، ۱۲ راکتی ۶۸ میلی متری

تجهیزات الکترونیکی این هواپیما عبارتند از:

۱- سامانههای راداری ناوبری، فاصلهیاب، کنترلآتش، مادون قرمز، رادار

پهلونگر به صورت محفظه‌ای

۲- سامانه شناسایی دوست از دشمن (IFF)

۳- سامانه جنگ الکترونیک (ECM)

۴- سامانه HUD

۵- دوربینهای عکس برداری

برابر آمار ارائه شده از سوی برخی از منابع در سالهای دفاع مقدس حداقل ۱۳۰ فروند از میراژهای عراقی توسط پدافند هوایی و نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران ساقط شد.[□]

[□] هواپیماشناسی، جلد اول (هواپیماهای جهان شرق)، معاونت عملیات فرماندهی پدافند هوایی نیروی هوایی اجا، انتشارات چاپخانه نیروی هوایی ج.ا.ا، تهران، بی تا، صفحه (ج)

آشنایی با برخی از سامانه‌ها و تجهیزات دفاع هوایی جمهوری اسلامی ایران

سامانه‌های پدافند هوایی هواپایه

هواپیمای شکاری رهگیر اف-۱۴[□] (TOMCAT)

اگرچه در کشور ما هواپیمای اف - ۱۴ در اختیار نیروی هوایی می‌باشد، ولی اصلیت‌ترین شرح وظیفه این هواپیما انجام مأموریت‌های رهگیری است. در واقع اف-۱۴ یک هواپیمای جنگنده شکاری رهگیر و دارای ویژگی‌های منحصر به فرد جهت اعمال پدافند هواپایه در برابر نیروی هوایی دشمن می‌باشد. عملکرد منحصر به فرد خلبانان تیز پرواز اف- ۱۴ در جنگ تحمیلی و ساقط کردن دهها فروند انواع هواپیمای دشمن شاهدهی بر این ادعا می‌باشد.

هواپیمای اف - ۱۴ که از سال ۱۳۵۴ در نیروی هوایی ارتش به کار گرفته شد، دارای بالهای متغیر[□] و توانایی پرواز در شرایط گوناگون جوی و انجام

سوختگیری هوایی است. از جمله ویژگی‌های جالب این هواپیما توانایی برخاستن و فرود روی عرشه ناوهای هواپیمابر میباشد. اف- ۱۴ می‌تواند مأموریت‌های گشت هوایی، اسکورت، شناسایی، کشف، رهگیری، انهدام را انجام دهد. این هواپیما دارای طول ۱۹/۱۰ متر، عرض ۱۹/۵۴ (در حالت بال باز)، ارتفاع ۴/۸۸ متر، حداکثر سرعت ۲/۳۴ ماخ، سقف پرواز ۵۰۰۰۰ پا و برد

[□] www.en.wikipedia.org/wiki/tomcat همچنین علی بابایی، غلامرضا، تاریخ نیروی هوایی

ایران، صص ۱۰۲ الی ۱۰۷ همچنین همان منبع صص ۳۹۰ همچنین جهان پناه، محمد حسین، مقاله اف

۱۴ شکارچی افسانه‌های آسمان، مجله جنگ افزار، سال چهارم (۱۳۸۷)، شماره ۴۶، صص ۴۰ الی ۴۵

[□] این بالها در سرعت زیاد به حالت جمع و در سرعت کم به حالت باز در می‌آید.

پروازی ۳۲۰۰ کیلومتر میباشد. رادار کنترل آتش این هواپیما توانایی کشف ۲۴ هدف و اصابت قرار دادن حداکثر ۶ هدف را دارد.

تسلیمات مورد استفاده در اف-۱۴ عبارتند از:

۱- یک قبضه توپ ۲۰ میلی متری

۲- موشکهای هوا به هوا فونیکس (AIM-54A)، اسپارو (AIM-7)،

سایدوایندر (AIM-9 J & L)، امرام (AIM-120)

تجهیزات الکترونیکی به کار رفته در هواپیمای اف-۱۴ به شرح زیر است:

۱- سامانههای راداری ناوبری، کنترل آتش و اعلام خطر

۲- سامانه شناسایی دوست از دشمن

۳- سامانه جنگ الکترونیک ECM & ECCM

۴- سامانه شناسایی اهداف با استفاده از اشعه مادون قرمز

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... / ۱۶۵

معرفی یکی از سامانه‌های پدافند هوایی دریا پایه

سامانه موشکی استاندارد[□] Standard (برد متوسط) ساخت آمریکا

سامانه پدافند هوایی موشکی استاندارد که نوع دریا پایه آن معمولاً در

فریگیت‌ها و ناوها از آن استفاده می‌شود، دارای دو نوع برد متوسط و برد افزایش یافته می‌باشد. در نوع برد متوسط از موتور دو تراستی سوخت جامد و در نوع برد افزایش یافته از موتور دو تراستی سوخت جامد همراه با بوستر سوخت جامد استفاده می‌گردد. موشک مذکور از هدایت آشیانه یاب نیمه فعال راداری استفاده می‌کند. سرچنگی موشک استاندارد، متعارف و حاوی مواد منفجره شدید همراه با فیوز ضربتی یا مجاورتی است.

انواع موشک‌های استاندارد و کدهای متفاوت آن عبارتند از:

RIM- 66A- SM1: زمین به هوا- برد متوسط

RIM- 66B- SM1: مشابه RIM- 66A بوده و با موتور جدید، ساخت شرکت

هرکولس (مدل MODEO , MK-56) برای افزایش بهره‌وری، این مدل نیز برد متوسط می‌باشد.

RIM- 66C-SM2: مشابه RIM- 66B بوده با سیستم آدابتور برای به کارگیری

سیستم علیه موشک‌های کروز ضد کشتی.

RGM-66D مشابه RIM- 66B می‌باشد. به صورت سطح به سطح و رادار زن

و ضد تشعشعات راداری.

RIM- 67B : مشابه RIM- 67A می‌باشد و از هدایت کامل راداری استفاده

می‌کند.

[□]. راکت و موشک‌های استراتژیک جهان، جلد ۶، ص ۵۰ الی ۵۴

در مدل‌های RIM-66B از رادار تعقیب SPG-55C باند G, H برای کنترل و ردیابی هدف جهت درگیری در تمام مسیر و مدل RIM- 67B همین نیاز را در بخش نهایی مسیر دارد. مدل‌های مخصوص موشک‌های کروز ضد کشتی AEGIS دارای چهار وضعیت عملیاتی می‌باشند که مهمترین آن کشف، ردیابی و درگیری با هدف به صورت خودکار بوده که از رادار PHASE ARRAY برای این کار استفاده می‌شود.

در مدل‌های غیر از مدل موشک‌های کروز ضد کشتی از رادار "SPS- 48S" که در باند E, F کار می‌کند، استفاده می‌شود.

مقایسه دو موشک RIM- 66B- SM1 و RIM- 67B

RIM-66B- SM1	RIM- 67B	مدل مشخصات
۴۴۷ سانتی متر	۷۹۸ سانتی متر	طول
۳۴/۴۳ سانتی متر	۳۴/۴۳ سانتی متر	قطر
-	۴۶ سانتی متر	قطر بوستر
۱۰۹/۷۳ سانتی متر	۱۵۸/۵ سانتی متر	پهنای بالک
۶۲۵ کیلوگرم	۱۴۴۲ کیلوگرم	جرم
۲ ماخ	۲/۵ ماخ	سرعت
۲۰۰۰۰ متر	۲۰۰۰۰ متر	ارتفاع
۳۴ کیلومتر	۱۲۵ کیلومتر	برد

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... ۱۶۷/

معرفی یکی از سامانه‌های پدافند هوایی زمین پایه

هاوک[□] HAWK (ارتفاع متوسط) ساخت آمریکا

موشک مافوق صوت هاوک با جرم ۶۳۸/۷ کیلوگرم و سرعت ۲/۵ ماخ که تا برد ۴۰ کیلومتر از سایت قابل اصابت به هدف است، موشکی ضد موشک‌های بالستیک و هواپیما و ... در ارتفاع متوسط و پست می‌باشد.

حداکثر ارتفاع اصابت برای موشک هاگ، ۴۸۰۰۰ پا (۱۶۰۰۰ متر) از سطح زمین و حداقل ۳۰ متر است. پیشبران موشک، سوخت جامد و سرجنگی آن به جرم ۳۰ کیلوگرم شامل مواد منفجره متلاشی شونده و فیوز مجاورتی یا ضربتی می‌باشد. موشک پس از انفجار به ۱۶۷۰۰ تکه تقسیم می‌شود. هدایت موشک به سمت هدف از نوع آشیانه یاب نیمه فعال بوده است و از ناوبری تناسبی استفاده می‌کند. هر لانچر هاگ که خودکشی می‌باشد، سه فروند موشک را با خود حمل می‌کند.

آتشبار هاگ شامل ۶ رادار تجسسی ارتفاع متوسط IPAR، رادار تجسسی ارتفاع پست ICWAR، رادار تعقیب هدف IHIPR، رادار مسافت یاب و ضد پارازیت IROR، مرکز کنترل آتش IBCC، مرکز هماهنگی اطلاعات ICC، مرکز هماهنگی شناسایی IFF، مولدهای برق (حدود ۸ ژنراتور)، خودرو حمل و نقل موشک و موشک‌های اضافه می‌باشد.

□. راکت و موشک‌های استراتژیک جهان، جلد ۶، صص ۳۳ الی ۳۸

رادار Icwarr تجسسی ارتفاع پست می‌باشد که بر اساس موج دائم و با تکنیک داپلر و در باند G قادر به تشخیص اجسام متحرک است. برد موثر Icwarr، ۵۵ کیلومتر و برد نهایی آن ۶۵ کیلومتر می‌باشد.

رادار تجسسی ارتفاع متوسط IPAR، جهت کشف هدف در هاگ به کار می‌رود و نقش رادار اصلی در سیستم هاگ ایفا می‌کند. این رادار با تکنیک پالس و در باند D کاوش می‌کند. برد نهایی این رادار ۱۱۰ کیلومتر و دارای توانایی مقابله با ECM می‌باشد.

رادار تعقیب هدف Hipower، که در موج مداوم و در باند G عمل می‌کند، به منظور تعقیب هدف و هدایت موشک و انهدام اهداف کشف شده توسط رادارهای IPAR و Icwarr می‌باشد. در سازمان هر آتشبار دو دستگاه Hipower پیش بینی شده است.

رادار مسافت یاب و ضد پارازیت IROR به منظور کمک به رفع پارازیت و محاسبه فاصله دقیق هدف برای رادار Hipower از رادار تکنیک پالس IROR، که در باند G عمل می‌کند، استفاده می‌شود. این رادار دارای برد ۸۰ کیلومتری می‌باشد. مرکز کنترل آتش BCC یا مرکز آتشبار که شامل کنسول‌های مختلف جهت کنترل و صدور فرامین ناظر به قسمت‌های آتش می‌باشد.

مراحل هدف‌یابی تا انهدام هدف توسط سیستم هاگ:

اطلاعات مربوط به هدف پس از کشف توسط رادار IPAR و یا Icwarr از طریق مرکز کنترل یا BCC به رادارهای تعقیب و هدایت Hipower داده می‌شود. رادارها با دریافت اطلاعات سمت و برد هدف با تجسس در ارتفاع بر روی آن قفل می‌کنند. چنانچه هدف در BCC و از طریق IFF (که با BCC در ارتباط است)

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... ۱۶۹/

دشمن شناسایی شود، نسبت به شلیک موشک اقدام می شود. موشک پس از پرتاب با رادار تعقیب و تابنده هدف ارتباط برقرار نموده و سوار بر امواج به طرف هدف حرکت می کند. در صورت تغییر در مسیر هدف، تغییرات از طریق رادار تعقیب به موشک فرستاده می شود. هرگونه ECM در مسیر شکار هدف از کشف تا انهدام توسط رادارها قابل رفع می باشد. به عنوان نمونه چنانچه رادار تعقیب اولیه، مواجه با ECM شود رادار IROR به جای آن انجام وظیفه می کند. در این سیستم در صورت برخورد موشک با هدف خدمه صدای انفجار یا انهدام را می توانند بشنوند.

موشک هاوک دارای طول ۵۰۳ سانتی متر، قطر ۳۶ سانتی متر، پهنای بال ۱۲۱ سانتی متر، جرم ۶۳۸/۷ کیلوگرم، سرعت ۲/۵ ماخ، ارتفاع ۳۰ تا ۱۶۰۰۰ متر و برد ۴۰ کیلومتر می باشد.

سام ۷- (استرلا) [□] - (گریل) (روسیه) SAM7- (GRAIL)

موشک‌های سام ۷ که در روسیه با نام «استرلا» شناخته شده و ناتو آن را گریل «GRAIL» می‌نامد. دارای طول ۱/۲۵ متر قطر ۷ سانتی‌متر و برد ۳۵۰۰ متر و قابلیت عملیات در ارتفاع ۶۰ الی ۱۵۰۰ متر می‌باشد.

هدایت سام ۷، از نوع آشیانه یابی نیمه فعال بوده و مستقیماً به دنبال دود حاصله از آگروز هواپیما رفته تا به هدف اصابت کند. سر جنگی سام ۷، حاوی مواد منفجره شدید (H.E) می‌باشد.

اسکای گارد[□] (سوئیس - انگلیس - ایتالیا) SKY GUARD

سیستم پدافند هوایی اسکای گارد، علیه هواپیما یا اهداف هوایی با مانور زیاد و سریع که در ارتفاع پایین پرواز می کنند کاربرد دارد. اسکای گارد علاوه بر زمین پایه بودن قابلیت استفاده در پدافند دریایی را نیز داراست. سیستم اسکای گارد از یک رادار چند منظوره که کار کشف و تعقیب هدف را به صورت همزمان انجام می دهد، استفاده می کند. این رادار دارای ۲ آنتن مجزاست. هدف یاب یا رادار تجسس و رادار تعقیب یا تراک، رایانه پیشرفته، قرار گرفتن ۳ لانچر موشک از نوع اسپارو (زمین به هوا) و یا ۱ لانچر و دو توپ ۳۵ یا ۴۰ میلی متری در مدار آتش، توانایی فعالیت در جنگ الکترونیکی شدید با استفاده از امکانات ضد جنگ الکترونیکی یا ردیابی تلوزیونی و یا ردیابی به صورت دستی (Track Joystick) استفاده از IFF و ... از ویژگی های سیستم اسکای گارد می باشد.

برد رادار ۱۵ الی ۲۱ کیلومتر است و هدایت موشک ها به صورت آشیانه یابی نیمه فعال می باشد و تیراندازی توپ ها می تواند دستی یا به صورت خودکار و از رادار صورت گیرد.

اتصال به سیستم الکترو اپتیکی جهت تجسس و یا ردیابی هدف از دیگر ویژگی های سیستم مذکور می باشد. طول موشک اسپارو ۳/۶۵ متر، قطر ۲۰ سانتی متر و دارای وزن ۲۰۰ کیلوگرم می باشد.

[□]. راکت و موشک های استراتژیک جهان، جلد ۷، ص ۱۵۶

راپیر[□] Rapier ساخت انگلستان

راپیر جهت مقابله با هواپیما و یا اهداف هوایی مافوق صوت در ارتفاع کمتر از ۱۰ هزار متر طراحی ساخته شده است. پیشران راپیر از دو موتور سوخت جامد بوده و سر جنگی آن نفوذی (و دارای فیوز نفوذی crush و مواد انفجاری آن از نوع منفجره شدید می باشد. تمام موشک های راپیر (اعم از راپیر ۲۰۰۰ و ...) از هدایت نیمه خودکار دید مستقیم (SAC-LOS)[□] استفاده می کنند.

طول موشک ۲۲۴ سانتی متر قطر ۱۳/۳ سانتی متر، جرم ۴۲/۶ کیلوگرم، سرعت ۲ ماخ، ارتفاع موثر صفر تا ۳۰۴۸ متر و برد ۶ الی ۸ کیلومتر. (در راپیر ۲۰۰۰ برد ۸KM می باشد)

یک سیستم عملیاتی راپیر می تواند شامل لانچر یا سکوی پرتاب، نشانه رو (تعقیب کننده)، سیستم انتخاب درگیری، سیستم مولد برق، تریلر حمل موشک و... می باشد.

در راپیر کشف هدف شناسایی دوست از دشمن (IFF) اعلان خطر به خلاصه قرار دادن سرتعقیب کننده در سمت هدف جلوگیری از پرتاب موشک دو منطقه ممنوعه توسط دستگاه لانچر انجام می شود.

از سوی دیگر محاسبات مربوط به درگیری کنترل و هدایت موشک تعیین اطلاعات مربوط به ارتفاع، تعقیب، تعیین موقعیت موشک نسبت به هدف پایان

[□] . راکت و موشک های استراتژیک جهان، جلد ۶، صص ۸۵ الی ۹۲

پیوست ۱: آشنایی با تجهیزات آفند و پدافند هوایی... / ۱۷۳

دادن به درگیری و ... توسط دستگاه تعقیب (TRACKER) انجام می‌شود. راپیر از سیستم کاوشی و ردیابی مادون قرمز (IR) نیز استفاده می‌کند. رادار پرتاب کور (BLIND FIRE) که توسط شرکت هوا فضای مارکونی طراحی و ابداع شده است، به این سیستم توانایی به کارگیری موشک در طول شب و بدون محدودیت جوی را می‌دهد.

پیوست ۲

حمایت کشورهای گوناگون از عراق و مجهز کردن نیروی هوایی آن

در طول سال‌های دفاع مقدس کشورهای عربی (به ویژه کویت و عربستان) با حمایت وسیع مالی و با در اختیار قرار دادن حریم هوایی خود به عراق[□] و گاه با در اختیار قرار دادن قسمتی از خاک خود برای حمله و ایجاد مزاحمت برای ایران (نظیر کویت که جزیره بوبیان را در اختیار عراقی‌ها قرار داده بود) و گاهی نیز با ارائه اطلاعات مورد نیاز و حمایت سیاسی از تجاوز بعثی‌ها علیه ایران اسلامی حمایت نمودند.

پس از بروز اختلاف مابین عراق و کویت در دهه ۹۰ میلادی و ادعای صدام مبنی بر تنها بودن عراق در جنگ با ایران، ابوغزاله معاون سابق رئیس جمهور و وزیر دفاع وقت مصر ضمن تکذیب ادعای صدام اعلام نمود که «تنها کویت و عربستان بیش از ۶۰ میلیارد دلار به عراق کمک کردند».

بعدها مشخص شد که کویت علاوه بر کمک‌های مالی، نیروی هوایی و پایگاه‌های هوایی خود را در اختیار عراق قرار داده که همین امر به عراقی‌ها برای حمله به جزیره خارک، پایانه‌های نفتی ایران و نفتکش‌ها کمک شایانی کرده بود.

این مسئله در زمان جنگ تحمیلی نیز برای نیروهای نظامی ایران مشخص شده بود. در یکی از موارد استفاده عراق از آسمان کویت در تاریخ ۴ مهر

□. نعمتی لیمانی، امیر؛ مقاله صدام حسین و میراث‌بان عربیسم، روزنامه جامجم، شهریور ۱۳۹۰، ص ۱۱

پیوست ۲: حمایت کشورهای مختلف از عراق و... / ۱۷۵

۱۳۵۹، پست فرماندهی نیروی دریایی ارتش ج.ا.ا، به نیروی رزمی ۴۲۱ اعلام کرد: برابر اعلام اداره دوم ستاد مشترک ارتش در ساعت ۱۵:۲۵ امروز [۱۳۵۹/۷/۴] تعدادی هواپیمای دشمن به یگانهای شناور در اطراف بوشهر حمله کردند که تعداد دو فروند از آنها توسط سلاحهای ضد هوایی ناوها سرنگون شدند. در این زمینه احتمال اینکه هواپیماهای مهاجم عراقی از تسهیلات و فضای کویت، برای حمله استفاده کرده باشند، وجود دارد.^۹

اعزام نیروی انسانی برای جنگ با ایران همراه با بعثیها از دیگر کمکهای برخی کشورها نظیر مصر بود. به طوریکه حسنی مبارک رئیس جمهوری مخلوع مصر به صراحت از اعزام ۱۸ هزار سرباز مصری به عراق برای جنگ با ایران خبر داده بود.^۹ براساس مطالب منتشره در مجله ژون آفریک مورخ ۹ ژوئن ۱۹۸۲:

«زاممداران عربستان درست یک ماه مانده به شروع جنگ، هنگام استقبال از صدام به وی هدیه شاهانه‌ای دادند و آن گزارشی بود که از سوی دستگاههای سری امریکا تهیه شده بود و در آن اوضاع اقتصادی، اجتماعی و نظامی ایران تشریح شده بود. علاوه بر آن اطلاعات دقیقی درباره وضعیت ارتش ایران، تعداد نفرت آن، مواضع و تجهیزات قابل بهره‌برداری آن و اطلاعات گوناگون دیگر که

---

^۹ . تقویم تاریخ دفاع مقدس نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، آوردگاه تکاوران

دریایی، صفحه ۱۶۷

^۹ . مقاله کمک کشورهای منطقه به عراق در جنگ تحمیلی، روزنامه اطلاعات، چهارشنبه ۳ مهر ۱۳۸۷،

بسیار محرمانه بود، به او منعکس کردند. خلاصه آنکه یک نقشه کامل تهاجم تهیه شده بود.»

کشورهای غربی و شرقی نیز با تجهیز نیروهای مسلح و حمایت سیاسی منجر به تقویت توان ارتش عراق و در نتیجه افزایش فشار بر ج.ا.ا شدند. بنا به اظهار یکی از تحلیلگران غربی امور نظامی، «جمعا ۴۴۵ شرکت غربی به صدام کمک میکردند تا ماشین مرگ صدام به حرکت درآید»^۱ انواع هواپیماهای میراز اف-۱، سوپراتاندارد و موشکهای اگزوست در کنار بالگردهای سوپرفلون و قطعات یدکی از جانب فرانسویها، انواع مواد شیمیایی جهت تولید بمبهای شیمیایی از جانب آلمانیها، هواپیماهای میگ ۲۵، میگ ۲۹، سوخوی ۲۴ و ۲۵ و موشکهای ضد رادار ۲۸خ و ۵۶خ از جانب شوروی سابق، موشکهای ضد رادار ساخت کارخانجات مارتای اروپا تنها گوشه‌های از حمایت آشکار و پنهان هم پیمانان عراق در زمان حکومت بعث بود. به استناد مطالب مندرج در یکی از کتب مرتبط با جنگ تحمیلی «یکی از پایگاههای ناتو که در مرکز فرانسه احداث شده بود به صورت مرکز بارگیری آنتونوفهای نیروی هوایی عراق درآمد. این هواپیماها روزانه به این فرودگاه می‌آمدند و موشک‌های ساخت فرانسه، بمب‌های خوشه‌ای، فیوز و تجهیزات رادار را با خود به عراق میبردند. سازمانهای اطلاعاتی فرانسه در سال ۱۹۸۶ برآورد کردند که اگر سه هفته از

□ مقاله ناگفته‌هایی از جنگ تحمیلی عراق علیه ایران پایگاه اطلاع رسانی قربانیان سلاحهای شیمیایی

□ کنت آرتیرمن، مراجعه شود به ارتش در فاو، ص ۲۲

□ ارتش در فاو، ص ۱۵۵

پیوست ۲: حمایت کشورهای مختلف از عراق و... / ۱۷۷

ارسال کمک به عراق خودداری کنند، آن کشور شکست خواهد خورد»^۱. شدت حمایت کشورهای غربی و شرقی از صدام را از مقایسه تجهیزات عراقی در ابتدا و انتهای جنگ میتوان دریافت. سرهنگ عراقی صبار فلاح اللامی در خاطرات خود مینویسد: «عراق در ابتدای جنگ خود با ایران حدود ۶۶۰ فروند هواپیمای جنگنده و بمب افکن داشت، اما به خاطر تقویت این نیرو تعداد این هواپیماها در طول جنگ تحمیلی افزایش چشمگیری داشت، تا جایی که در آغاز جنگ دوم خلیج فارس (جنگ نفت) عراق ۸۰۹ فروند هواپیمای جنگی به شرح زیر داشت:

- ۱۰ فروند بمبافکن راهبردی توپولوف ۲۲

- ۸ فروند بمب افکن راهبردی توپولوف ۱۶

- ۲۴ فروند جنگنده هجومی راهبردی سوخو ۲۴

- ۴۸ فروند جنگنده چند منظوره میگ ۲۹

- ۱۲۰ فروند جنگنده چند منظوره میراژ اف-۱

انواع دیگر هواپیماهای عراقی عبارت بودند از: میگ ۸، میگ ۲۳، میگ

۲۵، سوخو ۷، سوخو ۲۰، سوخو ۲۲، جیان ۶ و میگ ۲۱.

همچنین چهار فروند هواپیمای شناسایی و هشدار دهنده راهبردی

ایلوشین ۷۶ و...^۲ در واقع حمایت از عراق در سه سال پایانی جنگ شتاب

بیشتری به خود گرفت. از جمله برنامه‌های حمایتی که منجر به تقویت نیروی

^۱. جنگ تحمیلی فرصتی برای احیای عزت و شرف ایران اسلامی، صص ۳۰۳ الی ۳۰۸

^۲. مأموریت در خرمشهر، خاطرات سرهنگ عراقی صبار فلاح اللامی، مترجم مهرداد آزاد، صص ۳۳ و ۳۴

هوایی عراق شد، «پروژه سعدون» بود. به گزارش یکی از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی[□] برابر این پروژه عراق اجازه یافت که هواپیماهای «میراژ» را در داخل خاک خود مونتاز کند. از سوی دیگر، آمریکا به فرانسه این اجازه را داد که با کپی موشک‌های پیشرفته آمریکایی، ساختار عملیاتی نیروی هوایی عراق را قویتر کند. شرکت «داسو برگه» فرانسه که مأمور انجام این پروژه با عراق بود به دلیل کمبود قطعات، از شرکت «دورنیر» آلمان کمک خواست و آلمانی‌ها با موافقت برای شرکت در این پروژه، یک گام دیگر برای کمک جنایات جدید صدام برداشتند.

این پایگاه اطلاع‌رسانی در ادامه گزارش خود اضافه میکند: «اتکا به توان فنآوری فرانسه با چراغ سبز آمریکا رمز پایداری صدام در سال‌های پایانی جنگ تحمیلی بود.

به گزارش سرویس «فرهنگ و حماسه» خبرگزاری ایسنا، دکتر الجنبابی، مورخ و محقق عراقی در این زمینه می‌گوید: آنچه به عنوان برتری هوایی عراق در سال‌های پایانی جنگ تحمیلی بر علیه اهداف اقتصادی، نظامی و صنعتی ایران رخ داد، ناشی از اتکاء صدام به فنآوری نظامی فرانسه بود که با چراغ سبز آمریکا صورت گرفت.

وی افزود: صدام به واسطه همین حمایت‌ها و با اتکا به نیروی هوایی دوباره بازسازی شده خود، ابتکار هوایی جنگ را در دست گرفت و اگر چه صددرصد پیروز میدان نبود، اما توانست بر روی صادرات نفت ایران تأثیر بگذارد.

سرویس «فرهنگ و حماسه» خبرگزاری

[□] www.partizan.parsiblog.com به نقل از

پیوست ۲: حمایت کشورهای مختلف از عراق و... / ۱۷۹

الجنابی، فرانسه را اصلی‌ترین کشور در جنایت‌های صدام چه در ایران و عراق دانست و افزود: آنچه فرانسه در حمایت از صدام به منطقه خلیج فارس و خاورمیانه تحمیل کرد، خسارات جبران‌ناپذیری بود که آمریکا با اتکا بر آنها و گرفتن مستمسک‌های لازم، از صدام در سال‌های ۱۹۹۱ و ۲۰۰۳ میلادی به صورت ۲ جنگ خانمان برانداز بر منطقه تحمیل کرد.

وی ادامه داد: انتقال تکنولوژی پیشرفته برای ارتقای سطح کیفی و کمی

نیروی هوایی عراق در هواپیماهای «میراژ» متمرکز شده بود و حلقه زنجیر توطئه آمریکا، فرانسه، کشورهای مرتجع عرب منطقه و صدام باعث افزایش برد هواپیماهای عراق تا عمق اهداف نظامی، صنعتی، نفتی و اقتصادی ایران شد به طوری که قدرت برتری هوایی به همراه موشک‌های فوق مدرن و افزایش آموزش‌های نظامی خلبانان عراق، این توان را به صدام داده بود که با فراهم آمدن بستر مناسب، جنگ را از مرحله حذف خود از صحنه عراق به فرسایش بکشاند و مانع حرکت جدی نیروهای زمینی ایران در جبهه‌های نبرد شود.

الجنابی ادامه داد: در جریان عملیات‌های والفجر ۸ و کربلای ۵ ضربات سنگین نیروهای زمینی ایران آنقدر مهلک بود که ستون فقرات ارتش عراق که از ارتش‌های مهم منطقه بود، فرو ریخت. حتی تدابیر روسی و غربی که با ایجاد موانع آبی - خاکی همراه بود نیز نتوانست مانع پیشروی ایران شود به طوری که ایرانیان گلوگاه صدام و حامیان عرب و غرب و شرق او را در کنار دروازه‌های بصره به شدت فشردند که آثار آن اگرچه ملموس نیست، اما برای کسانی که به وقایع ریز جنگ تحمیلی می‌پردازند آشکار است.

وی به عملیات کربلای ۵ نیروهای ایران در سال ۱۳۶۵ اشاره کرد و افزود: صدام در این عملیات به شدت تحقیر شد. چکمه‌های سربازان ایران آنقدر بر گلوی صدام فشار آورد که عاجزانه به کشورهای عربی دست نیاز دراز کرد. کشورهایی که به جز سوریه و لیبی، از نظر مادی، تدارکاتی و سیاسی همواره پشتیبان صدام بودند.

این مورخ یادآور شد: در همین راستا، ترمیم‌های بلافاصله نیروی زمینی ارتش عراق و افزایش قدرت نیروی هوایی این کشور در دستور کار قرار گرفت ، به طوری که به عراق این امکان را داد در صحنه‌های نبرد هوایی با استفاده از فضای کشورهایی چون کویت، عربستان، قطر و بحرین و با استفاده از هواپیماهای سوخت رسان به اهداف نفتی در جزایر خارک، سیری و لاوان و همچنین اهداف متحرک شناور نفتی در خلیج فارس نزدیک شوند.

این کشمکش‌های سنگین منجر به فعال شدن دیپلماسی عراق به رهبری طارق عزیز و دستور رونالد ریگان رئیس‌جمهور وقت آمریکا مبنی بر حمایت از صدام و مأموریت دونالد رامسفلد که بعدها وزیر دفاع آمریکا در زمان جنگ علیه عراق در سال ۲۰۰۳ میلادی شد، گردید.

به گفته الجنابی، کارخانه‌های «داسو برگه» فرانسه با همین اشاره‌ها و در حالی که صدام به آنها بسیار بدهکار بود، با پول‌های کویت و عربستان دوباره خط تولید خود را فعال کردند و با اجرای کد محرمانه به نام‌های عربی، در تماس با ژنرال‌های ارشد عراق، طرح تجهیز نیروی هوایی این کشور را در مقابل ایران اجرا کردند. البته این طرح آنقدر جاه‌طلبانه بود که حتی صدام از آن وحشت کرد.

دکتر الجنابی در این زمینه به نقل قولی از صدام اشاره کرده که او در مورد این طرح گفته بود: من به نیروی هوایی عراق اطمینان ندارم. اگر این تجهیزات در یک کودتا علیه خود ما به کار گرفته شود چگونه آن را توجیه می‌کنید؟ اما مقامات بعثی و ژنرال‌ها او را قانع کردند تا روشن شدن وضعیت جنگ با ایران، به پَر و پای افسران نیروی هوایی عراق در عملیات علیه ایران نپیچد.

به گفته وی، کار به آنجا رسیده بود که کارخانه‌جات داسو برگه از تأمین برخی قطعاً حتی در سه شیفت کاری عاجز مانده بودند و به همین دلیل کارخانه «دورنیر» هوایی آلمان نیز به این پروژه پیوست و تصمیم گرفته شد در صورت نیاز، خط مونتاژ هواپیمای جنگنده «میراژ» به عراق منتقل شود امری که با تجاوز صدام به کویت نیمه‌کاره رها شد.

الجنابی ادامه داد: آنان که بدون هیچ محدودیتی، این سلاح‌ها را در اختیار صدام قرار دادند حتی از به کارگیری سلاح‌های شیمیایی و کشتار جمعی توسط این هواپیماها علیه کردهای عراق هیچ سخنی به میان نیاوردند و اکنون پس از سقوط صدام است که مشخص می‌شود با استفاده از این برتری فن آوری چگونه ملت عراق نیز دچار سبعت صدام شده‌اند. به گفته الجنابی، برخی تکنسین‌های عراق که به همین منظور برای آموزش به خارج اعزام شده بودند، در حال حاضر در برخی ارتش‌های کشورهای منطقه خاورمیانه خدمت می‌کنند که از جمله آنها می‌توان به کشور یمن اشاره کرد...»

امیر سرتیپ دوم خلبان خلیلی در خصوص زمینه های تجهیز نیروی هوایی عراق توسط کشورهای هم پیمان رژیم بعث در سالهای میانی جنگ تحمیلی تحلیل خاصی ارائه میکند. وی در این خصوص میگوید: «ابر قدرتها به این نتیجه رسیده بودند که نیروی زمینی عراق توان شکست دادن نیروی زمینی [ایران] را ندارد و بنابراین عراق را به هواپیماهایی مجهز ساختند که تأسیسات ما را از دورتر مورد هدف قرار دهند.»^۱ با این تحلیل میتوان نتیجه گرفت که با توجه به تجهیز عراق به هواپیماهای مدرن، فشار بر روی پدافند هوایی ایران از سالهای میانی جنگ افزایش یافت. در واقع کشورهای حامی عراق به صورت مستقیم یا غیر مستقیم در پی ناکارآمد ساختن پدافند هوایی ایران بودند تا با برتری نیروی هوایی عراق، زمینه کسب پیروزی عراق فراهم گردد.

یکی دیگر از موارد حمایت کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس از عراق، ایجاد اختلال الکترونیکی در تجهیزات راداری و مخابراتی نیروهای ایرانی بود. بنا بر اسناد برجای مانده، در تاریخ ۳ مهر ۱۳۵۹، پایگاه دریایی خارک به نیروی رزمی ۴۲۱ اعلام کرد: ایستگاه فرستندهای در بحرین (با کد معلوم) ضمن ایجاد اختلال در سامانه ارتباطی پایگاه به صورت مرتب حملات انجام گرفته به این پایگاه و جزیره را مخابره می کند. : این رویداد و رخدادهای

۱. <http://maarefjang.ir/index.php/1389-05-17-03-40-11/1389-05-17-03-42->

05/327-air

۲. تقویم تاریخ دفاع مقدس نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، آوردگاه تکاوران

دریایی، صفحه ۱۱۶

مشابه نشان دهنده همپیمانی برخی از کشورهای عربی منطقه در جنایات صدام و رژیم بعث علیه انسانیت و آزادی می باشد.

از سوی دیگر همین کشورها با پیمانی نا نوشته و اعمال نفوذ در سازمانهای بینالمللی، تحریم ایران را گستردهتر نمودند. لذا فشار بر رزمندگان ایرانی مضاعف و تحمل آن سختتر شد. در چنین شرایطی خلق حماسه‌های بزرگ و بینظیری همچون عملیات والفجر ۸ بیشتر به معجزه شباهت دارد. تحریمها نه تنها منجر به کاهش توان نظامی ایران نشد، بلکه با مدیریت بی نظیر امام (ره) منجر به افزایش همبستگی ملی مردم و احساس مسئولیت برای به شکست کشاندن تلاش دشمنان شد. با ابتکار مقام معظم رهبری (که در آن زمان مسئولیت ریاست جمهوری را بر عهده داشت)، جهاد خودکفایی از دل همین تحریمها در ساختار نیروهای نظامی به ویژه نیروی هوایی بوجود آمد و هزاران قطعه مورد نیاز بدون وابستگی به خارج طراحی و ساخته شد. تبدیل آتشبار کامل موشک زمین به هوا هاوک به صورت کاملاً متحرک برای جابجایی و تحرک فوقالعاده در مناطق عملیاتی، طراحی و ساخت آتشبار متحرک موشک زمین به هوا راپیر با استفاده از خودرو مخصوص (که توسط جهاد خودکفایی طراحی و ساخته شد)، تطبیق و تجهیز سامانه موشکی زمین به هوا هاوک به موشکهای استاندارد به منظور ارتقاء توان درگیری با هدف های ارتفاع بالا^۱ و ... و بعدها رادار ملی با استفاده از همان تجربیات توسط دلیر مردان پدافند هوایی ساخته شد که افتخاری ابدی برای ایران اسلامی محسوب شد. جدول ذیل نشان دهنده برخی از کمکهای کشورهای عربی، غربی و شرقی در تأمین جنگ افزارهای ارتش عراق است.

---

^۱. پاکبازان عرصه عشق، صفحات ۱۶۰ الی ۱۶۹

جدول فروش برخی از جنگ افزار های تاثیر گذار در نبردهای هوایی (آفند و

پدافند) از سوی کشورهای گوناگون به عراق از ۱۹۷۱الی۱۹۹۰[□]

ردیف	کشور	مقدار	سال	نوع	سامانه تسلیحاتی
۱	فرانسه	۱۵	۱۹۷۱	بالگرد	ALOUETTE III SA-316
۲	فرانسه	۴۰	۱۹۷۴	بالگرد	GAZELLE SA-342
۳	فرانسه	۳۶	۱۹۷۴	بالگرد	ALOUETTE III SA-316
۴	فرانسه	۳	۱۹۷۶	بالگرد	PUMA SA-330
۵	فرانسه	نامشخص	۱۹۷۶	موشک	AS 11/AS 12
۶	فرانسه	۳۶	۱۹۷۷	هواپیمای جنگنده	MIRAGE F-1EQ2
۷	فرانسه	نامشخص	۱۹۷۷	موشک هوا به هوا	MAGIC I
۸	فرانسه	۱۴	۱۹۷۷	بالگرد	SUPER FRELON SA-321
۹	فرانسه	۳۵	۱۹۷۷	موشک هوا به سطح	EXOCET AM-39
۱۰	شوروی	۱۳۸	۱۹۷۸	هواپیمای جنگنده	MIG 23/27
۱۱	شوروی	۶	۱۹۷۸	لانچر [□] (موشک سطح به سطح)	SCUD B
۱۲	شوروی	نامشخص	۱۹۷۸	بالگرد	MI 8
۱۳	فرانسه	۲۴	۱۹۷۹	هواپیمای جنگنده	MIRAGE F-1EQ4
۱۴	فرانسه	نامشخص	۱۹۷۹	موشک هوا به هوا	R550 MAGIC
۱۵	فرانسه	۳۶	۱۹۷۹	بالگرد	GAZELLE SA-342

[□] جدول فوق بر اساس منابع مختلف به ویژه جدول پیوست کتاب سوداگری مرگ (ناگفتههای جنگ

ایران و عراق) تهیه شده است.

[□] پرتاب کننده

پیوست ۲: حمایت کشورهای مختلف از عراق و ... / ۱۸۵

SA-6 GAINFUL	لانچر موشک زمین به هوا	۱۹۷۹	۵۲	شوروی	۱۶
SA-6 MISSILE	موشک زمین به هوا	۱۹۷۹	۵۲۰	شوروی	۱۷
AA -2 ATOLL	موشک هوا به هوا	۱۹۷۹	۱۳۰۰	شوروی	۱۸
MIG-25	هواپیمای جنگنده	۱۹۷۹	۵۵	شوروی	۱۹
MIG-25R	هواپیمای جنگنده-شناسایی	۱۹۷۹	۸	شوروی	۲۰
MIG21 SPARES	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۰	نامشخص	مصر	۲۱
ROLAND2	سامانه پدافند هوایی	۱۹۸۱	۱۱۳	فرانسه/ آلمان غربی	۲۲
MARTEL	موشک هوا به سطح	۱۹۸۱	نامشخص	فرانسه	۲۳
MAGIC II	موشک هوا به هوا	۱۹۸۱	نامشخص	فرانسه	۲۴
OTOMAT	سامانه موشکی زمین به زمین	۱۹۸۱	۶۸	ایتالیا	۲۵
ALBATROSS	سامانه موشکی زمین به هوا	۱۹۸۱	۴۰	ایتالیا	۲۶
SUPER R-530F	موشک هوا به هوا	۱۹۸۲	نامشخص	فرانسه	۲۷
EXOCET AM-39	موشک هوا به سطح	۱۹۸۲	۳۴۲	فرانسه	۲۸
R-550 MAGIC II	موشک هوا به هوا	۱۹۸۲	نامشخص	فرانسه	۲۹
HUGHES 500 C/D	بالگرد	۱۹۸۲	۶۰	آمریکا	۳۰
SA-8 GECKO	سامانه پدافند هوایی	۱۹۸۲	۳۶	شوروی	۳۱
SA-8 GECKO	موشک زمین به هوا	۱۹۸۲	۴۳۲	شوروی	۳۲
SA-9 GASKIN	سامانه پدافند	۱۹۸۲	۲۴۰	شوروی	۳۳

	هوایی				
BRDM-2 GASKIN	سامانه پدافند هوایی	۱۹۸۲	بیش از ۲۰ سامانه	شوروی	۳۴
SU-7 FITTER	هوایمای جنگنده	۱۹۸۲	۳۰	شوروی	۳۵
MAS-1	موشک هوا به هوا	۱۹۸۳	نامشخص	برزیل	۳۶
SHENYANG F-7	هوایمای جنگنده	۱۹۸۳	۷۰	مصر	۳۷
MIRAGE F-1EQ5	هوایمای جنگنده	۱۹۸۳	۲۹	فرانسه	۳۸
ARMAT	موشک هوا به سطح	۱۹۸۳	۲۰۰	فرانسه	۳۹
AS-30L	موشک هوا به سطح	۱۹۸۳	۲۰	فرانسه	۴۰
RASIT	رادار زمینی	۱۹۸۳	۴۲	فرانسه	۴۱
ROLAND	سامانه پدافند هوایی	۱۹۸۳	۳۰۰	فرانسه/ آلمان غربی	۴۲
SUPER ETANDARD	هوایمای جنگنده	۱۹۸۳	۵	فرانسه	۴۳
BO-105	بالگرد	۱۹۸۳	۲۴	آلمان غربی	۴۴
PC-7	هوایمای آموزشی	۱۹۸۳	۵۲	سوئیس	۴۵
SS-1B SCUD	موشک زمین به زمین	۱۹۸۳	۳۵۰	شوروی	۴۶
SU-20/22 FITTER-C/D	هوایمای جنگی	۱۹۸۳	۳۰	شوروی	۴۷
MIL-24 HIND-C	بالگرد	۱۹۸۳	۱۰	شوروی	۴۸
MI-8 HIP	بالگرد	۱۹۸۳	۳۰	شوروی	۴۹
MIG 21 BIS	هوایمای جنگنده	۱۹۸۳	۶۱	شوروی سابق	۵۰
SHENYANG F-7	هوایمای جنگنده	۱۹۸۴	۲۰	مصر	۵۱
AB 212	بالگرد	۱۹۸۴	۸	ایتالیا/آمریکا	۵۲

پیوست ۲: حمایت کشورهای مختلف از عراق و... / ۱۸۷

PC-9	هواپیمای آموزشی	۱۹۸۴	۲۰	سوئیس	۵۳
PC-6	هواپیمای آموزشی	۱۹۸۴	۲	سوئیس	۵۴
BEL 214 ST	بالگرد	۱۹۸۴	۴۸	آمریکا	۵۵
MIG23 BN/277	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۴	بیش از ۵۰ فروند	شوروی سابق	۵۶
MIG25	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۴	۳۰	شوروی	۵۷
AS-4 KITCHEN8	موشک هوا به سطح	۱۹۸۴	۲۴	شوروی	۵۸
MIG23 ML	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۴	۲۰	شوروی	۵۹
MIG23BN/27	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۴	۶	شوروی	۶۰
IL-76	ترابری، قابلیت رادار پرنده	۱۹۸۴	۱۹	شوروی	۶۱
AS-6 KINGFISH	موشک هوا به سطح	۱۹۸۴	۳۶	شوروی	۶۲
MIRAGE F-1 EQ5/6	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۵	۲۴	فرانسه	۶۳
AM-39 EXOCET	موشک هوا به سطح	۱۹۸۵	۹۶	فرانسه	۶۴
GAZELLE SA-342	بالگرد	۱۹۸۵	۷	فرانسه	۶۵
CORAD	رادار	۱۹۸۵	حداقل ۲ مجموعه	فرانسه	۶۶
THOMSON 2215/2230 (3-D RADAR)	رادار	۱۹۸۵	نامشخص	فرانسه	۶۷
SAKR-30 (BM-21)	دوش پرتاب	۱۹۸۶	۸۰	مصر	۶۸
THOMSON 2215/2230 (3-D RADAR)	رادار	۱۹۸۶	۶	فرانسه	۶۹
AM-39 EXOCET	موشک هوا به سطح	۱۹۸۶	۲۶۰	فرانسه	۷۰
AS-30L	موشک هوا به سطح	۱۹۸۶	۱۸۰	فرانسه	۷۱
MIG 29	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۶	۶۰	شوروی	۷۲
SU-25 FROGFOOT	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۶	۶۰	شوروی	۷۳

۱۸۸ / خاطرات و خطرات

MI-24 HIND-D	بالگرد	۱۹۸۶	نامشخص	شوروی	۷۴
MIG-23BN	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۶	۵۰	شوروی	۷۵
SS-21 SCARAB	لانچر پرتاب موشک زمین به زمین	۱۹۸۶	۱۲	شوروی	۷۶
SU-24	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۶	۱۰	شوروی	۷۷
SCUD-B/EE-600	موشک زمین به زمین	۱۹۸۷	۲۰۰	برزیل	۷۸
ASTROS II	دستگاه شلیک چندگانه راکت (MLRS)	۱۹۸۷	۲۰۰	برزیل	۷۹
SA-6	لانچر موشک زمین به هوا	۱۹۸۷	۴۰	مصر	۸۰
GAZELLE	بالگرد	۱۹۸۷	۳۶	فرانسه/مصر	۸۱
MIRAGE F-1 EQ6	هواپیمای جنگنده	۱۹۸۷	۲۰	فرانسه	۸۲
AM-39 EXOCET	موشک هوا به سطح	۱۹۸۷	۱۵۰	فرانسه	۸۳
AS-30L	موشک هوا به سطح	۱۹۸۷	۲۰۰	فرانسه	۸۴
MAGIC II	موشک هوا به هوا	۱۹۸۷	نامشخص	فرانسه	۸۵
ARMAT (BAZAR)	موشک هوا به سطح	۱۹۸۷	۷۰۰	فرانسه	۸۶
TIGER-G	رادار پرنده (AWACS) (RADAR)	۱۹۸۷	۱۰	فرانسه	۸۷
BO-105	بالگرد	۱۹۸۷	۳۰	آلمان غربی	۸۸
AL HOSSEIN	موشک سطح به سطح	۱۹۸۸	۳۰۰	برزیل	۸۹
DAUPHIN	بالگرد	۱۹۸۸	۶	فرانسه	۹۰

SUPER PUMA	بالگرد	۱۹۸۸	۶	فرانسه	۹۱
AS-14 KEDGE	موشک هوا به سطح	۱۹۸۸	۱۲۰	شوروی	۹۲
BK-117	بالگرد	۱۹۸۹	۱۲	آلمان غربی	۹۳

پیوست ۳

واژه‌های نظامی مورد استفاده در پدافند هوایی □

آ-۱

*آتش fire

الف- فرمان شروع تیراندازی به خدمه جنگ افزار با صدا وعلایم.

ب- فرمانی به روسای توپ برای تیراندازی.

پ- تیراندازی

□ عبارات و کلمات به کارگرفته شده و مفاهیم ارائه شده از آنها در این بخش با بهره‌گیری از منابع ذیل تهیه شده است:

- رستمی، محمود؛ فرهنگ واژه های نظامی، انتشارات ایران سبز، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۶
- اصلانی، یعقوب؛ راکتها و موشکهای استراتژیک جهان، جلد ششم، انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، تهران ۱۳۸۰
- دائرة المعارف پرواز (راهنمای پرواز گران)، تألیف مهراں درّی نوگرانی، ناشر انتشارات پیام آزادی چاپ اول، تهران، ۱۳۸۰
- خان محمدی هزاوه، علی محمد؛ فرهنگ نوین صنایع هوایی، سازمان صنایع هوایی نیروهای مسلح، چاپ اول، تهران، بهمن ۱۳۷۸
- مظاهری کلهرودی، اصغر؛ فرهنگ لغات و اصطلاحات فنی نظامی، موسسه انتشاراتی امیرکبیر، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۳
- علی بابایی، غلامرضا؛ تاریخ نیروی هوایی ایران، انتشارات آشیان، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۳

ت- تیراندازی کردن.

* آتشبار (battery)

کوچکترین یگان تاکتیکی در رسته‌های زمین به هوا که دارای نفرات و تجهیزات برای هدایت آتش و برقراری مخابرات و اجرای حرکات و همتراز آن در رسته‌های پیاده و زرهی، گروهان می‌باشد.

* آشیانه (pill box)

به محل توقف هواپیما و هلیکوپتر گفته می‌شود.

* آفند استراتژیک (strategic offensive)

عملیات آفندی نیروی مهاجم در مقیاس وسیع علیه دشمن.

* آماده آتش Ready to fire

مهیا بودن جنگافزار توپخانه‌های و موشکی جهت انجام تیراندازی یا پرتاب موشک.

* آواکس (AWACS)

رادار پرنده مستقر بر روی هواپیما. این واژه بر گرفته از عبارت انگلیسی airborne warning and control system به معنای «سیستم کنترل و هشدار هواپرد»، است.

* اپتیکال سایت (OPTICAL SIGHT) OS

دستگاه نشانه روی بصری که در سامانه‌هایی نظیر اسکایگارد و اورلیکن جهت کشف هدف و واگذاری تعقیب هدف به رادار مورد استفاده قرار می‌گیرد.

*اسکرابل (scramble)

اعزام اضطراری هواپیما برای عملیات رهگیری هوایی که معمولاً با هدایت افسران کنترل شکاری مستقر در سایتهای راداری انجام میشود.

*اسکورت (escort)

هواپیمایی که مأموریت حفاظت از هواپیمای دیگر را بر عهده میگیرد.

*اعلام خطر پدافند هوایی (air defense early warning)

اعلام خطر نزدیک شدن سلاحهای هوایی دشمن از طریق وسایل دیداری یا الکترونیکی

*افسرشيفت رادار اسکایگارد PPI

افسر عملیات سامانه اسکایگارد که در محل اسکوپ (plan- position indicator) PPI یا (نشاندهنده موقعیت نقشه یا طرح) مستقر میباشد.

*افسر شيفت کنترل شکاری

FC (FIGHTER CONTROLLER)

افسر عملیات رادار که در ایستگاه یا سایت راداری مستقر بوده و دارای مسئولیت رهگیری هواگرد دشمن و هدایت هواپیمای خودی و همچنین رسد کلیه پروازهای عبوری (ورودی و خروجی) در منطقه تحت مسئولیت میباشد.

*اختلال الکترونیکی (اقدامات ضد الکترونیکی)

Ecm (Electronic counter measure)

- ۱- اعمال هرگونه خلل در عملکرد تجهیزات و ابزار الکترونیکی با استفاده از امواج الکترومغناطیسی و یا تجهیزات خاص
- ۲- اقدامات لازم به منظور جلوگیری یا کاهش استفاده موثر دشمن از وسایلی که از امواج الکترومغناطیسی استفاده مینمایند. این اقدامات شامل پخش

پارازیت و فریب الکترونیکی میباشد (پخش پارازیت، اختلال در سامانه‌های الکترونیکی دشمن، فریب)

*اقدامات ضد ضد الکترونیکی

Eccm (Electronic counter counter measure)

مجموعه اقداماتی که به منظور حصول اطمینان از استفاده موثر امواج الکترومغناطیسی خودی علیه رگم جنگ الکترونیک دشمن اجرا میشود.

*اکو ECHO

ظاهر شدن انرژی بازتاب شده از هدف بر صفحه رادار که BLIP هم نامیده می شود.

*انهدام destruction

یکی از وظایف اصلی در پدافند هوایی خصوصاً در پدافند زمین به هوا میباشد. انهدام پس از رهگیری انجام شده و در مرحله انهدام، هواپیماهای شکاری خودی مأموریت دارند با هدایت افسران کنترل شکاری مستقر در سایتهای راداری به هر نحو ممکن هواپیماهای دشمن را نابود کنند. در صورتی که این عمل با موفقیت انجام نشود و هواپیماهای دشمن به داخل منطقه دفاعی نفوذ کنند، وظیفه یگانهای زمین به هوا است که با بهره‌گیری از موشکهای زمین به هوا هدایت شونده و یا سامانه‌های توپخانه‌ای زمین به هوا هواپیماهای دشمن را نابود کنند.

*بالگرد / هلیکوپتر (helicopter-chopper)

نوعی هواگرد ملخ دار که صعود و کنترل آن براساس نیروی یک یا چند ملخ گردان حول محورهای عمودی سرچشمه میگیرد. بالگرد انواع گوناگون نظیر تک (کبری) بالگرد باری (شنوک) و بالگرد مسلح دارد.

*برتری هوایی (air superiority)

شرایطی است که اجازه نمی دهد نیروی هوایی دشمن به طور موثر در عملیات زمینی، هوایی و دریایی خودی مداخله نماید. برتری هوایی ممکن است بر حسب اندازه، زمان و مکان نسبی باشد. ممکن است از کنترل یک منطقه محدود برای زمانی محدود تا کنترل یک منطقه وسیع برای زمانی نامحدود تغییر کند. کسب برتری هوایی یکی از مهمترین و در عین حال مشکلترین مأموریتها در طول جنگ میباشد. کسب برتری اولیه هوایی شامل دفاع هوایی موثر و عملیات آفندی سریع است.

*برد range

فاصله افقی بین هر نقطه و یک هدف

*بمب bomb

زرفی است که حاوی ماده منفجره بوده و با دست و یا وسایل مکانیکی بر روی اهداف زمینی و یا دریایی پرتاب میشود. در اصطلاح متداول و مشروحتر به انواع جنگ افزارهایی اطلاق میشود که حاوی یک ماده منفجره (شیمیایی، میکروبی، هستهای و ...) بوده که فقط با هواپیما پرتاب میشود.

*بمب افکن (bomber)

هوایمپایی است که دارای قدرت پرواز دور، حمل بمب و سیستم پرتاب باشد. انواع سبک، شکاری بمب افکن (F-5)؛ متوسط (توپولف-۲۲ یا F-111) و سنگین (B-2 ، B-1 ، B-52) دارد.

*بمب خوشه‌های (cluster bomb)

بمبی است که پس از پرتاب به صدها بمب کوچکتر تقسیم میشود. از این بمب برای تخریب باندهای هوایما استفاده میشود.

*بمباران (bombing)

عملیاتی است که به منظور انهدام اهداف دشمن توسط انواع هواگرد (به ویژه هوایما) با پرتاب بمب انجام میشود.

*بمباران سینه مال (skip bombing)

روشی است که در آن بمب از حداقل ارتفاع توسط هوایماها پرتاب میشود.

*بمباران منطقه‌های (carpet bombing)

فرو ریزی انبوهی از بمبها بر اهداف دشمن. بمباران دسته جمعی فانتومها و ب-۵۲ در جنگ ویتنام و جنگ دوم خلیج فارس از آن جمله است.

پ

*پارازیت (پارازیت پخش کردن، تولید پارازیت) jamming

سیگنالهای غیر مطلوب در دستگاه گیرنده یا مختل کردن ارتباط به وسیله امواج مزاحم و یا شامل انواع مختلف تداخل است که توسط دشمن به منظور کم کردن اثر دستگاههای پخش امواج به کار برده میشود.

*پایانه هوایی (air terminal)

به تأسیساتی گفته میشود که دارای تسهیلات بارگیری و تخلیه هواپیما برای جابجایی مسافرین، بار و پست برای حرکت هواپیما میباشد.

* پایگاه هوایی (air base)

محل استقرار یگانهای پروازی

* پدافند زمین به هوا surface to air defense

یگانهای مجهز به جنگ افزارهای زمین به هوا که مأموریت دارند از پایگاهها و ایستگاههای رادار علیه حملات هوایی در سطوح مختلف ارتفاع بالا، ارتفاع متوسط و ارتفاع پست دشمن پدافند کنند.

* پدافند هوایی (air defense)

به کلیه عملیاتی گفته میشود که برای خنثی کردن اقدامات دشمن در پهنه آسمان صورت میگیرد و شامل تجسس، کشف، شناسایی، رهگیری و انهدام است.

* صندلی پرتابشونده (ejection seat)

صندلی هواپیما که در مواقع اضطراری شخص را از هواپیما به خارج پرتاب میکند .

* پرواز (flight)

به پرواز دسته جمعی هواپیماها بدون در نظر گرفتن نوع مأموریت اطلاق میشود.

* پرواز بالگرد (helicopter flight)

به پرواز چندین بالگرد گفته میشود که تقریباً در یک زمان از یک پایگاه یا ناو به پرواز در می‌آیند.

* پرواز سینه مال (nap-of-the earth flight)

به پرواز بسیار نزدیک به سطح زمین تا جایی که عوارض زمین اجازه میدهد.

* پرواز کور (dead reckoning)

به پرواز هواپیماها و هلیکوپترها در تاریکی شب و هوای نامساعد و مه آلود میگویند. در چنین حالتی باید از رادار و سایر وسایل مخصوص استفاده کنند.

* پست فرماندهی

C.P (COMMAND POST)

* پشتیبانی نزدیک هوایی (close air support)

به معنای تک علیه هدفهایی از دشمن است که در نزدیک نیروهای خودی واقع شده‌اند.

* پشتیبانی هوایی (air support)

نوعی عملیات که توسط نیروی هوایی و با بهرهمندی از هدایت انجام شده از سوی رادارهای زمینی برای حمایت از نیروهای زمینی و یا دریایی انجام میگیرد.

* پشتیبانی هوایی تاکتیکی (tactical air support)

عملیاتی است مشتمل بر پشتیبانی از نیروهای زمینی خودی از طریق انجام عملیات هوایی علیه هدفهای زمینی و هوایی دشمن در منطقه رزم. اینگونه عملیات به حفظ برتری هوایی کمک میکند.

*پل هوایی (air lift)

برقراری ارتباط هوایی به قصد یاری رساندن به محاصره شدگان در بلایای طبیعی و یا نجات نیروهای خودی که در حین عملیات جنگی گرفتار یگانهای دشمن شده‌اند.

ت

*تاسیسات هوایی (air installation)

یگانی است که تسهیلات لازم را برای اسکان، آموزش و فعالیتهای نیروی هوایی فراهم میسازد.

*تجسس (detection)

از مأموریت‌های اصلی پدافند هوایی. این مأموریت توسط رادار و یا پرواز هواپیماها انجام میشود.

*تحرك هوایی (aerial mobility)

ترابری هوایی یگانها، تدارکات و تجهیزات به وسیله پرتاب یا فرود هواپیماها در روی زمین.

*تشعشع (radiate)

ارسال انرژی به شکل امواج الکترو مغناطیسی.

*ترابری هوایی استراتژیک (strategic air transport)

حرکت آماده نیروها از طریق هوا در مسافت زیاد در ارتباط با یک طرح استراتژیک، نظیر ترابری آمریکا در جنگ افغانستان (اکتبر ۲۰۰۱ میلادی) ***ترابری هوایی تاکتیکی** (tactical air transport) به استفاده از ترابری هوایی در پشتیبانی مستقیم شامل: عملیات هوارد، تخلیه مجروحان از فرودگاههای جلو، عملیات ترابری هوایی لجستیکی و عملیات مخصوص گفته میشود.

***توپخانه ضد هوایی** (ada (air defense artillery) انواع توپهایی که برای مقابله با هواگردهای دشمن طراحی و ساخته شده است.

نظیر توپ ضد هوایی ۲۳ میلیمتری و توپ ضد هوایی ۳۵ میلیمتری و ...

***تهدید هوایی** (air threat)

هر نوع عملیات هوایی دشمن که وضعیت دفاعی را به مخاطره اندازد.

***تیپ شکاری تاکتیکی** (tactical fighter wing)

تیپ هوایی معمولاً متشکل از ۷۵ هواپیمای شکاری در سه اسکادران

***تیرتراش (آتش تراش)** (grazing fire)

نوعی از تیراندازی آزمایشی سامانههای توپخانههای ضد هوایی (نظیر توپ ضد هوایی ۲۳ میلیمتری، ۳۵ میلیمتری و ...) در میدانی تیر میباشد که از هواپیمای هدف استفاده نمیشود و لوله جنگ افزار تقریباً موازی زمین بوده و ارتفاع آن از قد یک انسان تجاوز نمیکند.

***تیم کنترل هوایی** (air control team)

تیمی است که به منظور تکهای هوایی (پشتیبانی نزدیک هوایی) در مجاورت عناصر زمینی مقدم با وسایل بصری یا وسایل دیگر سازماندهی شده اسیت.

*تی وی (television) tv

متخصص صفحه نمایشگر مشاهده اهداف (در سامانه پدافند هوایی اسکایگارد و سامانههای مشابه)

ج

*جنگ هوایی استراتژیکی (sterategic air warfare)

به نوعی عملیات رزمی گفته میشود که با انهدام هدفهای حیاتی دشمن یعنی کارخانجات، تاسیسات برق، گاز، آب، مخابرات، سیستمهای ترابری، ارتباطی و تمرکز نیروها منجر میشود.

*جنگهای ضد هوایی (anti-air warfare)

به عملیاتی گفته میشود که قصد آن کاهش و یا نابودی خطر هوایی یا موشکهای دشمن، با استفاده از هواپیماهای جنگنده، موشکهای زمین به هوا، هوا به هوا و وسایل مشابه است.

چ

*چف (chaff)

وسیل‌های است مکانیکی که از یک دسته نوارهای باریک آلومینیومی و یا مشابه که در اندازه‌های مختلف (متناسب با فرکانس رادار دشمن) بریده شده تشکیل شده است و به صورت دسته های باریک از هواپیما پرتاب میشود و ایجاد انعکاس شبیه انعکاس هواپیما در صفحه رادار نموده و در نتیجه صفحه رادار مخدوش میگردد.

ح

*حاکمیت هوایی (سیادت هوایی، برتری کامل هوایی) (air supremacy)
آن میزان از برتری هوایی است که نیروی هوایی دشمن از مداخله موثر عاجز و ناتوان میباشد.

*حالت انتظار (STANDBY) (ST/BY)

وضعیتی خاص در تجهیزات و سامانه‌های راداری و رایانه‌ای که قبل از حالت عملیاتی (operation) و یا آماده به کار محسوب میشود. در این حالت، تجهیزات الکترونیکی، دارای مصرف انرژی کمتر بوده و از مستهلک شدن تجهیزات جلوگیری میشود.

د

*دالان (corridor)

مسیر و خطوط هوایی است که برای صورتبندیها و آرایشهای هواپیماها به منظور جلوگیری از تک نیروهای زمینی یا دریایی خودی به آنها تعیین میگردد.

*دالان بی خطر (safe lane)

دالانی است در داخل منطقه عمل زمین به هوا به ویژه در ارتفاع پست یا منطقه عمل شکاریها که در آن هواپیماهای خودی از حمله موشکها، توپ های ضد هوایی و شکاریهای خودی در امان میباشند.

*دالان تقرب (approach lane)

دالان هوایی است نظیر دالان بی خطر که در طرفین باند فرودگاه به منظور فرود در مرحله تقرب نهایی و برخاستن هواپیماهای خودی مورد استفاده قرار میگیرد. دالان تقرب معمولاً به شکل مخروطی ناقصی است که در طرفین باند قرار گرفته و منطقه آن به وسعت ۳۰ درجه نسبت به امتداد محور باند را می پوشاند.

*دانشکده فرماندهی و ستاد (دافوس)

(command and general staff college)

به مرکز آموزش عالی مدیران و فرماندهان رده های میانی ارتش گفته می شود که ارزش تحصیلی آن کارشناسی ارشد مدیریت دفاعی است. از سال ۱۳۶۹ کلیه دانشکدههای فرماندهی ارتش در یکدیگر ادغام شدند.

*دانشگاه افسری (military college)

نهاد آموزشهای علمی و نظامی است که برابر قانون، آموزش و تربیت افسران ارتش را بر عهده دارد. مدارک تحصیلی آن معادل کمک کارشناسی و کارشناسی است.

*دانشگاه عالی دفاع ملی

(supreme national defense college)

به دانشگاه پدافند نیز مشهور است، شامل دانشکده‌های دفاع ملی و مدیریت استراتژیک است و ارزش تحصیلی آن در مقطع دکترا در رشته‌های مدیریت دفاعی، مدیریت استراتژیک و ... میباشد.

*دیدبان هوایی (air observer)

فردی که مأموریت اصل وی دیدبانی و یا عکسبرداری از داخل هواپیما به منظور کسب اطلاعات از دشمن است.

*دیوار صوتی (sonic boom)

وقتی که سرعت هواپیما به حدود ۳۴۰ متر در ثانیه برسد، «دیوار صوتی» ایجاد میشود و چنانچه از این حد عبور کند، دیوار صوتی شکسته میشود.

ر

*رادار

RADAR (RADIO DETECTION AND RANGING)

سامانه‌ای که از امواج الکترو مغناطیسی ارسالی و دریافتی برای کشف، تعیین مسافت و سمت هدف استفاده میکند. به بیانی دیگر رادار تجهیزاتی است که مسافت، سمت و ارتفاع اشیاء (به ویژه انواع هواگرد) را با ارسال و برگشت انرژی الکترو مغناطیسی تعیین میکند.

*رادار پیشرفته مسافت یاب

I.R.O.R (Improved Range Only Radar)

رادار مسافت یاب و ضد پارازیت ارتقاء یافته در سامانه پدافند هوایی هاوک.

*رادار پیشرفته هدف یاب پالسی

I.P.A.R (Improved Pulse Acquisition Radar)

رادار تجسسی ارتفاع متوسط در سامانه پدافند هوایی هاوک

*رادار پیشرفته هدف یاب موج مداوم

I.C.W.A.R (Improved Continuous Wave Acquisition Radar)

رادار تجسسی ارتفاع پست در سامانه پدافند هوایی هاوک

*رادار تعقیب هدف پیشرفته

I.H.P.I.R (Improved High Powered Illuminator Radar)

*راهبرد، استراتژی strategy

استراتژی (راهبرد) واژه‌ای است عمومی که به طور اعم به معنی صنعت و هنر است و در زبان یونانی معنی حيله و نیرنگ را میدهد. استراتژی عبارت است از هنر و علم توسعه دادن و به کار بردن یا تهدید توسط نیروهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و نظامی یک ملت برای رسیدن به هدفهای ملی در زمان صلح یا در زمان جنگ (کلمه استراتژی یونانی و از دو لغت استراتوس stratos یعنی قشون و آگاکس agogos یعنی راهنما ترکیب گردیده است. اعراب آن را سوقالجیشی ترجمه کرده‌اند).

*راهکنش: تاکتیک (tactic)

۱- فن به کارگیری سلاح، تجهیزات، نفرات و ... در یک عملیات به صورت هماهنگ را تاکتیک یا راهکنش گویند.

۲- هنر به کار بردن نیروها در جنگ را تاکتیک گویند.

*رزمایش (war games)

رزمایش یا مانور عبارتند از :

۱- تمرین حرکتی به منظور گسترش عده ناوها، وسایل یا آتشها

۲- تمرین تاکتیکی و ایجاد شبیه سازیهای جنگی

۳- عملیات تمرینی ماهرانه ناوها و یا هواپیماها که به منظور تقویت توان رزمی یگانها صورت میگیرد.

*رهگیری (interception)

رهگیری یکی از مأموریت‌های اصلی پدافند هوایی میباشد و پس از مراحل تجسس، کشف، شناسایی و قبل از انهدام هدف میباشد.

ز

*زمین به هوا G/A (GROUND TO AIR)

- عنوان رسته‌های از رسته‌های پدافند هوایی شامل تخصص‌های مربوط به سامانه های پرتابی (اعم از موشک‌های زمین به هوا، توپ‌های ضد هوایی و ...) در طیف‌های مختلف درجه

س

*سامانه شناسائی دوست یا دشمن

I.F.F (Identification Friend or Foe)

*سورتی (sortie)

خروج و پرواز هواپیما برای انجام یک بار مأموریت.

غ

*غروب آفتاب (sun set)

ف

*فرماندهی و کنترل (command and control)

هدفیابی، پرورش و انتشار اخبار توسط فرمانده، در طرح‌ریزی، هدایت، هماهنگی و کنترل عملیات را گویند. فرماندهی و کنترل دو واژه مترادف

هستند. اصولاً فرماندهی بدون کنترل امکانپذیر نیست. به بیانی دیگر، سازمان دادن نیروها، امکانات و وسایل با بهره‌گیری از تجزیه و تحلیل اطلاعات برای طرح‌ریزی، هدایت و کنترل عملیات را فرماندهی و کنترل گویند.

ق

* قدرت هوایی (air power)

یکی از مهمترین تحولات قرن بیستم است که اهمیت آن در جنگ جهانی اول مشخص شد. قدرتهای بزرگ به دنبال تسلط هوایی بودند. جنگ دوم نشان داد که بمبارانهای استراتژیک بسیار پر هزینه‌اند. بمباران کره و ویتنام نیز به نتایج ۲ پهلوئی رسید، ولی جنگ خلیج فارس (۱۹۹۱) به هواداران قدرت هوایی نشان داد که یک تغییر پارادایمی در راه است. میتوان گفت که در آینده، قدرت هوایی همچنان نقش محوری خود را خواهد داشت.

* قفل راداری (انجام قفل رادار یا قفل شدن) (lock on)

عمل سامانه رادار ردگیر یا جستجوکننده هدف را گویند. وقتی که به طور مداوم و خودکار مختصات هدف را از قبیل برد، سمت و ارتفاع مشخص میکند.

ک

* کالک OVERLAY

چاپ یا ترسیمی است روی یک وسیله شفاف به همان مقیاس نقشه، چارت و غیره تا جزئیاتی را که در نسخه اولیه نبوده است یا نیاز به تاکید ویژه در نسخه اصلی دارد، نشان دهد.

air controller

*کنترلر هوایی

فرد آموزش دیده‌ای که هدایت هواپیما را از طریق رادیو، رادار و یا وسایل الکترونیکی بر عهده دارد.

ل

Launcher *لانچر

سکوی پرتاب موشک.

forward edge of the battle area(feba) *لجمن

لبه جلویی منطقه نبرد.

م

(mach) *ماخ

واحدی معادل سرعت صوت یا ۴۳۳ متر در ثانیه؛ حرکت هواپیماها و یا راکت - هایی که بیش از ۸۰۰ کیلومتر حرکت میکنند با ماخ سنجیده میشود. (سرعت صوت بر حسب ارتفاع و درجه حرارت متفاوت است).

*مأموریت آماده باش هوایی (air alert mission)

نوعی مأموریت پشتیبانی هوایی که با پرواز هواپیماهای مورد نظر برای حمله به یک هدف مشخص آغاز میشود.

*مرکز عملیات پدافند هوایی

A.D.O.C (Air Defense Operation Center)

مرکز عملیات پدافند هوایی که از این مرکز فرماندهی پدافند هوایی، کنترل و هماهنگی عملیاتی خود را نسبت به نیروهای پدافند هوایی تابعه و یا نیروهای که تحت کنترل وی قرار دارند، اعمال مینماید.

*مرکز عملیات منطقه‌ای (S.O.C (Sector Operation Center)

(area operation center) مرکز عملیات منطقه‌ای

این مرکز جزء یگانهای تابع مرکز عملیات پدافند هوایی بوده که اطلاعات لازم را در منطقه مربوطه جمع‌آوری و به مرکز عملیات پدافند هوایی ارسال می‌دارد، ضمناً کلیه یگانهای پدافند هوایی را در داخل منطقه از نظر استعمال تاکتیکی هدایت میکند.

*مرکز کنترل و گزارش (C.R.C (Control & Reporting Center)

یگانی از پدافند هوایی است که مستقیماً تابع مرکز عملیات منطقه‌ای بوده و اطلاعات مربوط به مراقبت هوایی را تهیه و به مرکز عملیات رهگیری هدایت میکند.

*پست کنترل و گزارش (crp (control and reporting post)

پستهای کنترل و گزارش از عناصر تحت فرماندهی مرکز کنترل و گزارش بوده و همان مسئولیتهای مراکز کنترل و گزارش با استفاده از رادارهای کوچکتر و شاید متحرک را انجام میدهند و در ضمن در شرایط اضطراری می - توانند وظایف عملیاتی مراکز کنترل و گزارش را در سطح پایینتر و وسعت کمتر اجرا نمایند. تعداد پستهای کنترل و گزارش در یک منطقه عملیاتی بستگی به وسعت منطقه عملیات رزمی، وضعیت جغرافیایی و عوارض طبیعی و وسعت عملیات هوایی دارد.

*مرکز کنترل آتشبار (B.C.C (Battery Control Central)

مرکز کنترل آتشبار در سامانه پدافند هوایی موشکی هاوک.

*منطقه پدافند هوایی (air defense area)

منطقه مشخص از نظر جغرافیایی است که پدافند هوایی در آن طرح ریزی و اجرا شده و به سه طبقه تقسیم میشود: در منطقه طبقه (۱) رفت و آمد هواپیماهای خودی ممنوع بوده و یگانهای پدافند زمین به هوا روی کلیه هواپیماهای حاضر اجرای آتش میکنند. در منطقه (۲)، فعالیت هواپیماهای خودی و یگانهای پدافند هوایی تا حدودی آزاد است. در منطقه طبقه (۳) فعالیت هواپیماهای خودی آزاد بوده و یگانهای پدافند نیز جز با متخاصم تشخیص دادن هواپیماها، اجرای آتش نمیکند.

*منطقه عمل توپخانه ضد هوایی (ADAA (AIR DEFENSE ARTILLARY AREA)

*منطقه مرگ (killing zone)

*موشک (missile)

مجموعه‌های که از طریق هوا، دریا، یا زمین قابل پرتاب میباشد و خرج پرتاب و مرمی نیز با هم حرکت میکند و شامل موتور و سر جنگی میباشد. موشک بر دو نوع است: هدایت شونده و بالستیکی.

یکی دیگر از انواع موشک، راکت (rocket) میباشد. پس از پرتاب راکت نمیتوان آن را هدایت کرد و از سیستم هدایت شونده برخوردار نیست. سیستم کار راکت بر اساس «موتور عکسالعملی» است.

*موشک هوا به سطح (air-to-surface missile)

نوعی موشک که از هوا علیه هدفهای سطحی (زمینی - دریایی) پرتاب میشود.

*موشک هوا به هوا (air-to-air missile)

موشکی که از هوا و معمولاً از طریق هواپیما علیه هدفهای هوایی (هواپیمای دشمن) پرتاب میشود. مانند موشک فونیکس مستقر در زیر بالهای هواپیمای اف-۱۴ (تامکت)

*موشکهای زمین به هوا (SAM (SURFACE TO AIR MISSILES) انواع موشکهایی هستند که از یک مبدا یا سکوی پرتاب زمینی علیه هدفهای هوایی نظیر هواپیماها، بالگردها و... پرتاب میشوند.

ن

*نگهداری (MAINT(MAINTENANCE)

انجام روشهای جاری تعمیراتی مورد نیاز به منظور حفظ وسایل و تأسیسات (تجهیزات، ماشین آلات، ابنیه و ساختمان، تأسیسات زمینی و...) در چنان شرایطی که بتوان به طور مداوم از ظرفیت و توانایی طراحی شده آنان بهره برداری نمود

*نیروی هوایی (air force)

از اجزای چهارگانه نیروهای مسلح مرکب از هواپیماهای شکاری، بمب افکن، حمل و نقل، ترابری، شناسایی، انواع بالگردها، موشکها و کارکنان ذیربط (خلبانان، افسران، درجه داران، افراد فنی، آموزشی و غیر نظامی)

*نیروی هوایی تاکتیکی (tactical air force)

یگان هدایت کننده عملیات هوایی آفندی و پدافندی در ارتباط با یک ارتش یا نیروی آبخاکی و یا گروه رزمی مستقل.

و

*واپایش: کنترل (control)

اختیار و اقتداری است که توسط فرمانده بر قسمتی از فعالیتهای یگانهای زیردست یا سایر یگانها اعمال میشود. کنترل اساسیترین قسمت یک سازمان نظامی است. بدون این عامل، سازمانی نخواهیم داشت. در هر سازمان موضوع کنترل جزئی از فرماندهی است.

*وضعیتهای اعلام خطر پدافند هوایی (air defense warning condition)

درجه احتمال تک هوایی مطابق با وضعیتهای: سفید، زرد، قرمز.

وضعیت قرمز: وضعیت اعلام خطر پدافند هوایی

situation red (air defense warning)

وضعیتی است که تک هوایی توسط هواپیماهای دشمن قریبالوقوع یا در حال انجام میباشد.

هـ

*هلیکوپتر (بالگرد) (helicopter)

بالگرد یا هلیکوپتر نوعی وسیله ترابری است که توسط عکسالعمل جریان هوا به وسیله ملخهای گردان که حول یک محور قائم میچرخند، ایجاد میشود و به این ترتیب در هوا ثابت میماند و یا حرکت میکند (هنگام فراز یا فرود می -

تواند به طور قائم یا عمودی حرکت کند). این وسیله پروازی از سال ۱۹۳۷ به خدمت گرفته شده است.

* هواپیما (aircraft)

به هر نوع وسیله نقلیه که به منظور ناوبری در هوا ساخته شده باشد، گفته می‌شود؛ نظیر هواپیما، بالگرد، بالن و سفینه هوایی

* هواپیمای جنگنده / شکاری (fighter aircraft)

هواپیماهایی هستند مجهز به کلیه وسایل ایمنی و جنگ افزار (تیربار، توپ، موشک‌های هوا به هوا و هوا به زمین و انواع بمب‌ها) که قادرند به سرعت هواپیماهای دشمن را در هوا و زمین نابود سازند. انواع هواپیماهای فانتوم، میگ و سوخوی (روسی)، میراژ (فرانسوی) و یورو فایتر از آن جمله‌اند.

* هواپیماهای شناسایی (reconnaissance aircraft)

هواپیماهایی هستند که برای شناسایی هواپیماهای دشمن به پهنه آسمانها اعزام میشوند. این هواپیماها اغلب شکاری بوده و به وسایل ویژه رهگیری نیز مجهز هستند. نظیر RF-4 (فانتوم) و F-14 (تامکت)

* هنگ‌فایر (hang fire)

اصطلاحی تخصصی در فرایند شلیک موشک هاوک بوده و معنای آن عدم موفقیت در پرتاب موشک هاوک پس از انجام فایر (FIRE) میباشد.

پیوست 4: اسناد و مدارک / ۲۱۳

پیوست ۴: اسناد و مدارک

اعلامیه شماره یک ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران در خصوص جنگ تحمیلی
و بیان نقش پدافند هوایی در قسمتهایی از اعلامیه

ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران به آگاهی ملت مسلمان ایران می‌رساند .

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۱ در اثر تیراندازی توپخانه ارتش بعث عراق بداخل شهر قصرشیرین سه نفر درجه دار ارتش و ۲ نفر غیرنظامی شهید و ۲۳ نفر مجروح گردیدند که اکثراً " غیرنظامی بودند بنابراین این اقدام ناجوانمردانه ، ارتش جمهوری اسلامی ایران پاسگاه علی‌میر عراق را منهدم نمود .
- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۱۲ تعدادی هواپیمای عراقی اطراف سایت ایلام مشاهده شد که در اثر تیراندازی آتشبارهای مستقر در محل مجبور به فرار گردیدند و در همان روز ما مورین عراقی بطرف پاسگاه زاندارمیری حدود خمرشیر مبادرت به تیراندازی نمودند .
- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۱۳ نیروهای عراقی پاسگاههای گروهان صالح آباد را با سلاح سنگین زیر آتش گرفته که به آتش آنها پاسخ داده شد و پاسگاه لگانه عراق با خاک یکسان گردید در همان روز نیروهای عراقی مجدداً قصرشیرین را با آتش توپخانه مورد حمله فرار دادند در نتیجه ۳۵ نفر مجروح و ۵ نفر شهید شدند و طی درگیری که در مهران بوجود آمد ۲ نفر غیرنظامی شهید و ۵ نفر مجروح گردیدند نیروهای ارتش جمهوری اسلامی ایران ضمن متوقف نمودن پیشروی دشمن با تیراندازی متقابل تا سیات زرباطیبه (بعب بنزین ، چاه نفت و انبار مهمات) دشمن را منهدم نمودند .
- ارتش عراق فرماندهان منطقه بدره را بعلت شکست و عدم کارآئی آنها در مقابل ارتش ایران برکنار و - فرماندهان جدیدی بجای آنها منصوب نمود .
- طی روزهای ۱۳۵۹/۶/۱۶ تا ۱۳۵۹/۶/۱۷ هواپیماهای عراقی به حریم فضائی ایران تجاوز که در اثر تیراندازی یگانهای نظامی مجبور به فرار می‌گردیدند .
- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۱۶ در اثر درگیری نیروهای ارتش جمهوری اسلامی ایران با ارتش بعث عراق در مهران ۸ نفر شهید و ۱۱ نفر مجروح گردیدند و در همان روز ارتش بعث عراق از زمین و هوا گروهان خان‌لیلی و پاسگاههای مربوط به این گروهان را زیر آتش شدید فرار داده و بتصرف خود در آورد که در درگیری بهارث بعث عراق تلفات و ضایعات سنگینی وارد گردید و یک فروند هلیکوپتر عراقی در تنگه‌هوان سرتگون گردید
- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۱۷ یگان ارتشی مستقر در تنگاب کهنه زیر آتش شدید توپخانه و هواپیمای دشمن فرار گرفت که در نتیجه ۲ دستگاه تانک منهدم و ۲ نفر شهید و ۱۵ نفر مجروح گردیدند در همان روز پاسگاه

- ۲ -

عراق مقابل گیلان غرب توسط موشک منهدم گردید همچنین تعداد ۷ فروند هلیکوپتر عراقی که به‌ساک ایران تجاوز نموده بودند در اثر نیراندازی بکفروند آنها سرنگون گردید. و در درگیری با ساکهای نی‌خضر و شورشیرین دو دستگاه تانک و یک دستگاه خودرو عراقی منهدم گردید. ضمناً بکفروند هواپیمای اف - ۴ دچار سانحه گردید و سقوط نمود و کمک خلبان آن شهید گردید.

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۱۸ بوسیله دو فروند هواپیمای ارتش جمهوری اسلامی ایران به ۲۰ دستگاه تانک استتار شده دشمن حمله و تعدادی از آنها منهدم گردیدند و در همان روز بکفروند میک عراقی توسط هواپیماهای ارتش جمهوری اسلامی ایران در منطقه قصرشیرین سرنگون و خلبان آن کشته شد.

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۱۹ درگیری در تمام طول مرز از مهران تا قصرشیرین ادامه داشته در نتیجه بکفروند میک عراقی در منطقه خسروی و دو فروند هلیکوپتر در منطقه چناحام و بکفروند در منطقه قصرشیرین سرنگون گردیدند. و در همان روز دو دستگاه خودرو ژاندارمری در حال عبور از قصرشیرین به خان لیلی مسرود اصابت توپخانه ارتش عراق فرار گرفته و منهدم شدند. ضمناً بکفروند هلیکوپتر دچار سانحه گردید و ۶ نفر سرنشینان آن شهید گردیدند.

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۲۰ دو فروند هواپیمای میک عراقی در قصرشیرین و نفت شهر مورد اصابت گلوله قرار گرفته یکی در حوالی گیلان غرب و دیگری در داخل خاک عراق سرنگون گردیدند و در همان روز در اثر آتش توپخانه ارتش بعث عراق روی پاسگاههای نفت شهر ۲ نفر از نیروهای خودی مجروح گردیدند.

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۲۱ بگانهای ارتشی مستقر در میمک ابلام موفق گردیدند ۶ دستگاه تانک عراقی را منهدم نمایند.

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۲۲ یک افسر عراقی خود را تسلیم نیروهای ایرانی در منطقه قصرشیرین نمود و در اثر درگیری با ساک نی‌خضر دو نفر درجه‌دار مجروح و یک نفر جوانمرد شهید گردید.

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۲۳ دو فروند میک عراقی در منطقه گردنو و بکفروند در نوار مرزی سرنگون که دو نفر از خلبانان آنها کشته شدند و یک دستگاه تانک و یک دستگاه ترپلر عراقی بوسیله راکت منهدم گردیدند.

- در مورخه ۱۳۵۹/۶/۲۴ سه نفر مسلح نظامی عراقی به کشور جمهوری اسلامی ایران پناهنده شدند.

اسناد مربوط به فراخوان منقضی خدمت‌های سال ۵۶ به خدمت سربازی

ارتش جمهوری اسلامی ایران
شماره ۵۳۰
تاریخ ۱۳۵۹/۶/۲۹

از .....
به .....

فرمان فرمانده کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

۱- اکنون که صحن اسلامی ما از طرف بیگانگان و سرسپردگان امپریالیسم بین‌المللی مورد تعرض و تجاوز قرار گرفته با استناد ماده ۱۴ قانون خدمت وظیفه عمومی کتبه انصراف و درجه داران و سربازان وظیفه خدمت منقضی سال ۱۳۵۶ برای دفاع از تمامیت ارضی کشور جمهوری اسلامی و حفظ دست‌آورد های انقلاب اسلامی ایران و خدمت احضار می‌گردند .

بنابراین به کتبه پرسنل وظیفه مشمول مقررات این فرمان ابلاغ می‌گردد از تاریخ ۱۳۵۹/۷/۱ تا ۱۳۵۹/۷/۱۰ شمسی برای ادای این تکلیف شرفی و دین صیقلی خود را به مراکز احضار که اداره وظیفه عمومی تعیین و اعلام می‌نماید معرض . تا به محل پذیرش نیروهای مسلح اعزام گردند . بدیهی است پاکسانی که خوبتر با موقع معرض نمایند بر این مقررات تائیدی رفتار نخواهند شد .

۲- زاندا امری جمهوری اسلامی ایران مسئول اجرای دقیق این فرمان می‌باشد .

فرمانده کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

فرمانده کل نیروهای مسلح
۲۰۵۰
۱۳۵۹/۶/۲۹
فرمانده کل نیروهای مسلح

ارادتمند
۱- فرمان به مدیران بنامی در ارتباط با این امر
۲- از طرفی ریاست لایحه در کمیته استوارت و تصویب در این باره

۲۹
۵۴۹۶/۲۹

ارتش جمهوری اسلامی ایران

بسمتعالی

..... شماره .....
 ..... تاریخ .....
 ..... پیوست .....
 ..... ستاد مشترک .....
 ..... (تفهن) .....
 ..... موضوع .....

اطلاعیه شماره ۲ ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران

در اجرای فرمان ریاست جمهوری و فرماندهی کل نیروهای مسلح، مبنی بر احضار پرسنل وظیفه خدمت متقاضی سال ۱۳۵۶ مراتب زیر جهت اطلاع هموطنان آگاه و مسلطان اعلام میگردد :

۱- کلیه پرسنل وظیفه ای که خدمت زیر پرچم خود را در سال ۱۳۵۶ در درجات انفرادی، درجه داری، و سربازی وظیفه به پایان رسانید مانند موظفان آرزو سه شنبه ۱۳۵۶/۲/۱۳ با در دست داشتن کارت پایان خدمت و وظیفه معکس ۶×۴ خود را به نزدیکترین هنگ یا گروهان یا پاسگاه زاندارمری محل اقامت خود معرفی کنند. دستاوردنگام یا گروهانها یا پاسگاههای زاندارمری نگنند. از آنسان ثبت نام نمایند.

۲- در صورتیکه احضارشدگان کارمند یا کارگری از وزارتخانهها و موسسات دولتی یا وابسته به دولت یا بخش خصوصی باشند شغل آنان در مدت خدمت احتیاط برای آنها محفوظ خواهد ماند و سازمانهای دولتی و غیردولتی کارکنان آنان برای خدمت احتیاط احضار میشوند موظفند آنانرا در خانه احضار در همان مشاغل قبلی بکار گیرند.

۳- کلیه سازمانهای بخش دولتی و خصوصی نگنند بمنظور آمادگی و منبذت احضارشدگان بهنگامتهای مربوطه کلاً از طریق ادارات وظیفه عمومی تماماً اعلام خواهد شد سه روز مخص (علاوه بر مخصی استحقاقی سابقانه) با استفاده از حقوق بانان اعطاء نمایند.

۴- احضارشدگان حقوقی معادل حقوق انصراف و درجه داران و افراد همد رجه کاد رتبهات ازارتش دریافت خواهند داشت.

۵- با احضارشدگان در صورت احتیاج از معرفی خود بر امقررات قانون دادرسی و کتفر ارتش رفتار خواهد شد.

ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران

۲۱
 ۱۱۵۰ روز سه شنبه ۱۳۵۶/۲/۱۳
 ۱۱۵۰ روز سه شنبه ۱۳۵۶/۲/۱۳

سال ۵۹ یا سال تعمیر و نگهداری، سال مبارزه پیگیر با اقتصاد امپریالیستی است.

اسناد مربوط به توانمندی تجهیزات هوایی عراق (در مقطعی از سال ۱۳۶۲)

بسمه تعالی

شماره سری

فرماندهی مهاجرت (معاونت اطلاعاتی - مدیریت اطلاعات مطبوعاتی)
ت. رسدجا (اداره دوم - فرماندهی اطلاعات)
فعالیت هواپیماهای شناسایی ، شناسایی بمباران و بمباران عراق
سخن هفده : اسلام بیخواد همه مستخدمین رانجات دهد - امام خمینی

۲۵۸۰۰۱ - ۱۰۱ - ۵۰۵
۲۲.۱۱.۶۲

بمبوسیله دجزیه و تحلیل فعالیت‌های پروازی کشورهای اتریش ۱۶/۹/۶۲ الی ۲۰/۹/۶۲ به استناد گزارشات واسله از گروه اطلاعات و شناسایی الکترونیکی این نیروی سازمان اطلاعاتی جهت آگاهی بحرفین بجهت :
اسپاهگاه شعبیه :

هواپیماهای میگ - ۲۱ و سوخو - ۲۲ مستقر در این پایگاه تعداد ۱۰۸ سورتی پرواز شرح زیر انجام داده اند .
الف - میگ - ۲۱ :
تعداد ۵ سورتی پرواز از هواپیماهای فوق رهگیری که ۱ سورتی پوشش هوایی ، و ۴ سورتی تصدیقات تاکتیکی بوده است .
ب - سوخو - ۲۲ :
هواپیماهای فوق تعداد ۱۰۲ سورتی پرواز انجام داده اند که ۷۶ سورتی پوشش هوایی ، ۱۰ سورتی ضمن رهگیری ، ۶ سورتی ترافیک ، ۵ سورتی تجاوزهی ، ۲ سورتی تجاوزهی و بمباران و عملیات ، سورتی نیز نامعلوم بوده است .
اسپاهگاه نامیه :

هواپیماهای میگ - ۲۷ ، میگ - ۲۱ از این پایگاه تعداد ۲۴۷ سورتی پرواز شرح زیر انجام داده اند .
الف - میگ - ۲۷ :
تعداد ۱۴۵ سورتی پرواز از هواپیماهای فوق رهگیری که ۱۸ سورتی پوشش هوایی ، ۱۰۲ سورتی تصدیقات تاکتیکی ، ۶ سورتی ضمن رهگیری مشاهده ، ۱ سورتی ترافیک ، ۱ سورتی پرواز آموزشی ، ۱ سورتی گزارش هوا ، ۶ سورتی تجاوزهی ، ۹ سورتی تجاوزهی و بمباران و عملیات ، سورتی نیز نامعلوم بوده است .
ب - میگ - ۲۱ :
هواپیماهای فوق تعداد ۲ سورتی پرواز تصدیقات تاکتیکی انجام داده اند .

شماره سری

شماره مدرك ۱۲۰
صفحه ۲ از ۸ صفحه

۳- پایگاه الکوت:

موایبهای میگ - ۲۲ - ۴۱ و سوخو-۷ مستقر در این پایگاه تعداد ۱۷ سورتی پرواز شرح زیر انجام داده اند -

الف - میگ - ۲۲ :

تعداد ۶۰ سورتی پرواز از موایبهای فوق رهگیری که ۶ سورتی پوشش هوایی ، ۲۲ سورتی تعمیرات تاکتیکی (۱ سورتی شبانه) ، ۴ سورتی تعیین رهگیری (۲ سورتی شبانه) ، ۲ سورتی گزارش هوا ، ۴ سورتی تجاوز زمینی ، ۸ سورتی تجاوز هارن ، و ۴ سورتی تیراندازی هوا زمین بوده است -

ب - میگ - ۴۱ :

موایبهای فوش تعداد ۲۴ سورتی پرواز انجام داده اند که ۶ سورتی پوشش هوایی ، ۱۲ سورتی تاکتیکی ، ۶ سورتی تعیین رهگیری ، ۴ سورتی گزارش هوا ، ۲ سورتی تجاوز زمینی ، ۲ سورتی تیراندازی هوا زمین و عملیات ۲ سورتی نیز نامعلوم بوده است -

پ - سوخوی - ۷ :

تعداد ۲ سورتی پرواز از موایبهای فوق رهگیری که ۲ سورتی تعمیرات تاکتیکی و ۱ سورتی فرانیت شبانه بوده است -

۴- پایگاه رشید:

موایبهای میگ - ۲۲ - ۴۱ و ماگراها در این پایگاه تعداد ۴۱ سورتی پرواز شرح زیر انجام داده اند -

الف - میگ - ۲۲ :

تعداد ۴ سورتی پرواز از موایبهای فوق رهگیری که ۲ سورتی پوشش هوایی و ۲ سورتی تعمیرات تاکتیکی بوده است -

ب - میگ - ۴۱ :

موایبهای فوش تعداد ۳۱ سورتی پرواز انجام داده اند که ۲۲ سورتی پوشش هوایی (۴ سورتی شبانه) ، ۱۱ سورتی تعمیرات تاکتیکی (۱ سورتی شبانه) ، ۷ سورتی تعیین رهگیری (۴ سورتی آن شبانه) ، ۱ سورتی ترانزیت ، ۲ سورتی گزارش هوا ، ۲ سورتی تیراندازی هوا زمین و عملیات ۷ سورتی نیز نامعلوم بوده است -

پ - هاگرنتر: پرواز

تعداد ۶ سورتی پرواز از موایبهای فوق رهگیری که ۲ سورتی تعمیرات تاکتیکی و ۴ سورتی تعیین رهگیری بوده است -

شماره پرواز
۱۳۰
صفحه ۸ از ۳

۵- پایگاه بلدالبرک:

هواپیماهای میگ - ۲۲ مستقر در این پایگاه تعداد ۲۱ سورتی پرواز انجام داده اند که ۲ سورتی پوشش هوایی
۱۷ سورتی تعریفات تاکتیکی ، ۱۰ سورتی تعریین رهگیری و عملیات ۲ سورتی نیز نامعلوم بوده است .
آ- پایگاه مشهد :

هواپیماهای میگ - ۲۵ ، میگ - ۲۳ ، تی - ۱۰۰ ، یو - ۳۲ اولی - یو - ۱۱۱ از این پایگاه تعداد ۱۴۴ سورتی
پرواز شرح زیر انجام داده اند .
الف - میگ - ۲۵ :

تعداد ۲۴ سورتی پرواز هواپیماهای فوق رهگیری که ۲ سورتی پوشش هوایی ، ۱۵ سورتی تعریفات
تاکتیکی ، ۲ سورتی تعریین رهگیری و عملیات ۴ سورتی نیز نامعلوم بوده است .
ب - میگ - ۲۳ :

هواپیماهای فوق تعداد ۶۳ سورتی پرواز انجام داده اند که ۹ سورتی پوشش هوایی ، ۲۷ سورتی
تعریفات تاکتیکی (۱ سورتی آن شبانه) ، ۹ سورتی تعریین رهگیری (۷ سورتی شبانه) ، ۱ سورتی توانایی
(۱ سورتی پرواز آموزشی ، ۴ سورتی تجاوز به آسمان و ۱ سورتی تیراندازی هواپیمای عملیات ۱ سورتی
نیز نامعلوم (۱ سورتی آن شبانه) بوده است .
ب- تی - ۱۰۰ :

تعداد ۵۱ سورتی پرواز هواپیماهای فوق رهگیری که ۴۱ سورتی تعریفات تاکتیکی (۲ سورتی شبانه) ،
۱ سورتی پرواز آموزشی ، ۱ سورتی تجاوز به آسمان ، ۱ سورتی تیراندازی هواپیمای عملیات ۷
سورتی نیز نامعلوم (۲ سورتی شبانه) بوده است .
ت- تی - ۱۰۰ :

هواپیماهای فوق تعداد ۶ سورتی پرواز انجام داده اند که ۲ سورتی تعریفات تاکتیکی و عملیات ۲ سورتی
نیز نامعلوم بوده است .

۷- پایگاه تیز:

هواپیماهای سوخو - ۲۲ مستقر در این پایگاه ۶ سورتی تعریفات تاکتیکی انجام داده اند .

۸- پایگاه کرکوک:

هواپیماهای میگ - ۲۱ و سوخو - ۲۲ از این پایگاه تعداد ۴۵ سورتی پرواز شرح زیر انجام داده اند .
الف - میگ - ۲۱ :

تعداد ۲ سورتی پرواز تعریفات تاکتیکی توسط هواپیماهای فوق رهگیری آوریده است .

ب - سوخو - ۲۲ :

هواپیماهای فوق تعداد ۴۲ سورتی پرواز انجام داده اند که ۱۶ سورتی تعریفات تاکتیکی ، ۶ سورتی

شماره پرواز ۱۲۹
صفحه ۸ از ۸

تعداد ۸ فرود از هواپیماهای فوق در ۸ مسیر احتمالاً از بیگ میگ - ۴۵ بوده که به مناطق بستان ، مهره ، شوش ، مهران ، جزیره مینو ، آبادان ، خرمشهر ، دزفول ، فکه ، ایلام ، مهران ، دهلران ، سوسنگرد ، جویضه ، نفت شهر ، کیش ، خرب ، اسلام آباد ، کرد و سردشت تجاوز نموده اند .

۶- تعداد ۱۲۹ فرود از هواپیماهای عراقی در ۸۸ مسیر (۲۰ فرودی) ضمن انجام پرواز داخل در قلمرو فضائی آن کشور توسط رادارهای این نیروی هوایی گردیده اند .

۷- در ۱۵ روز فوق فعالیت شبانه هواپیماهای دشمن ۴۶ سورتی بوده که نسبت به نیمه اول آورده ۱۷ سورتی افزایش یافته است ، ضمن دارین مدت میگ - ۲۲ ناصیه (۶ سورتی) ، سوخو - ۷ الکت (۱ سورتی) ، میگ - ۲۱ رشید (۱۱ سورتی) ، میزاق قیاره (۶ سورتی) افزایش و میگ - ۲۵ (۷ سورتی) کاهش یافته است .

۸- فعالیتهای پروازی هواپیماهای جنگنده عراقی خراین مدت ۸۹۲ سورتی بوده که نسبت به نیمه اول آورده

۸۰ سورتی کاهش یافته است ، ضمن دارین مدت پوشش هوایی (۲۷ سورتی) ، تصنیفات تاکتیکی (۱۱۸ سورتی)

، ترانسیت (۱ سورتی) و تجاوز به جواران (۲۹ سورتی) افزایش و تعیین رهگیری (۲۷ سورتی) ، پرواز آموزشی (۴ سورتی

، گزارش هوا (۱۲۸ سورتی) ، تجاوز زمینی (۸ سورتی) ، تیراندازی هوا زمین (۹۱ سورتی) و نامعلوم (۱۰ سورتی)

کاهش یافته است .

۹- راه کارهای دشمن

الف - دشمن قادر است بیشتر تلاش هوایی خود را جهت پوشش هوایی مناطق مختلف بحظور جلوگیری از نفوذ و حمله

جنگنده های نیروی هوایی جمهوری اسلامی بکارگیرد .

ب - دشمن با استفاده از هواپیماهای سوخو - ۲۲ و میگ - ۲۲ و تی پو - ۴۲ قادر است نقاط حیاتی و تجمع

نیروهای خودی را در مساطاق شمال غربی و جنوب مورد هجوم قرار دهد .

پ - دشمن قادر است با هواپیماهای تی پو - ۴۲ به مراکز حیاتی و حساس کشور حمله نماید .

ت - دشمن قادر است با هواپیماهای میگ - ۲۵ علاوه بر عبور داری هوایی ارتفاع بالا از نقاط مرزی و مرکزی

دیوار صوتی را شکسته و تولید رعب و وحشت نماید .

ث - دشمن قادر است با هلیکوپترهای سوبرفلون به کاروانهای دریایی ، کشتی های نفتکش حوایی خارک

و شناورهای نواحی حمله نماید .

ج - دشمن میتواند با استفاده از هواپیماهای سوخو - ۲۲ مجهز به موشک ۲۸ - خ رادارهای ماگ را مورد

هدف قرار دهد .

چ - دشمن قادر است با بهره گیری از هواپیماهای میزاق حامل موشک ضد رادار (۳۷-۳۵) رادارهای اخطار

اولیه را مورد هدف قرار دهد .

ح - با توجه به افزایش تصنیفات تاکتیکی جنگنده های عراقی دشمن قادر است یک حمله سرتاسری را

بهرحله اجرا درآورد .

فرمانده نهاجا - سرهنگ خلبان صدیق

گیرنده :

ت رسانی (اداره سوم - عملیات) جهت اطلاع .

شماره پرونده ۱۲۰

صفحه ۷ از ۸ صفحه

• معاونت عملیاتی نهجا (مد- عملیات) جهت آگاهی

• فرماندهی پدافند هوایی (معاون عملیاتی - دایره اطلاعات عملیاتی) جهت آگاهی

• فرماندهی پایگاههای (۱۰۰۹۰۸۰۷۰۶۰۵۰۴۰۷۰۲۰۱) شناسایی (عملیات) او ۷ ترابری (عملیات) جهت آگاهی

• گروه اطلاعات و شناسایی الکترونیکی (عملیات) بازگشت بشماره ۲۱۹-۰۷/۱-۰۴-۰۵/۱۸/۱۰/۱۸ جهت

• آگاهی

معاون اطلاعاتی نهجا - سرمنگ هادی مهاجر

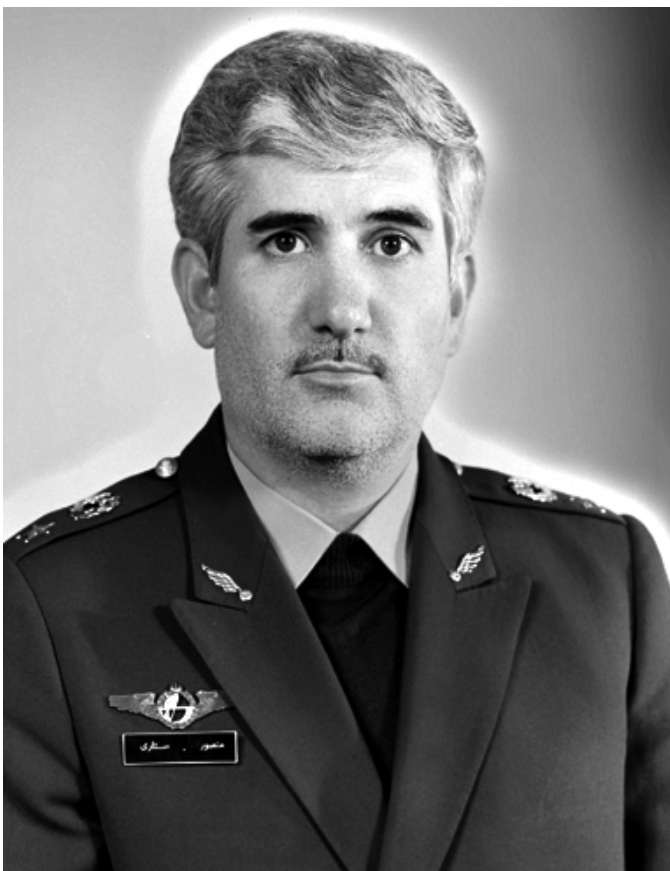
سرمنگ آیت

از سر

سرسری

شماره پرونده ۱۲۰
صفحه ۸ از ۸ صفحه

پیوست ۵: تصاویر

شهید سرلشکر منصور ستاری فرمانده نابغه و پدافندی نیروی هوایی
ارتش جمهوری اسلامی ایران

امیر سپهبد شهید صیاد شیرازی در حال توجیه افراد تیم بازرسی از گروه پدافند هوایی
دزفول (عکس: سرهنگ حسین صفری ابهری (نفر اول سمت چپ))

بقایای هواپیمای میگ ۲۵ عراقی که توسط پدافندیان ارتش اسلام مستقر در
سایت پدافند هوایی یابنازهره ساقط شد.

شهید ستاری (نفر پنجم از سمت راست) در زمان بازدید از ستاد پدافند هوایی در تاریخ
۲۴ فروردین ۱۳۶۶

تصاویر مراحل سرنگونی میگ ۲۵ در اصفهان - بهمن ۱۳۶۵

میراژ اف-۱

میراژ اف-۱

موشک HQ2 در حال پرتاب از سکوی پرتاب

سه فروند هواپیمای رهگیر اف-۱۴ در حال انجام مأموریت

تصاوی / ۲۳۱

نمایی از یک سایت رادار

یک عراده توپ ۳۵ میلیمتری

موشکها و سکوی پرتاب سامانه موشکی راپیر

سه تیر موشک هاوک بر روی سکوی پرتاب

سامانه پدافند هوایی اسکای گارد

پرتاب موشک از سامانه دوش پرتاب سهند

پرتاب موفقیت آمیز موشک اس-۲۰۰

توپ ۳۵ میلیمتری در حال تیراندازی

توپ ۲۳ میلیمتری در حال تیراندازی

منابع

کتاب

- * جعفری، مجتبی، **اطلس نبردهای ماندگار** (عملیات نیروی زمینی در هشت سال دفاع مقدس)، سازمان ایثارگران نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی، چاپ نهم، تهران، ۱۳۸۸
- * سیاری، حبیب الله؛ منصور، مجید؛ جعفری، علی؛ میرشکاری، شهریار؛ **تقویم تاریخ دفاع مقدس نیروی دریایی ارتش ج ۱۱**، جلد دوم، آوردگاه تکاوران دریایی، دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی نداجا (گروه پژوهشی دفاع مقدس)، چاپ اول، تهران، زمستان ۱۳۸۹
- * باقری، محمد حسن؛ عسکری، شاداب؛ **جنگ تحمیلی فرصتی برای احیای عزت و شرف ایران اسلامی**، نشر اندیشه عصر، چاپ اول، تهران، بهمن ۱۳۸۸
- * فلاح اللامی، صبار؛ **مأموریت در خرمشهر** (خاطرات سرهنگ عراقی صبار فلاح اللامی)، ترجمه مهرداد آزاد، انتشارات سوره مهر، چاپ دوم، تهران ۱۳۸۶
- * نمکی عراقی، علیرضا؛ حسینی، سید محمد؛ **پاکبازان عرصه عشق**، چاپخانه نیروی هوایی ارتش ج ۱، تهران، بی تا
- * علی بابایی، غلامرضا؛ **تاریخ نیروی هوایی ایران**، انتشارات آشیان، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۳
- * دری نوگرانی، مهران؛ **دایرة المعارف پرواز** (راهنمای پروازگران)، ناشر انتشارات پیام آزادی، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۰
- * اصلانی، یعقوب؛ **راکت و موشکهای استراتژیک جهان**، جلد هفتم، انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، تهران، ۱۳۸۱
- * اصلانی، یعقوب؛ **راکتها و موشکهای استراتژیک جهان**، جلد ششم، انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، تهران، ۱۳۸۰
- * اسدی، هیبت الله، **ارتش در فاو** (عملیات والفجر ۸)، انتشارات ایران سبز، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۷

- * رستمی، محمود؛ فرهنگ واژه‌های نظامی، انتشارات ایران سبز، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۶
- * آرتیرمن، کنت؛ سوداگری مرگ (ناگفته‌های جنگ ایران و عراق)، ترجمه احمد تدین، موسسه خدمات فرهنگی رسا، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۳
- * هوایما شناسی، جلد اول (هوایماهای جهان شرق)، معاونت عملیات فرماندهی پدافند هوایی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، انتشارات چاپخانه نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران، تهران، بی‌تا، صفحه (ج)
- * خان‌محمدی هزاوه، علی محمد؛ فرهنگ نوین صنایع هوایی، سازمان صنایع هوایی نیروهای مسلح، چاپ اول، تهران، بهمن ۱۳۷۸
- * مظاهری کلهرودی، اصغر؛ فرهنگ لغات و اصطلاحات فنی نظامی، موسسه انتشاراتی امیرکبیر، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۳
- * فریدونی، علی اصغر؛ لوح فشرده اختصارات و لغات نظامی

مقالات:

- نعمتی لیمانی، امیر؛ مقاله صدام حسین و میراث پان عربیسم، روزنامه جام‌جم، ۳۰ شهریور ۱۳۹۰، ص ۱۱
- جهانفر، رضا؛ حجامی، محمود؛ مقاله (پدافند هوایی در تقابل با میگ ۲۵)، مجله صف، اردیبهشت ۱۳۹۱، شماره ۳۷۵، صص ۱۶ الی ۱۹

نشریات:

- پیام پدافند، سال دوم، ۱۳۸۷، شماره ۱۶ و ۱۷
- ماهنامه جنگ افزار، سال چهارم (۱۳۸۷)، شماره‌های ۴۶ الی ۴۸
- مجله صف، شهریور ۱۳۹۰، شماره ۳۶۹
- روزنامه اطلاعات، چهارشنبه ۳ مهر ۱۳۸۷

فایل‌های صوتی و تصویری

- فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته ناصر اسکندر افشار
- فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ دوم پاسدار محمد حسن منصوریان
- فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ احمد صادق نژاد
- فایل تصویری مصاحبه با سرتیپ دوم محمود حجامی
- فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ دوم بهروز جاهدی
- فایل تصویری مصاحبه با آقای ابوطالب شیروود قربانیان
- فایل صوتی مصاحبه با سرگرد سید رضا رضوی
- فایل‌های صوتی و تصویری مصاحبه با سرهنگ بازنشسته حسین صفری ابهری
- فایل تصویری مصاحبه با سرهنگ بازنشسته ستاد اصغر یزدانی
- فایل تصویری مصاحبه با حجت الاسلام و المسلمین اسماعیل محبی
- فایل تصویری مصاحبه با جانباز آزاده شیرزاد شورج
- فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته محمدتقی ناطقی
- فایل صوتی مصاحبه با سروان داود مطلبی
- فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته فرامرز روح افزا
- فایل صوتی مصاحبه با سرتیپ دوم بازنشسته محمد رفیع رضوی
- فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته سید علی حسینی
- فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ بازنشسته اسماعیل اعتمادی نیا
- فایل صوتی مصاحبه با مهندس داود قربانیان
- فایل صوتی مصاحبه با سروان بازنشسته محمد مصطفوی فر
- فایل صوتی مصاحبه با منقضی خدمت سال ۱۳۶۳ توکل باقری
- فایل صوتی سروان رمضانعلی خطیب زاده
- فایل صوتی مصاحبه با سروان رسول جاودان
- فایل صوتی مصاحبه با سروان یحیی ریحانی
- فایل صوتی مصاحبه با سرهنگ دوم رشید قشقایی

دست‌نوشته‌ها:

دست‌نوشته‌های سرهنگ بازنشسته فرامرز روح‌افزا
دست‌نوشته‌های سرهنگ بازنشسته ستاد خسرو جهانی
دست‌نوشته‌های جناب سروان عبدالحسین سلگی

سایتها و وبلاگهای اینترنتی:

www.maarefjang.ir

پایگاه اطلاع‌رسانی هیئت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیاد شیرازی

پایگاه اطلاع‌رسانی ارتش جمهوری اسلامی ایران www.aja.ir

WWW.CHEMICAL-VICTIMS.COM

پایگاه اطلاع‌رسانی قربانیان سلاحهای شیمیایی

www.air-mag.blogspot.com

www.en.wikipedia.org

www.daneshju.ir

www.partizan.parsiblog.com

نمایه

اعتمادی رزق: اسماعیل؛ سرهنگ، 8،

103, 237

اف-۱۴: جنگنده، 35, 145, 156،

163, 164, 208, 229

اگزوست: موشک، 23, 29, 161،

الجنای: دکتر، 178, 179, 180،

181

امام خمینی (ره)، 7, 28, 29, 72،

129, 139, 140, 183

امیر اصلانی: حمید رضا؛ شهید، 141،

اورلین: توپ، 58, 64, 81, 84،

104, 112, 113, 119, 120،

121, 126, 190

ب

بابایی: عباس؛ سرلشکر شهید، 8, ۳۵،

66, 67, 101, 111, 129،

130, 131, 132, 146, 147،

151, 154, 157, 163, 189،

235

باقری: توکل؛ سرباز و وظیفه، 8, 112،

115, 235, 237

آ

آبادان: شهر، 19, 38, 53, 96،

120, 121, 122, 132, 144

آتشبار، 66, 68, 115, 119،

120, 121, 122, 167, 168،

183, 190, 207

ا

اردستاری: مصطفی؛ سرلشکر شهید،

8, 111

استرلا (سام ۷) موشک، 170،

اسکندر افشار: ناصر؛ سرهنگ بازنشسته

، 7, 17, 237

اسکای گارد، 23, 28, 29, 55, 68،

69, 85, 86, 93, 97, 104،

119, 120, 122, 126،

128, 171, 190, 191, 198،

232

اصفهان: شهر، 17, 35, 44, 60،

61, 62, 64, 66, 68, 119،

121, 126, 136, 158, 227

پل قطور , 8, 78, 79, 80, 81,
83

ت

تجهیزات, 33, 89, 91, 96, 136,
137, 144

تلمبه خانه شماره ۲ , 80, 91,
117, 118 100,

تنگه هرمز 34 ,

توپ ۲۳ مم , 117, 134, 154,
234

توپ 57 مم 134 ,

توپچی 85, 88 ,

توپولوف: هواپنجا, 73, 87, 128,
159, 177

ج

جاهدی: بهروز؛ سرتیپ ۲, 7, 32, 34,
237

جاودان: رسول؛ سروان, 8, 110,
126, 237

جاویدی: فضل الله؛ سرتیپ خلبان,
9, 145, 156

مباران, 7, 21, 25, 33, 37, 41,
42, 45, 57, 58, 71, 73, 79,
101, 106, 112, 122, 127,
138, 147, 194, 204

بندر امام خمینی (ره) , 27, 56,
135, 136

بهمنش: غلامرضا؛ سرهنگ 8, 119
بهمنش: رودخانه 121 ,

بوشهر: شهر , 44, 91, 95, 99,
100, 175

بوشهرکن: علیرضا؛ ستوان 82, 83 ,
بهارستان آیت الله طالقاری 132 ,

بهارستان حضرت فاطمه زهرا (س),
122

پ

پاسگاه خسروآباد 39 ,

پالایشگاه , 8, 42, 43, 68, 100,
126, 127

پایگاه امیدیه 91, 92, 93, 94 ,
پل بقیع الله 54, 121 ,

پل شناور 8, 106 ,

- جماران 28 ,
 خوزستان, 27, 32, 91, 95, 117,
 128, 140, 141
- د
- دارخوئی: منطقه عملیاتی, 96, 97,
 120, 121, 122
- داسو برکه: شرکت فرانسوی, 178,
 181
- دزفول: شهر, 44, 53, 95, 96,
 129, 226
- دوروی: شرکت آلمانی, 178, 181,
 دونالد رامسفلد, 180
- ذ
- ذوالفقاریع: منطقه, 132
- ر
- راپیر: موشک, 17, 172, 173,
 رحیم زاده: قادر؛ سرتیپ ۲, 7, 26,
 رحیم صفوی: یحیی؛ سردار, 132,
 رستمی: محمود؛ سرتیپ, 50,
 189, 236
- رضایی: محسن؛ سردار, 132
- جهانفر: رضا, 1, 2, 4, 10, 11,
 48, 157, 236
- جهانی: خسرو؛ سرهنگ, 9, 137,
 139, 141, 143, 238
- ح
- حسینی: سید علی؛ سرهنگ, 8,
 102, 237
- خ
- خارک: منطقه, 7, 23, 24, 46,
 91
- خامنه ای: سید علی؛ آیت الله, 141,
 خرمشهر: شهر, 9, 19, 53, 120,
 124, 141, 177, 235
- خطیب زاده: رمضانعلی؛ سروان, 8,
 124, 237
- خلیج فارس, 7, 32, 33, 34, 85,
 خلعلی ابراهیم: طلال؛ سروان, 69,
 خلعلی: حسین؛ سرتیپ ۲ خلبان,
 182

109, 111, 130, 131, 132,
133, 134, 227
سربندر 19 ,
سلگی :عبدالحسین، سروان 8,
117, 238
سویراتاندارد :هواپها 23, 128,
176
سوخو :هواپها 86, 177 ,
سوسنگرد :شهر 36, 53 ,

ش

شاهرخ :شهرام؛ سرتیپ ۲ 7, 23 ,
شاهرخی :احمد؛ سرتیپ ۲ 7, 25 ,
شلمچه :منطقه 96 ,
شمخاری :علی اکبر؛ سردار 132 ,
شورج :شیرزاد؛ جانباز وظیفه 8,
75, 237
شوروی 17 ,
شیرود قربانیان :ابوطالب؛ وظیفه 7, ,
36, 237

رضوی :سید رضا؛ سرگرد 7, 38 ,
41, 42, 237
رفیع رضوی :محمد؛ سرتیپ ۲
بازنشسته 8, 99, 237 ,
روح افزا :فرامرز؛ سرهنگ بازنشسته ,
8, 9, 95, 135, 237, 238
رونالد ریگان :رئیس جمهور وقت
عراق 180 ,
رحاری :یحیی؛ سروان 8, 128 ,
237

س

سامانه موشکی استاندارد 165 ,
سایت سوباشی 7, 20, 25 ,
سایت کوثر ۵۳, ۵۶, ۵۷, ۹۶, ۹۷ ,
۱۳۳, ۱۳۵
سایت موشکی علی ابن ابیطالب (ع) ,
140
سایت هاوک 19, 96, 133, 135, ,
136, 143
سایت طین الزهرا 63, 158, 226 ,
ستاری :منصور؛ سرلشکر شهید 8, ,
44, 49, 56, 97, 101, 108,

عملیات والفجر ۸ , 7, 8, 18, 38,

41, 44, 71, 95, 96, 97,

102, 103, 104, 106, 108,

110, 111, 119, 120, 126,

131, 132, 134, 135, 137,

179

غ

غلامی: علی؛ سرگرد 19, 132 ,

ف

فالکون: هواپنجا 93, 94 ,

فاو: جزیره 18, 38, 39, 41 ,

73, 85, 98, 106, 126, 134,

176

فرانسه: کشور 34, 139, 140 ,

146, 160, 176, 178, 179,

180, 184, 185, 186, 187,

188

فرماندهی و کنترل 10 ,

فلاح اللامی: صبار؛ سرهنگ عراقی ,

177, 235

فوری‌کس: موشک 149, 164 ,

208

ص

صادق نژاد: احمد؛ سرتیپ 7, 18 ,

28, 237

صادقی‌گویا: نجات‌علی؛ سرتیپ ۲ 4 ,

صدام حسینی 7, 18, 32, 40 ,

82, 139, 143, 174, 175,

176, 177, 178, 179, 180,

181, 183, 236

صفری ابهری: حسینی؛ سرهنگ

بازنشسته 7, 44, 237 ,

صیاد شیرازی: علی؛ سپهبد شهید ,

5, 226

ط

طارق عزیزی 180 ,

ع

عملیات بدر 95 ,

عملیات بیت المقدس 19 ,

عملیات خیبر 137 ,

عملیات روانی 9, 11, 139, 140 ,

عملیات فتح المبین 19 ,

عملیات کربلای ۴ 95 ,

محبی :اسماعیلی؛ حجت الاسلام و
المسلمین 71, 237 ,
مصطفوی فر :محمد؛ سروان
بازنشسته 8, 237 ,
مطلبی :داود؛ سروان 85, 91,
237
منصوریان :محمد حسن؛ سرغیب ۲
پاسدار 7, 21, 237 ,
مهران :شهر 189 ,
میواژ اف-۱ :جنگنده 69, 117 ,
128, 146, 147, 148, 149,
150, 151, 160, 161, 176,
177, 178, 179, 181, 211,
228
میگ :21 هواپیما 128, 154,
177
میگ ۲۳ :هواپیما 64, 117 ,
128, 145, 156, 177 127,
میگ ۲۵ :هواپیما 39, 44, 47 ,
48, 49, 61, 62, 63, 128,
157, 158, 159, 177, 226,
227, 236
میگ :29 هواپیما 177 ,

ق

قرارگاه خاتم الانبیاء (ص) 11, 21,
23, 32, 95, 103, 130
قرارگاه رعد 8, 38, 52, 54, 58,
60, 96, 102, 111, 125,
129, 130, 131
قرارگاه نوح 132 ,
قربانگان :داود؛ مهندس 8, 106 ,
237
قشقایی :رشید؛ سرهنگ دوم 8 ,
9, 129, 132, 134, 237

ک

کنجان چم :منطقه 140 ,

ک

کاتوشا 132 ,
کربلای 5: عملیات ۱۹, ۶۰, ۹۵,
۱۷۹, ۱۸۰
کرمی :فهیجه 4, 11 ,

م

مجنون :جزیره 64 ,

168, 169, 183, 202, 207,
211, 231
هورالعظیم: ۱۳۷

ی

یزداری: اصغر؛ سرهنگ بازنشسته , 7 ,
64, 68, 237

ن

ناطوی :محمد توی؛ سرهنگ
بازنشسته 8, 80, 237 ,
ناجی 134 ,

نفتکش 47, 145, 156 ,

ـهـ

هاوک :موشک , 47, 48, 49, 95 ,
106, 108, 109, 122, 167,

نمایه / ۲۴۷

هیئت معارف جنگ
شهید سپهبد علی صیاد شیرازی

Khaterat Va Khatarat

Reza Jahanfar, Fahimeh Karami

**War Cognizance Committee Of
Martyr Lieutenant *General Ali Sayyad Shirazi***